

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI:

Ime in priimek: Erika Erpe
Naslov naloge: Nuklearna družina – kmalu pozabljena institucija?
Kraj: Ljubljana
Leto: 2008
Št. strani: 103 **Št. grafov:** 13 **Št. tabel:** 15
Št. bibl. opomb: 0 **Št. prilog:** 2
Mentor: izr. prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

Deskriptorij: družina in družinsko življenje, proces družinske pluralizacije, pokazatelji sprememb družinskega življenja, strukturne spremembe družinskega življenja, postmoderne oblike družin.

Povzetek:

Diplomska naloga se ukvarja s tematiko družin. Najprej pojasni težave pri definiciji pojma »družina«, saj različni avtorji in stroke definirajo družino na različne načine. Na podlagi definicije sledi predstavitev tipologije družin. V nadaljevanju pa definira pojem družinske pluralizacije in ugotavlja spremembe družinskih oblik in načinov življenja - predstavi glavne pokazatelje sprememb družinskega življenja ter njene strukturne spremembe. Na podlagi najnovejše tipologije družine v nadaljevanju predstavi 8 najpogostejši postmodernih oblik družine, ki se odmikajo od tradicionalnega modernega nuklearnega modela.

Title: A Nuclear family – a soon to be forgotten institution?

Descriptors: family and family life, process of family pluralization, indicators of family life changes, structural changes of family life, post-modern forms of families.

Abstract:

The main theme of this thesis is families. At first it explains problems with defining the term »family« since different authors and fields define family in different ways. Based on the definition the presentation of family typology follows. Later it defines the concept of family pluralization and looks into the changes of family forms and ways of living – it points to the main indicators of the changes in family life and its structural changes. According to the newest typology of families it then introduces the most frequent 8 post-modern forms of families which are moving away from the traditional nuclear model.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**NUKLEARNA DRUŽINA – KMALU POZABLJENA
INSTITUCIJA?**

Mentor: izr. prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

Erika Erpe

Ljubljana 2009

ZAHVALA

Mnogo je tistih, brez pomoči katerih bi porabila veliko več časa in energije za pisanje diplomske naloge:

Hvala moji družini, ki ves čas mojega pisanja ni izgubila potrpljenja z mano in mi vedno stoji ob strani.

Hvala moji mentorici izr. prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič za nasvete in strokovno pomoč ter moralno podporo, as. dr. Ninu Rode za pomoč pri statistični obdelavi podatkov in vodenje po pravilnih poteh metodologije.

Hvala prijateljem, ki so mi s svojo pomočjo pomagali pri nastajanju diplomske naloge, me spodbujali in podpirali,

...in nenazadnje čudovitemu človeku, ki me je nehote usmeril sem, kjer sem sedaj. Branko, hvala ti!

PREDGOVOR

Nedavno tega je še vedno veljalo, da je edina prava družina tradicionalna nuklearna, sestavljena iz heteroseksualnega poročenega para z otroki. O slednjem modelu je imela družba dobro mnenje, saj sta moški in ženska izbrala drug drugega, si bila zvesta in ostala skupaj do smrti. Veljal je ideal srečne popolne družine.

Postmoderna doba, doba zadnjih treh desetletij, pa prinaša mnogo sprememb na vseh področjih človeškega delovanja. Tudi tam, kjer vlada zasebnost in idila intime, v družini. Mnoge družbene spremembe, kot so vstop žensk na trg delovne sile, usklajevanje dela in družine, pravno izenačevanje zakonske in zunajzakonske skupnosti so pomembno vplivale na to, da so se začeli spreminjati tudi nekdanji ustaljeni načini življenja.

Posledica tovrstnih sprememb pa se najbolj kažejo v novonastali ideologiji družine. Tako se je spremenila struktura družine – spremenile so se vloge matere, očeta, kot tudi otrok. Počasi, a vztrajno pa se spreminja tudi spolna konstrukcija delitve družinskega dela.

Kot posledica sprememb je tako nastala nova tipologija družin, ki pa jo različni avtorji, zaradi različnega pojmovanja in definiranja družin, interpretirajo na različne načine. Kljub tej raznolikosti pa velja, da pomen družine še vedno ostaja enak kot nekoč – za otroke prostor socializacije in možnost kasnejšega samostojnega življenja, za odraslega pa stabilno čustveno življenje.

Ob vsem tem se mi je porodilo vprašanje, kaj se bo v prihodnosti pripetilo nam, mladim, ki smo na začetku ustvarjanja poklicne kariere in družinskega življenja. Stališče mladih do ustvarjanja družin – odnos do otrok, poroke, delitve dela ter pregled poglobitvenih mejnikov življenja in kdaj vstopiti vanje, nam lahko pove, kam se bodo nagibali vzorci družinskega načina življenja. Na podlagi tega sem pripravila anketni vprašalnik in o tem povprašala 80 mladih, starih od 20 do 30 let.

Diplomska naloga razkriva nastale spremembe in pojasnjuje, zakaj je do njih prišlo. Na podlagi empiričnih rezultatov pa morda napoveduje, kakšnih oblik družin se bodo mladi posluževali v prihodnosti.

V socialnem delu bomo vsi, ki delamo oz. bomo delali z družino, potrebovali zadostno znanje o postmodernih značilnostih družine, da bi laže z družino raziskovali značilnosti njihovega družinskega življenja, laže razumeli življenje v njih ter da bi družina dobila tisto, kar dejansko potrebuje. Pri tem pa velja še poudariti, da je socialno delo celostno in ne izključuje oziroma povečuje nobene izmed družinskih oblik. Kadar se družina sreča s problemom, socialno delo stremi k temu, da se problem reši, ne glede na to, ali je družina nuklearna, enostarševska, reorganizirana, razpršena, ali sta partnerja poročena ali gre za družino istospolnih partnerjev. Vse našete vrste skupnosti opredeljuje kot eno izmed oblik družine.

KAZALO VSEBINE:

I. TEORETIČNI UVOD	7
1. DRUŽINA IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE	7
1.1. Definicija pojmov	7
1.2. Tipologije družin	9
2. PROCES DRUŽINSKE PLURALIZACIJE	12
2.1. Definicija pojmov	12
3. DRUŽINSKE SPREMEMBE	13
3.1. Pluralizacija družinskih potekov v Sloveniji	13
3.2. Pokazatelji sprememb družinskega življenja v Sloveniji	14
3.2.1. Spremembe oblik in kompozicije družine	14
3.2.2. Maritalne oz. poročne spremembe	15
3.2.3. Rodnostne spremembe	16
3.2.4. Širše družbene in demografske spremembe	17
3.3. Strukturne spremembe družinskega življenja	19
3.3.1. Materinstvo	19
3.3.2. Novo očetovstvo	20
3.3.3. Pojav protektivnega otroštva	21
3.3.4. Spolna konstrukcija družinskega dela	23
4. TIPI DRUŽIN	25
4.1. Jedrne družine	25
4.1.1. Dvostarševske družine	25
4.1.2. Enostarševske	26
4.1.3. Neporočen ali poročen par brez otrok	28
4.1.4. Dopolnjena družina oziroma sestavljena dopolnjena družina	28
4.1.5. Družine istospolnih partnerjev	30
4.1.6. Socialne družine	31
4.1.6.1. Rejniške družine	31
4.1.6.2. Družine s posvojenimi otroki	33
4.2. Razširjene družine	34
4.2.1. Modificirane oz. razpršene	34
5. ZNANJE O DRUŽINI KOT ZNANJE ZA RAVNANJE V SOCIALNEM DELU	37
II. EMPIRIČNI DEL	43
6. PROBLEM	43
7. METODOLOGIJA	45
7.1. Vrste raziskave	45
7.2. Merski instrument ter viri podatkov	46
7.3. Populacija in vzorčenje	47
7.4. Zbiranje podatkov	49
7.5. Obdelava in analiza podatkov	50
8. REZULTATI IN RAZPRAVA	52
8.1. Vprašanja o različnih področjih življenja - mejniki	52
8.2. Vprašanja o družinskih spremembah in delitvi dela	59
8.3. Pogled na poroko	63
8.4. Vprašanja o otrocih	71
8.5. Vprašanja bivanja	77
9. SKLEPI	81
10. PREDLOGI	82

11. VIRI IN LITERATURA.....	84
12. POVZETEK	88
13. PRILOGE	92
13.1. Anketni vprašalnik.....	92
13.2. Tabele	99

KAZALO TABEL:

Tabela 7.3.1.: Struktura vzorca glede na spol.....	47
Tabela 7.3.2.: Struktura vzorca zaposlenosti glede na spol in starost	47
Tabela 7.3.3.: Struktura vzorca glede na izobrazbo	47
Tabela 7.3.4.: Struktura vzorca glede na stan.....	48
Tabela 7.3.5.: Struktura vzorca glede na tip družine anketiranca.....	49
Tabela 8.1.1.: Mejniki življenja.....	54
Tabela 8.1.2.: »Narava« družine in družinskih odnosov se je spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odrasčal	55
Tabela 8.1.3.: Strukturne spremembe.....	56
Tabela 8.3.1.: Razlogi za poroko	63
Tabela 8.3.2.: Razlogi za izgubo pomena zakonske zvez	67
Tabela 8.4.1.: Razlogi za prvega otroka	72
Tabela 8.4.2.: Razlogi za drugega otroka	73
Tabela 8.4.3.: Povprečno število otrok anketirancev.....	76
Tabela 8.5.1.: Želje bivanja v prihodnosti	77
Tabela 8.5.2.: Razlog za bivanje pri starših.....	79

KAZALO GRAFOV:

Graf 8.1.1.: Pomembnost izbranih področij življenja.....	52
Graf 8.2.1.: Prispevek matere in očeta v družini anketirancev	59
Graf 8.2.2.: Prispevek partnerke in partnerja v družini v prihodnosti	60
Graf 8.3.1.: Odobravanje možnosti ločitve ter ponovne poroke po njej	64
Graf 8.3.2.: Zakonska zveza izgublja svoj pomen.....	66
Graf 8.3.3.: Stan v prihodnosti	69
Graf 8.3.4.: Razlogi za poroko/zunajzakonsko skupnost	70
Graf 8.4.1.: Sprejemljivost do parov brez otrok	71
Graf 8.4.2.: Število otrok med mladimi anketiranci/kami	74
Graf 8.4.3.: Leto starosti ob rojstvu prvega otroka.....	74
Graf 8.4.4.: Želja po otrocih v prihodnosti	76
Graf 8.5.1.: Trenutno prebivališče mladih.....	78
Graf 8.5.2.: Razlogi za bivanje pri starših	80

I. TEORETIČNI UVOD

1. DRUŽINA IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE

1.1. Definicija pojmov

Pojem družina se na prvi pogled ne zdi zahteven, saj je marsikdo mnenja, da zna definirati družino. Ne glede na tovrstno prepričanje pa strokovnjaki že nekaj desetletij preučujejo ta termin. Pri definiranju pojma se srečujejo z dvema negotovostma, in sicer z vsebino in temeljnimi funkcijami družine. Težave so predvsem posledica reorganizacije in pluralizacije družinskih oblik ter raznolikosti družb, ki imajo različne ideologije ter s tem tudi interpretacije samega pojma.

Naloga znanosti je, da zato oblikuje definicijo in tipologijo družin, ki bo:

- *razlikovalna (distinktivna)*, ki bo torej zajemala vse tiste bistvene dimenzije družin, ki družine konstituirajo in hkrati razločujejo od podobnih oblik vsakdanje življenja ljudi, kot so gospodinjstvo ali partnerstvo (zakonska zveza),
- *inkluzivna (nediskriminatorna)*, ki bi zajela vse tiste oblike in načine družinskega življenja, ki se realno pojavljajo, ter med njimi ne bi razlikovala na podlagi ideološki sodb (npr. družine istospolnih partnerjev, ki so le izjemoma priznane kot legitimna in legalna družinska oblika),
- *operativna (socialno politično, statistično in raziskovalno operacionalna)*, ki bo torej učinkovita, tako da jo bo mogoče uporabljati v državnoadministrativnem in raziskovalnoinformacijskem delu (Rener et al. 2006: 15).

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) iz leta 1995 zato ne najdemo definicije, ki bi zajela vse tri ravni. Pojem družine je tu definiran kot »zakonski par z otroki ali brez njih« (vir: internet). Kot družino SSKJ definira le nuklearno družino, ostale oblike pa zanemarja, kljub temu da so bile prisotne skozi vso zgodovino človeškega obstoja. Ta definicija je ozkogleda in zastarela, predvsem pa izključuje vrsto družinskih oblik, ki so v postmodernej dobi še bolj pogoste kot v moderni.

Demografsko statistična definicija družine, ki ga priporoča tudi Evropska komisija Združenih narodov za Evropo (UNECE) pravi, da »družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno

družino, to sta dve osebi ali več, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem» (Keilman, v Renner et al. 2006: 15). Ta definicija je inkluzivna, saj kot družino poimenuje tudi zakonske ali zunajzakonske partnerje brez otrok, enostarševske družine, istospolna partnerstva itd.

Vsebinsko poimenovanje družine, ki je razlikovalno in vključuje bistvene elemente družine ter razlikuje od podobnih oblik vsakdanjega življenja in ki je inkluzivno, ker nakaže, da obstaja več oblik družinskega življenja, je definicija družine Statističnega urada Republike Slovenije za popis prebivalstva leta 2002 (Statistični urad RS).

Družina je življenjska skupnost oseb v okviru zasebnega gospodinjstva. To je:

- življenjska skupnost staršev (obeh ali enega) in neporočenih otrok, ki živijo z njima oziroma z enim od staršev. Starost otrok ni omejena, vendar pa le-ti nimajo svoje družine oziroma ne živijo v zunajzakonski skupnosti,
- življenjska skupnost moškega in ženske, ki sta sklenila zakonsko zvezo,
- življenjska skupnost partnerjev, ki živita v zunajzakonski skupnosti.

Nekoliko sporna je tu le prva točka, kjer je opredeljeno, da starost otrok ni omejena. Slednje namreč pomeni, da morajo starši skrbeti ne le za ekonomsko odvisnega otroka, temveč tudi ekonomsko neodvisnega. Tovrstna oblika družin je sicer vse pogostejša, saj se vse več mladih odločajo za t.i. LAT-fazo (živeti skupaj in narazen), saj omogoča lažjo pot do ekonomsko neodvisnega življenja. Tovrstne družine zvišujejo povprečno starost pri preučevanju družin, saj gre za skupnost, kjer živi več odraslih samostojnih oseb. V družinah kjer sobiva več takih oseb, pa ne gre več za skrb za otroka. Slednje pa je bistven element, ki družino definira in razlikuje od ostalih oblik bivanja.

Ob mednarodnem letu družine so strokovnjaki pri Organizaciji združenih narodov (OZN) poskušali na novo oblikovati definicijo družine, ki bi bila čim bolj sprejemajoča ter čim manj diskriminatorna. Definicija pravi (Renner et al. 2006: 16): »Družino predstavljajo vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/e in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali običajnih državah članicah«. Temeljni element te definicije je skrb za otroka. Slednje ločuje družine od podobnih oblik skupnosti (sorodstvo, gospodinjstvo, zakonska in partnerska zveza), zato je razlikovalna. Inkluzivnost potrjuje prvi del definicije, ker priznava enostarševske, zakonske in zunajzakonske družine. Političen element, s pomočjo katerega bo to definicijo mogoče vsesplošno uporabljati, pa kaže na njeno univerzalnost.

Sociološka definicija družine kot bistven element družine opredeljuje starševsko razmerje.

»Družino definiramo kot skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskim razmerjem« (Nowotny, Fux, Pinnelli, v Renner et al. 2006: 16). Tudi Giddens družino definira kot skupino oseb, ki jih povezujejo sorodstvene vezi, in znotraj te skupnosti odrasli skrbijo za otroke (Giddens 2001: 173).

Prva definicija poleg sorodstvenih vezi vključuje tudi pojem skupnega gospodinjstva, druga pa tega ne omenja. S tem pa izključuje gospodinjstva, v katerih živi več družin – za gospodinjstvo v katerem živijo 3 generacije, se ne more trditi, da gre za eno samo družino.

Psihološke definicije družine kot najpomembnejši element družine izpostavljajo odnose in interakcije v družinski skupnosti. Gabi Čačinovič Vogrinčič (Čačinovič Vogrinčič 1998: 105) definira družino kot »tvorbo dveh ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupna pravila in cilje, povezujejo pa jih tudi skupne norme in vrednote. Odnose v družini tako odraža trajna struktura statusov in vlog, oblikujejo pa se tudi strukture moči in načini vodenja ter mreže komunikacij.

1.2. Tipologije družin

Tako kot definicija družine ima tudi tipologija svoje prednosti in slabosti. Prednost tipologije je predvsem v tem, da vsebinsko poimenuje družino (ali je npr. nuklearna, reorganizirana, rejniška itd.). Na ta način se lahko lažje in hitreje usmerimo k tistim družinskim oblikam, ki so socialno bolj ranljive (npr. družina istospolnih partnerjev). Njena slabost pa je v tem, da ne pove kaj dosti o načinu družinskega življenja (kakšni odnosi se pojavljajo v določeni obliki družin).

Značilnost družine glede na položaj člana v družini je Statistični urad Republike Slovenije opredelil na naslednje tipe:

- zakonski par brez otrok,
- zakonski par z otroki,
- mati z otroki,
- oče z otroki,

- zunajzakonska partnerja brez otrok,
- zunajzakonska partnerja z otroki (Statistični urad RS).

Tudi OZN je na osnovi lastne definicije družine predlagala tipologijo družin. Slednja se osredotoča predvsem na dvogeneracijske družine, ostale tipe družin pa splošno poimenuje kot razširjene.

Tako naj bi po njihovem mnenju razlikovali med:

- *jedrnimi družinami*, med katere uvršča biološke in socialne jedrne družine staršev in otrok, enostarševske družine in adoptivne družine. Zanimivo je, da se v tej tipologiji odselitev otrok od staršev obravnava kot prehod iz biološke v socialno jedrno družino,
- *razširjenimi družinami*, med katere uvršča tri- in večgeneracijske družine, poligamne razširjene družine in plemenske razširjene družine,
- *reorganiziranimi družinami*, med katere sodijo dopolnjene ali vzpostavljene družine, življenjske skupnosti (komunski način življenja) in reorganizirane družine istospolnih partnerjev (Cseh-Szombathy, v Renner et al. 2006: 17).

V socioloških raziskavah pa je v zadnjem desetletju bolj pogosta Brownova tipologija družin, ki razvršča družine na:

- *jedrne družine* (družine dveh staršev in otrok),
- *klasične razširjene družine* (vertikalno in horizontalno razširjene družine ter družine, sestavljene iz več jedrnih družin, ki jih povezuje sorodstveno razmerje in strnjena lokacija bivanja),
- *modificirane razširjene družine* (družine, ki so geografsko ločene, vendar vzdržujejo redne sorodniške stike in si nudijo vzajemno oporo),
- *enostarševske družine*,
- *reorganizirane družine* (ponovno vzpostavljene družine oziroma družine, v katerih je vsaj eden od staršev socialni, ne pa tudi biološki starš) (Brown, v Renner et al. 2006: 17).

Rennerjeva, Sedmakova, Švabova in Urekova (Renner et al. 2006: 17) se z Brownovo tipologijo ne strinjajo popolnoma in nasprotujejo izpostavljanju enostarševskih in reorganiziranih družin. Slednji dve uvrščajo med jedrne družine. Predlagajo, da bi bilo v Sloveniji smiselno razlikovati samo med dvema vrstama družin, in sicer med:

- jedrnimi družinami (dvostarševske družine, enostarševske družine in reorganizirane družine), in
- razširjenimi družinami (klasične razširjene družine in razpršene razširjene družine, ki jih Brown imenuje modificirane razširjene družine).

Seider (Seider, 1998: 225) sistematično razlikuje med družinskimi in nedružinskimi oblikami. Alternativne družinske oblike predstavljajo vsa gospodinjstva, ki se izrazito razlikujejo od običajne družine (zopet omenja nuklearno družino kot običajno) in v katerih živi vsaj en roditelj, najsi bo biološki ali le psihosocialni, trajno skupaj z vsaj enim otrokom in skrbi zanj. V to skupino spadajo:

- enostarševske družine in samohranilske družine,
- krušne (dopolnjene družine),
- posvojiteljske družine,
- družine dnevnih vozačev,
- življenjske skupnosti brez »poročnega lista« z otrokom ali otroki,
- stanovanjske skupnosti z otrokom ali otroki.

K nedružinskim življenjskim oblikam pa spadajo:

- ljudje, ki živijo sami – kolikor so se zavestno odločili za to, govorimo o samskih ljudeh oziroma »*singles*«,
- zakoni brez otrok,
- življenjske skupnosti brez otrok,
- razmerja med dvema v ločenih gospodinjstvih brez otrok (*living apart together*),
- sukcesivni zakoni – označeni tudi kot »nadaljevalni zakoni« po razvezi in brez otrok,
- nezavezujoča razmerja para brez otrok,
- istospolni pari v skupnem gospodinjstvu ali *living apart together* brez otrok,
- stanovanjske skupnosti brez otrok.

Seider svojo klasifikacijo razdeli po ključnem elementu družine – otroku. Brez otroka zanj ni družinske oblike.

2. PROCES DRUŽINSKE PLURALIZACIJE

2.1. Definicija pojmov

Alenka Švab definira družinsko pluralizacijo kot množico različnih procesov, in sicer:

- *pluralizacijo družinskih oblik*, ki pomeni obstoj različnih načinov družinskega življenja glede na odločitev posameznika (ta proces se povezuje s spremembami upada števila formalnih zakonskih zvez, večanja števila kohabitacij, razvez in otrok, rojenih izven zakonske zveze),
- *pluralizacijo življenjskih stilov in življenjskih potekov*, ki vpliva na raznolikost družinskih in partnerskih zvez (npr. večje število kohabitacij),
- *spreminjanje družinskih vrednot in simbolno spreminjanje življenjskega sveta družin*, ki je kompleksen večdimenzionalen fenomen (npr. predstave o neporočenih materah so bile v moderni, iz današnjega zornega kota, konzervativne, ravno tako primer enostarševskih, reorganiziranih družin, družin brez otrok itd., ki so danes povsem legitimna, družbeno sprejeta in vedno bolj razširjena družinska oblika),
- *intradružinsko diferenciacijo*, ki pomeni pluralizacijo posameznih družinskih vlog – v ta kontekst se lahko umestijo vsakdanje prakse dnevne organizacije družine (npr. usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti) (Švab 2001: 42-43, 80-81).

3. DRUŽINSKE SPREMEMBE

3.1. Pluralizacija družinskih potekov v Sloveniji

V tradicionalnem življenjskem poteku klasične moderne večine ljudi so se sinhrono izmenjevala obdobja zgodnjega otroštva, izobraževanja, vstopa v delo in oblikovanja družine. Življenjski potek in nuklearna oblika družine sta bila standardizirana. Prav v zadnjih desetletjih pa je prišlo do ključnih sprememb v prehodih in vrednotah, ki se vse bolj odmikajo od tradicionalnih normativnih pričakovanj in so vse manj predvidljivi. Tradicionalno zaporedje življenjskih obdobj pa postaja prej idealizacija kot realnost (Nastran Ule, Kuhar, 2003: 19-20).

V primerjavi z idealom moderne nuklearne družine je pluralizem raznolikih družinskih oblik res nov fenomen. Vendar zgodovinarji opozarjajo, da je pluralizem obstajal tudi pred t.i. zlato dobo nuklearne družine (Švab 2001: 41). V postmoderini dobi tako ni več smiselno govoriti o družini, temveč o družinah, saj je za vso Evropo kot tudi za Slovenijo značilno, da si ljudje sami izbirajo oblike in načine življenja. Družinsko življenje dobiva povsem nove dimenzije.

Proces pluralizacije družinskih potekov se kaže v več razsežnostih. Eno izmed večjih sprememb je *maritalno vedenje*, ki postaja vse bolj nedoločno in nestabilno. V zadnjih desetletjih se je zaradi zmanjševanja socialnega pomena zakonske zveze in pravne izenačenosti zakonske zveze ter kohabitacije povečalo število razvez, vse manj je porok in posledično vse več kohabitacij. Povečuje pa se tudi delež tistih, ki se odločijo za ponovno poroko.

Razvezam, še posebej če se zgodijo zgodaj v življenjskem poteku, pogosto sledi *reorganiziranje družine*. Število teh družin narašča tako po deležu družin, ki se v svojem poteku reorganizirajo (po razvezi nastanejo enostarševske družine), kot tudi po pogostosti reorganizacije (velik delež otrok doživi ponovno poroko enega, če ne celo obeh staršev - enostarševska družina se lahko ponovno oblikuje v dvostarševsko).

Vse pogostejše so med družinskimi oblikami in načini življenja zastopane *enostarševske družine*. V preteklosti so bile bolj izjema kot pravilo, saj jih je spremljala družbena stigmatizacija. Danes pa ta vrsta družin opazno narašča. Razlogi za to so poleg legitimnosti in družbeno sprejetega tip družinskega življenja tudi večja enakost med spoloma – izenačenost spolnih vlog v družbi.

Pomembne strukturne spremembe se dogajajo tudi pri *starejši populaciji*. Zaradi podaljševanja življenjske dobe in vse večjega zanimanja za starostnike se je vzpostavila nova stroka, ki med drugim tudi stremi k izboljšanju kvalitete življenja. Tretje življenjsko obdobje se počasi, a vztrajno spreminja iz družbeno pasivnega obdobja v vse bolj aktivno in samostojno. Ostajanje starostnika v domačem okolju, kolikor dolgo je to mogoče, ohranja večgeneracijske družine. Tri generacije družin (ponavadi) ustvarjajo medgeneracijska razmerja in so tako vezana na prejemanje skrbi in nudenje pomoči vseh članov (Švab et al. 2006: 63-71).

3.2. Pokazatelji sprememb družinskega življenja v Sloveniji

Eden izmed najpomembnejših virov informacij o družinah in družinskem življenju v Sloveniji so statistični podatki. Ostalih raziskav s tega področja je izredno malo, poleg tega pa so rezultati neprimerljivi in si velikokrat celo nasprotujejo.

Spreminjanje družinskega načina življenja predstavlja velike težave tudi za demografsko statistiko, saj ne zajame vseh potrebnih podatkov (osredotoča se npr. na zbiranje podatkov o maritalnem vedenju), s tem pa raziskava izgubi podatke o drugih oblikah in načinih družinskega življenja (npr. podatke o reorganiziranih družinah, istospolnih partnerskih skupnostih).

Renerjeva, Sedmakova in Švabova (Rener et al. 2006: 34) zato predlagajo 4 sklope pokazateljev, s pomočjo katerih bi lahko spremljali družinsko življenje v Sloveniji. Ti statistični parametri pa so:

- spremembe oblik in kompozicije družine,
- maritalne oz. poročne spremembe,
- rodnostne spremembe ter
- širše družbene in demografske spremembe.

3.2.1. Spremembe oblik in kompozicije družine

Tovrstne spremembe zajemajo pluralizacijo družinskih oblik, kot so zmanjševanje števila nuklearnih družin ter naraščanje števila reorganiziranih in enostarševskih družin (pojav t.i.

parastarševanja), naraščanje števila istospolnih družin in enočlanskih gospodinjstev. Zaradi zniževanja rodnosti pa se odvija tudi proces zmanjševanja števila družinskih članov (Švab 2001: 59).

V Sloveniji je sicer še vedno prevladujoča družinska organizacija zakonski par z otroki, čeprav njihovo število upada. Leta 1991 je ta delež zajemal 59%, v letu 2002 pa se je znižal na 53%.

Druga najštevilčnejša oblika so enostarševske družine. To so najpogostejše matere z otroki, čeprav narašča tudi delež enostarševskih družin z očeti. Ne glede na spol pa število teh družin z leti počasi narašča in je ob zadnjem popisu znašal 18,8%.

Povečuje se tudi število kohabitacij. V letu 2002 se je za 3,1% povečal delež neporočenih parov z otroki in sedaj znaša 5,3%.

Vse več pa je tudi zakonskih in neporočenih parov, ki nimajo otrok. Skupen delež teh znaša kar 23% (Statistični urad RS).

V zadnjem popisu iz leta 2002 je bilo povprečno število družinskih članov 3,4. Ta številka pa ni primerljiva s podatki preteklih popisov, saj so v tem popisu v podatek vključene izključno družinske skupnosti z otroki (izvzeti so poročeni in neporočeni pari brez otrok). Izmed vseh teh ima skoraj polovica družin enega otroka (48,6%), dobri dve petini (42%) pa dva. Med vsemi družinami z otroki je 9% velikih družin – družin s tremi otroki ali več. Število slednjih pa se očitno znižuje, medtem ko je vedno več družin s samo enim otrokom (Statistični urad RS).

3.2.2. Maritalne oz. poročne spremembe

Spremembe na maritalnem področju zajemajo zmanjševanje števila porok, zviševanje starosti ob prvi poroki, večanje deleža kohabitacij, večanje števila ponovnih porok oz. več zaporednih porok in tudi večjo stopnjo razvez zakonskih zvez (Rener et al. 2006: 38-39).

Število porok se je od sredine petdesetih pa vse do leta 2002 znižalo za skoraj dve tretjini. Njihovo število je vztrajno padalo do 2005, ko je doseglo najnižje povprečje. Takrat je bilo v Sloveniji sklenjenih manj kot 6000 zakonskih zvez. V letu 2006 pa je to število ponovno

naraslo, in sicer na 6368, kar pomeni 3,2 zakonske zveze na 1000 prebivalcev. Med evropskimi državami ima ravno Slovenija najnižjo stopnjo poročanja (Statistični urad RS).

Od leta 1988 se pojavlja trend zviševanja starosti ženina in neveste ob prvi poroki. Pred dvajsetimi leti je starost neveste znašala 22,5 let, leta 2006 pa 28,1 let. Starost žensk ob prvi poroki se je tako zvišala za dobrih 5 let in s tem dosegla evropsko povprečje. Zvišala pa se je tudi starost ženina, in sicer iz dobrih 26 let v začetku devetdesetih na 30,6 let v letu 2006 (Statistični urad RS).

Zakonska in zunajzakonska skupnost sta pravno izenačeni od leta 1976, zato so tudi podatki o zunajzakonski skupnosti zbrani šele od popisa leta 1981. Takrat je bilo zabeleženih 10.345 tovrstnih družin, kar je predstavljalo 2% vseh družinskih oblik. Ob zadnjem popisu 2002 pa je bilo popisani 42.092 zunajzakonskih skupnosti, kar je predstavljalo 7,6% skupnega števila družin (Statistični urad RS).

Ob zmanjšanem številu porok lahko po drugi strani opazimo trend naraščanja razvez. Leta 1965 je stopnja razvezanosti znašala 0,10, leta 2006 pa 0,24, kar pomeni, da se v Sloveniji razveže nekaj manj kot četrtnina sklenjenih zakonskih zvez. Kljub velikemu številu razvez v preteklosti pa je mogoče opaziti manjši upad v prvi polovici devetdesetih let, kar bi lahko pojasnili s širšimi družbenimi spremembami, ki so prinesle socialno negotovost, večjo izpostavljenost revščini in višjo stopnjo brezposelnosti. Najverjetneje je to tudi eden izmed razlogov, da je stopnja razvezanosti v Sloveniji med nižjimi v primerjavi z ostalimi evropskimi državami (Statistični urad RS).

3.2.3. Rodnostne spremembe

Tovrstne spremembe se najbolj odražajo z nizko stopnjo (negativnega) naravnega prirasta ter nizke stopnje rodnosti, z visoko povprečno starostjo žensk pri rojstvu prvega otroka oz. kateremkoli rojstvu in naraščanjem števila otrok, rojenih v izvenzakonski skupnosti.

Že od prve polovice sedemdesetih rodnost v Sloveniji upada. Leta 1993 je bil naravni prirast prvič po drugi svetovni vojni negativen (-0,1), nato pa se je do 1997 gibal okoli 0. Po letu 1997 pa je začel ponovno strmo upadati in je v letu 2004 znašal -0,3 (Statistični urad RS).

Poleg naravnega prirasta naglo upada tudi stopnja rodnosti prebivalstva. V letu 1955 je znašala 2,58 in se do leta 2006 skorajda razpolovila na 1,31. Da bi se prebivalstvo Slovenije lahko obnavljalo po naravni poti, bi morala biti ta vrednost 2,1. Številka nam pove, da se Slovenija sooča z zoženo reprodukcijo in da sodi med države z eno najnižjih stopenj rodnosti v Evropi (Statistični urad RS).

Demografi običajno razlagajo ta pojav z vse večjim »potrošniškim egoizmom« staršev, ki naj bi se zaradi ohranjanja standarda in življenjskega udobja odločali za malo otrok (ali sploh za nobenega) (Nastran Ule 1993: 174).

V začetku šestdesetih let je bila povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka 26,2 let, nato pa je ta starost do 1975 naglo upadala in v povprečju dosegla 22,8 let. Po tem letu je številka ponovno pričela naraščati, v letu 2006 pa je bila starost mater pri prvem otroku 28 let. Zvišuje pa se tudi povprečna starost mater ob kateremkoli otroku – od sredine petdesetih pa vse do osemdesetih je ta številka naglo upadala, leta 1980 je bila povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu 25,3 let, v letu 2006 pa se je ta starost povišala na 29,7 let (Statistični urad RS). Vzroki za zvišanje starosti matere ob prvem rojstvu in rojstvu otrok nasploh so prelaganje rojstev otrok zaradi podaljševanja izobraževanja, kariere, ureditve stanovanjskih razmer in »odgovornega starševstva«.

Narašča tudi število otrok, rojenih izven zakonske skupnosti. Na statističnem uradu Republike Slovenije (Statistični urad RS) so zabeležili, da se je leta 1955 rodila dobra desetina otrok, v času šestdesetih in sedemdesetih let pa je ta procent upadel (leta 1960 je bilo 9,1%, leta 1970 pa 8,5% otrok rojenih v izvenzakonski skupnosti). Leta 2005 znaša delež otrok, rojenih v izvenzakonski skupnosti, kar 47%. Najverjetneje lahko razlog iščemo v močno prisotni družinski ideologiji nuklearne družine, ki je v preteklosti favorizirala poroko kot pogoj družinskega življenja.

3.2.4. Širše družbene in demografske spremembe

Spremembe, ki neposredno določajo družinsko življenje v zadnjih nekaj desetletjih, so rezultat več dejavnikov. K temu pripomorejo notranje družinske spremembe (individualne odločitve posameznika) ter tudi zunanje, širše družbene spremembe. Pri tem je potrebno omeniti vsaj dva segmenta, in sicer trg delovne sile ter s tem povezano zaposlovanje žensk in staranje populacije (Švab 2001: 66-67).

Najbolj neposredno je na družino vplivalo množično zaposlovanje žensk. Prav ta fenomen je razlog za strukturno kot formalno spremembo moderne nuklearne družine. Pomemben premik v razumevanju dela so naredile feministične teorije s kritiko klasičnega pojmovanja (plačanega) dela, ki spregleduje pomembnost neplačanega družinskega (od gospodinjskega do emotivnega in odnosnega) dela (Švab 2001: 87). Tako je mit o delitvi dela po spolu, pri čemer je ženskam odkazana domača vloga, ne pa družbena, porušen.

Zaposlitev žensk je ženskam prinesla večjo avtonomijo, s čimer se je močno zamajal (ni še povsem razpadel) nekdanji patriarhalni družinski vzorec in s tem predstava o »funkcionalni« delitvi ženskih in moških družinskih vlog na »ekspresivne« in »instrumentalne« (Nastran Ule 1993: 176).

Zaposlovanje žensk kaže v Sloveniji specifično sliko, saj obstaja trend zaposlovanja žensk (tudi tistih z majhnimi otroki), že od druge svetovne vojne dalje. V primerjavi z ostalimi evropskimi državami je bila zaposlenost žensk pri nas vedno visoka. K temu je dosti pripomogla politika in njen vpliv na povečanje deleža zaposlenih žensk v času socializma pa vse do danes, ko se je dobro organiziral sistem javnega otroškega varstva ter porodniškega in starševskega dopusta (Rener et al. 2006: 45).

Leta 1991 je bilo tako po statističnih podatkih v Sloveniji (Statistični urad RS) med delovnim aktivnim prebivalstvom 47,24% žensk, leta 2005 pa je ta procent rahlo upadel in znaša 45,65%. Sklepamo lahko, da je upad povezan s povečanjem brezposelnosti med ženskami. Delež brezposelnih žensk se je namreč od leta 1991 do 2005 povečal za dobrih 10%. Leta 2006 se je procent delovno aktivnih žensk povečal na 54,2%. V devetdesetih, v procesu tranzicije, nismo bili priča trendu drastičnega umikanja žensk s trga delovne sile, kot se je to

zgodilo v nekaterih drugih socialističnih državah. Temu v prid govori tudi podatek o 11% deležu žensk, ki so bile v drugi polovici leta 2005 zaposlene za krajši delavni čas.

Slovenija spada v skupino t.i. starajočih se družb, v kateri se delež starejših prebivalcev nenehno povečuje. Ta pojav je posledica strukturnega spreminjanja prebivalstva zaradi daljšanja življenjske dobe ter upada rodnosti. Pričakovana življenjska doba je v obdobju 2005-2006 znašala 74,84 let za moške in 81,89 let za ženske. Ob koncu leta 2005 je bila struktura po spolu sledeča – v Sloveniji je bilo starejših od 65 let 38,2% moških in 61,8% žensk (Statistični urad RS).

3.3. Strukturne spremembe družinskega življenja

3.3.1. Materinstvo

Materinstvo so v preteklosti močno zaznamovale sociološke teorije, ki so žensko determinirale na podlagi njenih fizičnih značilnosti. Parsons je npr. označil žensko vlogo v družini kot ekspresivno (naravno) - ženska mora ustvariti toplino, varnost in čustveno oporo. Ženska je bila po njegovem mnenju zaradi svoje biološke funkcije rojevanja in dojenja privezana na dom (Parsons, v Haralambos 2001: 595).

Materinstvo je tista vloga, ki se je v družini najmanj spremenila in ostaja tipična moderna ter ključna družinska vloga tudi v postmodernosti (Švab 2001: 95).

Eden izmed najpomembnejših dejavnikov, ki so vplivali na spremembe materinstva, je čas po letu 1960, ko so v socializmu na trg delovne sile množično pričele vstopati tudi ženske. Zaposlitvena slika žensk se je posledično spremenila iz dvorogega vzorca k enorogemu (Baber, v Renner et al. 2006: 73). Dvorogi zaposlitveni vzorec je bil značilnost ženskega zaposlovanja v moderni družbi. Takrat so ženske začele svojo zaposlitveno kariero pred poroko in rojstvom prvega otroka (prvi del zaposlitvene kariere). V času materinstva so sfero zaposlovanja zapustile in se vanjo vrnile šele, ko so otroci odrasli (drugi del zaposlitvene kariere). V zadnjih dvajsetih letih pa strokovnjaki opažajo, da zaposlitveni vzorec žensk

postaja vse bolj podoben enorogemu, moškemu. Slednji kaže naraščajoči vstop na trg delovne sile pri starosti 30. in 40. let, ko doseže tudi višek, nato pa začne upadati.

Zaposlitvena sprememba pri ženskah naj bi bila posledica odlašanja odločitve za materinstvo ter odločitve, da svojo kariero nadaljujejo, ko so otroci še majhni (Švab et al. 2006: 73).

Materinstvo danes ni več ekskluzivna ženska identiteta in prioriteta, saj se vse več žensk ne odloča za materinstvo. Nekdaj pomembna ideologija obveznega materinstva izgublja svoj pomen in jo je v postmodernosti nadomestila ideologija odložnega materinstva (Švab 2001: 103-104). Pri tem pojavu ne gre toliko za odklanjanje materinske vloge, temveč bolj za spreminjanje prioritet v življenjskem poteku (v najpogostejših primerih ustvariti si kariero) ter za možnost odločanja za materinstvo (kontracepcija, umetna oploditev). V zadnjem času pa se pojavlja tudi problem pri usklajevanju delovnih in družinskih obveznostih (Švab et al. 2006: 74-75).

Tako ostaja odločitev za materinstvo vse bolj nedoločljiva, sprejemljiva družbena norma. Starost žensk pri prvem otroku se povečuje, hkrati pa imajo danes ženske v povprečju tudi vse manj otrok (Statistični Urad RS). Tovrstne notranje družinske spremembe pa kažejo, da se družbeni pomen materinstva v postmodernosti krepi počasi, zaradi nespremenjene percepcije materinstva.

3.3.2. Novo očetovstvo

Sociološke teorije so v veliki meri zaznamovale tudi vlogo očetov. Podobno kot ženske/matere so vlogo mož/očetov interpretirali na podlagi fizičnih lastnosti. Skozi zgodovino so se oblikovali različni tipi očetovanja. Pleck npr. loči štiri obdobja oziroma kulture očetovstva (Pleck, v Lupton, v Švab 2001: 121):

- oče kot avtoritativen moralen in verski pedagog (18. in zgodnje 19. stoletje),
- oče kot distancirani preskrbovalec družine (druga polovica 19. in sredina 20. stoletja),
- oče kot vzor za ponotranjenje spolne vloge (od 1940 do 1965),
- novi oče, ki neguje in skrbi za otroke in je hkrati zaposlen (od poznih 1960-ih do danes).

Očetova vloga je bila jasna in neproblematična, dokler je vladal jasen in trden patriarhalni vzorec družine. Ko pa so na dan prišla nova razmerja med spoloma, se je spremenila tako vloga očeta kot tudi odnos med očetom in otrokom (Zavrl 1999: 15). »Novi oče« je tako v nasprotju z modernim očetom – materialnim preskrbovalcem družine (bread winner) vedno bolj vpleten v različne segmente družinskega življenja (Švab 2001: 115).

V zadnjem desetletju so postale priljubljene vrednote t.i. zavzetega starševstva (child-oriented couple), kar pomeni, da se ne samo mama, temveč tudi oče predajata in zavzemata za potrebe otrok s poudarkom na čustvenem področju (Zavrl 1999: 25). V današnjem času je prisoten koncept vpletenega očetovstva – nevpleteni in nezainteresirani oče je tako deležen manj odobravanja, saj je takšen tip očeta v nasprotju s trenutnim idealom.

A. Rotundo (Rotundo, v Lamb, v Zavrl 1999: 139) opiše dobrega očeta kot aktivnega sodelavca v podrobnostih vsakodnevne skrbi za otroka. Oče je s svojimi otroki povezan na bolj intenziven in ekspresiven način ter igra v socializacijskem procesu večjo vlogo, kot so jo imeli njegovi moški predniki.

Sodobne raziskave zaznavajo, da si moški ne samo želijo, temveč tudi dejansko prizadevajo za večjo skrb za otroke kot njihovi očetje. Povečal pa se je tudi delež participacije mož v družinskem delu. K temu je dosti pripomogla politika z mehanizmi usklajevanja dela in družine ter politike enakih možnosti. Eden konkretnjših ukrepov je tudi očetovski dopust, ki je neprenosljiva pravica očetov (Švab et al. 2006: 75-76).

V Sloveniji lahko opazimo promocijo aktivnega očetovanja – mediji preko filmske in televizijske produkcije, literature, svetovnega spleta ipd. ter znanstveni diskurzi s pomočjo medicinske tehnologije pri načrtovanju, nosečnosti in aktivnem sodelovanju pri porodu.

Tradicionalna podoba vloge moškega v družinskem življenju še naprej vpliva na oblikovanje starševskega stila očeta, hkrati pa lahko opazimo tudi, da postajata spolni vlogi moškega in ženske bolj prilagodljivi; meja med ženskim in moškim stereotipom počasi izgublja svojo ostrino. Zavrl (Zavrl 1999: 64) pa celo pravi, da v prihodnosti morda lahko pričakujemo, da vzgoja dojenčkov in malčkov ne bo več toliko odvisna od spola staršev. V dokaz nam že služijo raziskave o določitvi otrok staršem pri ločitvi – vse več je namreč primerov, ko so otroci dodeljeni očetu in ne materi.

3.3.3. Pojav protektivnega otroštva

Moderna privatizirana družina postaja vse bolj otrokocentrična. Družinsko življenje in družinske dejavnosti, aspiracije, načrti in investicije se vse bolj vrtijo okoli otrok. Otroci so tisti, ki zares strukturirajo družinsko življenje in postajajo element ekonomskega, časovnega in moralnega discipliniranja svojih staršev (Ule et al. 2002).

Pojav protektivnega otroštva imenujemo proces spreminjanja otroštva, ki se izraža predvsem v intenzivni skrbi za otroka, njegovo blaginjo, izobraževanje ipd.

James, Jenks in Prout (James, Jenks, Prout, v Švab et al 2006: 80) pravijo, da protektivno otroštvo pomeni ustvarjanje diskurzivnega prostora, znotraj katerega so otroci percipirani kot individuumi, katerih avtonomijo je treba varovati in ohranjati, hkrati pa vključuje tudi nasproten proces razlikovanja otrok od odraslih in povečanega nadzora nad otroki.

Prva značilnost sprememb otroštva in mladosti v devetdesetih je rastoč pritisk na mlade, da si pridobijo čim več – čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven. Na ta način pa se zvišujejo tudi imperativi starševstva – tako ni več dovolj sprejeti otroka takšnega kot je, temveč spremeniti in popraviti pomanjkljivosti (npr. jecljanje, škiljenje) in spodbujati njegovo razvijanje sposobnosti (npr. učenje jezikov) (Švab 2001: 138).

Pojav protektivnega otroštva se začne že v maternici, saj so v postmoderni dobi otroci skrbno načrtovani. Starša s pomočjo medicinske tehnologije aktivno spremljata otrokov razvoj od spočetja naprej. Slednje se najbolj izraža v vse večji prisotnosti obeh staršev pri ultrazvočnih pregledih in porodu. Po rojstvu pa je malčkovno otroštvo močno nadzorovano in strukturirano. Otroci se vedno mlajši vključujejo v intenzivno vsakdanje življenje in so na ta način bolj izpostavljeni sindromu otroške naglice – otroci zanikajo svoje lastne potrebe in prilagodijo naravni ritem, da bi se lažje in hitreje prilagodili družbenim spremembam (Švab et al 2006: 81). Thomas Ziehe (Ziehe, v Nastran Ule, Kuhar 2003: 37) ta pojav poimenuje nestrukturirana zgodnja odraslost.

Proces socializacije je v pozni moderni družbi zamenjan s procesom individualizacije. Značilnost življenjskega poteka v novih razmerah je ta, da morajo posamezniki vse bolj

zgodaj začeti izdelovati načrte in jih vključevati v svojo biografijo. Posameznik mora nekaj storiti sam, da doseže cilje glede na trenutne družbene niše in stanja na trgu, ne pa tistega, kar je njegova neodvisna individualna želja (Nastran Ule, Kuhar 2003: 22-23).

Nadzor nad življenjem lastnih otrok nekateri povezujejo s sindromom toksičnih staršev. Slednji naj bi bili emocionalno nezadostni in nadzorniki svojim otrokom ter jih na ta način ovirali pri njihovem razvoju v avtonomne posameznike. Zato ni naključje, da se najstniki upirajo protektivnemu otroštvu s pripadanjem določeni subkulturi (npr. v obliki torture lastnega telesa – rezanje, anorexia nervosa) (Švab 2001: 143). Posledica socialnih in družbenih sprememb odraščanja pa so po Ziehe-jevem mnenju tudi otroci, ki ne zmorejo avtonomno nadzorovati občutka svoje samovrednosti in so močno ranljive osebe, odvisne od čustvene podpore ostalih ljudi. Sam jih poimenuje kot novi narcistični socializacijski tip otrok (Ziehe, v Nastran Ule, Kuhar 2003: 38).

3.3.4. Spolna konstrukcija družinskega dela

Tradicionalni tip delitve spolnih vlog v družini izumira in se po Gilbertovem mnenju pomika prek modernega k egalitarnemu tipu dvokariernih parov:

- za tradicionalni oz. konvencionalni dvokarierni tip je značilno, da oba partnerja delata polni delovni čas, toda gospodinjsko delo in skrb za otroke sta odgovornost ženske,
- značilnost modernega oz. participatornega tipa je, da si partnerja ponavadi delita obveznosti starševstva, ženska pa ostaja odgovorna za gospodinjstvo,
- pri egalitarnem tipu pa si partnerja delita vloge – oba sta poleg svoje zaposlitve aktivno vpletena v gospodinjsko delo in družinsko življenje (Gilbert, v Ule, Kuhar 2003: 67).

V zadnjem času je v zahodnih družbah opazen ravno zadnji trend, da moški dodeljujejo svoji družini večji psihološki pomen kot poklicni vlogi. Mnogo pozornosti je namreč pritegnil novi fenomen, t.i. »house husbanding«. Gre za mlade očete, ki večino dneva preživijo doma in skrbijo za otroke ter gospodinjstvo, medtem ko njihove žene hodijo v službo (Zavrl 1999: 90).

Sociologi opažajo, da je ne glede na zahodne družbe v Sloveniji družinsko delo še vedno spolno določeno in segrerirano, spremembe na tem področju pa so počasne (Švab 2001: 114).

Hochschild (Hochschild v Švab et al. 2006: 83) ugotavlja, da je spolna asimetrija alokacije družinskega dela še vedno približno enaka in da se je spremenil le način subjektivnega mišljenja. V njegovih raziskavah je namreč večina parov izražala željo po enakomernejši delitvi družinskega dela ter trdila, da to tudi počnejo. Sam pa meni, da se spreminja le retorika, ki pa se ne razširja na dejansko delitev nalog med partnerjema. Ta proces poimenuje »zavlačevalna revolucija«.

Podatke o delitvi neformalnega dela med spoloma v Sloveniji so raziskale Renerjeva, Švabova, Žakljeva in Humerjeva. Rezultati so pokazali, da je gospodinjenje še vedno v domeni žensk – tovrstno delo opravijo same, pri prijetnejših in manj rutinskih delih pa ji na pomoč priskoči še partner. Njihova pomoč je s strani partnerk še vedno pogosto interpretirana zgolj kot pričakovana pomoč in podpora. Poleg tega pa velja, da je v družini, kjer sta zaposlena oba partnerja, alokacija dela enakomerneje razdeljena kot tam, kjer je zaposlen le en partner (Švab et al. 2006: 83-85).

Moški se pogosteje kot z gospodinjskimi opravili v družinskem življenju ukvarjajo z otroki – tako pri negi kot tudi pri vzgoji. Zahtevna okolica in intenzivnost dnevnega ritma pa kljub temu silita mnoge starše k redistribuciji družinskega dela. Presežke dela, ki jih partnerja ne zmoreta opraviti, opravijo babice, sosedje, prijateljice, pa tudi plačane delavke s servisne pomoči. Družine se na povečane zahteve trga delovne sile tako odzivajo z različnimi strategijami (Švab et al. 2006: 85-86).

4. TIPI DRUŽIN

Vsak odrasli član družbe se more in mora individualno odločiti, v kakšni zakonski in družinski skupnosti bo živel oz. ali bo sploh živel v kakršnikoli trajni zakonski/družinski skupnosti. Temu pravijo nekateri avtorji tudi fenomen vstopanja v postmoderno družino (Nastran Ule 1993: 173).

4.1. Jedrne družine

Ko govorimo o sodobni družini, mislimo predvsem na jedrno družino, skupnost obeh staršev in otrok (Nastran Ule 1993: 172). Ta model se je pojavljal predvsem v mestih – najbolj tipičen primer jedrne družine je ravno mestna družina, ki je več stoletij obdržala ugled normalnosti (Kobe, Pribac 2006: 39).

Vendar danes ni več tako. Kot jedrne družine zato navajam dvostarševske in enostarševske družine, neporočen ali poročen par brez otrok, reorganizirane družine oz. na novo vzpostavljene, družine istospolnih partnerjev in socialne družine – rejniške ter družine s posvojenimi otroki.

4.1.1. Dvostarševske družine

Dvostarševska družina je družina, ki jo sestavljata starša in otrok/ci, pri čemer sta starša v zakonski ali zunajzakonski skupnosti. Tovrstna družinska oblika je najpogostejša v Sloveniji – skupen delež zakonskih in zunajzakonskih dvostarševskih družin je ob popisu leta 2002 znašal približno 60%. Kljub vsemu je delež zakonskih dvostarševskih družin večji – znaša kar 53%, vendar iz leta v leto upada. Delež ljudi, ki so se odločili za zunajzakonsko kohabitacijo pa je precej nižji – približno 5,5%. Nasprotno od zakonske pa se število zunajzakonskih družinskih skupnosti iz leta v leto povečuje (Statistični urad RS).

Kobe in Pribac vidita enega izmed razlogov za nastanek in razvoj zunajzakonske skupnosti kot uporabo zakonski skupnosti, s katerim človek vstopi v razmerje, katerega pogoje je določila država, privolitev partnerjev pa je pri tem nujen predpogoj. Menita, da je dogovor o poroki

prinesel s seboj pravice in dolžnosti, ki jih nista določila partnerja sama, ampak so veljale za sestavni del institucije zakonske zveze (Kobe, Pribac 2006: 16).

Zaradi jasnejših razmerji s področja zakonodaje Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) definira tako zakonsko kot zunajzakonsko skupnost. Zakonsko zvezo v 3. členu opredeljuje kot z zakonom urejeno življenjsko skupnost moža in žene, katerih namen je v zasnovanju družine. Zunajzakonsko skupnost pa v 12. členu kot dalj časa trajajočo življenjsko skupnost moškega in ženske, ki sicer nista sklenila zakonske zveze, a ima zanju enake pravne posledice po tem zakonu, kot če bi sklenila zakonsko zvezo. Pri obeh skupnostih je namen in poglobitveni razlog ustvarjanje družine. Družina pa je po ZZZDR opisana kot življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. Otroci, najsi bodo rojeni v zakonski ali zunajzakonski skupnosti, so torej razlog za uživanje posebnih pravic, hkrati pa tudi dolžnosti - pri čemer gre za odnos otrok do njihovih staršev in sorodnikov kot tudi odnos staršev in sorodnikov do otrok.

4.1.2. Enostarševske

Enostarševska družina je družina matere ali očeta, ki ne živi z zakoncem ali partnerjem, skupaj z enim ali več otroki, starimi manj od 16 let ali manj od 19 let, ki se redno izobražujejo (Davies, Barton 2000: 196). Tuja literatura pozna kar nekaj terminov, ki se nanašajo na enostarševsko družino, in sicer »single-parent family«, »lonely-parent family«, »broken family«.

Enostarševske družine so bile v preteklosti izjema, saj jih je spremljala družbena stigmatizacija. Vse do leta 1961 so spadale v kategorijo nepopolnih družin, s čimer so enostarševsko družino označili kot družbeno manjvredno, odstopajočo od »popolnega« družinskega modela. Danes je legitimen in družbeno sprejet tip družinskega življenja. Vsekakor pa lahko rečemo, da je družbeno stigmatizacijo sedaj zamenjala večja socialna ranljivost in nevarnost socialne izključenosti zaradi izpostavljanja revščini (Švab, et al. 2006: 68).

Število enostarševskih družin se glede na pluralizacijo družinskih potekov in strukturnih sprememb v Sloveniji povečuje. Ob popisu leta 2002 (Statistični urad RS) je bil izmed vseh družinskih oblik zabeležen 18,8% delež enostarševskih družin. Pri tem je enostarševsko materinsko družino sestavljalo kar 86% in le 14% očetovsko. Več kot očitno je opazen trend dodeljevanja otrok materam – zaradi še močno prisotne materinske vloge in vloge prava, kjer sodišča dodeljujejo otroke materam. Kljub temu pa se to število iz leta v leto manjša in vse več je primerov, ko so otroci dodeljeni očetom.

Razlogi za večanje deleža enostarševskih družin so različni, a predvsem odvisni od percepcije spolnih vlog v družbi in večje enakosti med spoloma. Med dejavniki, ki pripomorejo k večanju tovrstne družinske oblike, je vstop žensk na trg delovne sile in s tem povezana manjša ekonomska odvisnost od moških (Švab, et al. 2006: 68).

Največkrat je razlog za nastanek enostarševske družine razveza zakonske ali izvenzakonske skupnosti ter smrt enega izmed partnerjev. Takrat se pretekla nuklearna družina transformira v binuklearni družinski sistem (Zavrl 1999: 153). Na tej točki procesa imamo v primeru smrti enega izmed partnerjev eno enostarševsko gospodinjstvo, v primeru razveze pa dve enostarševski gospodinjstvi (Čačinovič Vogrinčič 2006: 83).

Zaradi vse večjega števila enostarševskih družin in družin z nizkimi dohodki se je v zahodnih družbah oblikoval nov fenomen, imenovan parastarševanje (para-parenting). Gre za neformalno ureditev, v kateri prijatelj oz. prijateljica ali družina tako materialno kot čustveno, za določeno ali nedoločeno obdobje, pomaga družini, s katero ni v sorodu (Švab 2001: 61). Na ta način se oblikuje sistem pomoči, ki omogoči družini kvalitetnejše življenje.

Enostarševska družina je pogostokrat le začasen prehod v tako imenovano dopolnjeno družino.

4.1.3. Neporočen ali poročen par brez otrok

Mladi se odločajo za intenzivnejše in daljše izobraževanje ter kasnejšo zaposlitveno kariero. V povprečju se zato tudi poročajo kasneje, kot so se njihovi starši. Slednje pa so tudi razlogi za odlaganje rojstva prvega otroka.

V Sloveniji je bilo ob zadnjem popisu (Statistični urad RS) število neporočenih parov brez otrok 2,3% medtem ko je število poročenih parov brez otrok znašalo kar 20.7%. Skupno število neporočenih in poročenih parov brez otrok znaša 23% .

Raziskave so pokazale, da ima danes vsak peti par težave z zanositvijo. To je posledica tudi zgoraj navedenih dejstev. Rodno obdobje zdrave ženske namreč traja do njenega 43. leta starosti, vendar pa plodnost po 35. letu začne upadati. Kadar vzrok za neplodnost ni odkrit ali ni ozdravljiv, je naslednja možnost oploditev z biomedicinsko pomočjo. Gre za najstarejšo, najenostavnejšo in najširše uporabljeno metodo reprodukcije s tehnološko pomočjo. Čeprav gre za razmeroma enostaven proces, je njegova uspešnost odvisna od številnih tehničnih dejavnikov (čas, kvaliteta semen itn.) (Urh 2009: 111).

Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB) pravi, da ima vsakdo pravico do zdravljenja neplodnosti. Tako ima vsak par pravico do 6-ih brezplačnih inseminacij in 6-ih brezplačnih postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo (OBMP). Torej neplodni par nima tistega, kar mu po zakonu pripada – država v času, ko naj bi se še posebej trudila za povečevanje rodnosti, onemogoča možnost in pravico do družine.

Seveda pa obstajajo še drugi načini, da pari postanejo starši. V Sloveniji je možno otroka posvojiti kot tudi izoblikovati rejniško družino.

4.1.4. Dopolnjena družina oziroma sestavljena dopolnjena družina

V socialnem delu uporabljamo za novo t.i. vzpostavljeno družino pojem dopolnjena oz. dopolnjena sestavljena družina. Sociologi pa jih imenujejo tudi reorganizirane oz. »združene« družine (»blended families«). Značilnost tovrstnih družin je popolnoma enaka – to so

življenjske skupnosti roditelja in otrok z novim partnerjem (in njegovimi otroki oziroma skupnim otrokom) (Čačinovič Vogrinčič, v Renner et al. 1995: 121).

Kobe in Pribac ta pogosti model poimenujeta »patchwork family« in ga definirata podobno kot v socialnem delu in sociologiji, le da jasneje izražata tudi sorodstvene vezi v novi družini. Pravita, da ima vsak od aktualnih zakoncev otroke iz prejšnjih zvez, otrok pa ima poleg matere eno ali več mačeh in poleg očeta enega ali več očimov, ima brate in sestre, polbrate oziroma polsestre (Kobe, Pribac 2006: 40-41).

Vse dopolnjene družine imajo po mnenju Krahenbuhla, Jellouscheka, Kohaus-Jellouscheka in Webra skupne značilnosti, in sicer:

- njeni člani so pred kratkim preživeli težko izgubo, ki jo je treba preboleti,
- del družine – roditelj, partner in otroci – je že imel svoj način življenja in tako doživlja nov del družine kot tujega, vsiljenega,
- navadno živi en biološki roditelj izven dopolnjene družine, zato je potrebno raziskati in preizkusiti njegovo vlogo in vpliv na odločitve glede otrok/a,
- v dopolnjenih družinah so otroci hkrati člani več družinskih skupnosti, ki vse zahtevajo svoja pravila, meje, dogovore,
- znotraj družine eden od staršev nima starševskih pravic do otrok – gre za vprašanje partnerjevih zmožnosti usklajevanja vloge roditeljev in zakoncev (Krahenbuhl, Jellouschek, Kohaus-Jellouschek, Weber, v Čačinovič Vogrinčič, v Renner et al. 1995: 122).

Tovrstna oblika družin na poseben način ravna z intimnostjo in z medgeneracijskimi razlikami. Je za vse nova oblika skupnega življenja – pravila, meje, vloge, cilje in hierarhijo moči se je potrebno na novo naučiti in vzpostaviti (Čačinovič Vogrinčič, v Renner et al. 1995: 122). Pri čemer pa velja še posebej poudariti, da je družina ponovno poročenih staršev v prvi vrsti združba dveh zgodovin, kjer je identiteta starši/otroci primarna v novo nastalem partnerstvu. Starševski vzorec prednjači pred partnerskim (Zavrl 1999: 160). Zato je pomembno ohraniti tudi zasebni prostor dveh ločenih enot znotraj na novo nastale družine, prav tako pa je potrebno ohraniti avtoriteto starša, ki je bil za otroka odgovoren doslej (Zavrl 1999: 161).

4.1.5. Družine istospolnih partnerjev

Področje intimnosti in partnerskih zvez doživlja generične spremembe. Med vsemi spremembami pa naj bi bila najpomembnejša oblikovanje novih partnerskih razmerij, ki temeljijo na demokratičnosti in refleksivnosti in naj bi zajemala vsa partnerska razmerja, ne glede na spolno usmerjenost partnerjev (Švab, Kuhar 2005: 87).

Ne glede na to pa se v današnjem času redno srečujemo z nenehno stigmo neheteroseksualnih partnerskih in družinskih oblik. Najpomembnejši dejavnik družbenega diferenciranja je faktor, da so poznomoderne družbe še vedno izrazito heteronormativne. Slednje pomeni usmerjenost družbenega konteksta k favoriziranju heteroseksualnosti in stigmatiziranju homoseksualnosti (Švab et al 2006: 128). Satirova meni, da je glavni problem pri mnogih heteroseksualnih ljudeh v tem, da zamenjujejo pojem ljubezni s pojmom spolnosti (Satir 1995: 103).

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) kot istospolno partnersko skupnost opredeljuje urejeno skupnost dveh žensk ali dveh moških, ki pred pristojnim organom registrirata svojo skupnost na način, določen s tem zakonom.

Slednje pa ne pomeni pravne izenačitve s heteroseksualnimi partnerstvi. Zakon namreč istospolnima partnerjema ne omogoča statusa svojca. Zato ostajajo brez pravic na področju socialnega, zdravstvenega, pokojninskega in ostalih zavarovanj (po partnerju) in pravic na vseh ostalih področjih, vezanih na lastnino, vključno z dedovanjem. Eno ključnih problemskih vprašanj je tudi vprašanje starševskih in posvojiteljskih pravic (Urh 2009: 164-165).

Glede na zgoraj navedeno definicijo istospolne partnerske skupnosti geji in lezbijke redefinirajo oz. razširjajo pomen družine na dveh ravneh:

1. v njihovem razumevanju družine otroci ne nastopajo kot nujen pogoj,
2. družinski odnosi se razširjajo na prijatelje (Švab et al. 2005: 99).

Kljub vsemu pa si večina lezbijk in gejev želi imeti otroka. Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk je pokazala, da si 42% istospolnih parov želi imeti otroka, 40% pa si ne želi imeti otroka. Tako želja po otrocih pri gejih in lezbijkah ostaja na načelni ravni – načeloma bi imeli otroke, a se zavedajo, da so realne možnosti za to majhne. Ideja o otrocih je pri večini

potlačena – nekateri misel o otroku potiskajo vstran, ker se bojijo obremenitve na poti do lastnega otroka, spet drugi se soočajo s krivdo, da jim pravica do otrok res ne pripada (Švab, et al. 2005: 107).

Temeljna skupna značilnost istospolnih družin v Sloveniji je njihova brezpravnost. ZRIPS deloma odpravlja brezpravni položaj, pravice do skupne posvojitve otrok pa ne vključuje. Nobena zakonska omejitev ne more preprečiti, da istospolno usmerjeni ne bi imeli svojih otrok. V Sloveniji že obstaja nekaj otrok, ki bodisi odraščajo v dopolnjenih istospolnih družinah (eden od partnerjev/partnerk je pripeljal otroke iz prejšnje heteroseksualne zveze) bodisi v načrtovanih istospolnih družinah s pomočjo umetne oploditve ali nadomestnega materinstva pridobljene v tujini (Švab et al. 2006: 140-141). V Sloveniji sta namreč oba načina pridobitve otrok omejena. Umetna oploditev je v Sloveniji zakonsko mogoča samo za zakonske pare (kot tudi možnost posvojitve), nadomestno materinstvo pa je prepovedano.

4.1.6. Socialne družine

Pojem socialnih staršev je nasprotje bioloških staršev. Z njim poudarimo, da ne temeljijo vsa starševstva na bioloških povezavah. Zato socialno starševstvo definiramo kot družbeni odnos med odraslim in otrokom, ki ne temelji na krvni povezavi, ampak na socialno-čustveni, in je glede na časovno dimenzijo stalen, po svoji kvaliteti pa intimen in vsebuje ekonomsko odgovornost odraslega do otrok (Zaviršek 2009: 6).

Tuja literatura socialne družine – rejniške ter družine s posvojenimi otroki poimenuje nebiološko starševstvo (»step-parenthood«).

4.1.6.1. Rejniške Družine

Slovenija je s sprejemom Konvencije o otrokovih pravicah (KOP) zagotovila temeljne pravice otrok pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki - otrokove koristi morajo biti glavno vodilo. S tem namenom se je organiziral sistem pomoči, imenovan rejništvo.

Po Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD) je rejniška družina, v kateri se izvaja rejniška dejavnost. Sestavljajo pa jo rejnik in vse osebe, ki živijo z rejnikom.

Matična družina pa je družina, v kateri se je otrok rodil in v njej živel, dokler družina sama ali strokovnjaki niso ugotovili, da otroku ne more dati tistega, kar je razumno pričakovati, da bo zmogla zagotoviti za otrokovo rast in razvoj (Čačinovič Vogrinčič 2006: 107-108).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) pojasnjuje, da je rejništvo začasen ukrep za otroka, ki mu matična družina ne more zagotoviti varnosti in zdrave rasti, izobraževanja, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje ter delo. Center za socialno delo zato odda v rejništvo otroka, ki iz različnih vzrokov ne more živeti pri starših, otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi ali otroka, ki nima svoje družine.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je ta ukrep »začasen«, kar pomeni, dokler matična družina ne bo zmogla sprememb, ki jih otrok potrebuje, da bo lahko varno živel doma (Čačinovič Vogrinčič 2006: 108).

Pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, so stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, vsaj poklicna ali strokovna izobrazba in polnoletnost. Vse osebe, ki želijo postati rejniki, morajo pridobiti dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti in biti vpisane v evidenco izdanih dovoljenj pri ministrstvu, pristojnem za družino. Rejnik in pristojni center za socialno delo nato skleneta rejniško pogodbo, s katero se pisno določijo pravice in dolžnosti obeh pogodbenih strank. Zakon določa obvezne določbe rejniške pogodbe, kdaj rejniška pogodba preneha, odpovedni rok v primeru odpovedi rejniške pogodbe ter v katerih primerih se rejniška pogodba razveže (ZZZDR).

Center za socialno delo spremlja razvoj otrok v rejništvu in nadzoruje vzgojo in izobraževanje rejencev ter izpolnjevanje drugih obveznosti iz rejniške pogodbe. V tem primeru je izrednega pomena delo v t.i. projektni skupini.

Projektna skupina je sistem, ki vzpostavlja in vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo in otrokom v reji. Oblikujemo jo že povsem na začetku, za vsakega otroka posebej, z namenom, da se omogoči sodelovanje in zavaruje korist vseh udeležениh (Čačinovič Vogrinčič 2006: 100-101).

Otrok v reji živi z dvema družinama – t.i. matično in rejniško družino hkrati. Zato je izrednega pomena, da se soustvari skrbno načrtovan sistem sodelovanja, kjer nihče od udeležениh ne ostane brez pomoči in podpore (Čačinovič Vogrinčič 2006: 102-104).

Rejništvo ima v Sloveniji dolgoletno tradicijo. V zadnjih mesecih je bilo v rejništvu približno 1300 otrok pri približno 500 rejniških družinah (vir: internet).

4.1.6.2. Družine s posvojenimi otroki

Posvojitev je oblika socialnega starševstva, pri kateri noben od staršev z otrokom ne deli genskega materiala (Klun 2009: 35).

Posvojitev je ena boljših možnih oblik varstva otroka, ki iz kakršnihkoli razlogov ne more živeti s svojimi biološkimi starši. V posvojitev se sme dati le otrok, čigar starši so neznani, so umrli ali če so pred pristojnim organom privolili, da dajo otroka v posvojitev, in otroci staršev, ki jim je odvzeta roditeljska pravica. Vodilo centra za socialno delo, ki posvojitev izvaja v skladu z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, je da s posvojitvijo sledijo predvsem otrokovim koristim (ZZZDR).

Javna pooblastila za izvajanje posvojitve imajo centri za socialno delo. Postopek posvojitve zato poteka na centru in se začne na predlog bodočih posvojiteljev (prošnja kandidatov za posvojitev z življenjepisom). Sledi individualna in skupinska priprava na posvojitev. Individualna priprava je obvezna za vse bodoče posvojitelje, vključitev v skupino pa je prostovoljna odločitev vsakega posameznika. V postopku priprave na posvojitev se vstopa, tako kot pri rejništvu, s timsko obliko dela (vir: internet).

Kljub temu pa se delovanje na področju posvojitve od centra do centra razlikuje, saj zakon določa le najnujnejše pogoje in razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo. Zato se kažejo potrebe po ustanovitvi centra za posvojitve, ki reši problem neenakega obravnavanja in nadzor nad celotno problematiko (Klun 2009: 35).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) določa pogoje za posvojitev, razmerja, ki nastanejo s posvojitvijo in postopek za posvojitev.

Slovenska zakonodaja določa dve vrsti posvojitve: enostransko in popolno. O enostranski govorimo takrat, ko eden izmed zakoncev posvoji otroka drugega zakonca. Ta vrsta posvojitve je pogosta v sestavljenih družinah. Druga vrsta posvojitve, kjer je postopek bistveno bolj zahteven, pa je popolna posvojitve ali adopcija, ki pomeni popolno vključitev otroka v družino posvojiteljev. S tem je posvojeni otrok popolnoma izločen iz matične družine (Klun 2009: 37). Kar pomeni, da s posvojitvijo otroka biološkim staršem prenehajo njihove pravice in dolžnosti, otrok - posvojenec pa deduje po posvojiteljih. Posvojitve je možna po preteku enega leta, izjemoma tudi pred pretekom tega roka, če center za socialno delo ugotovi, da bi bilo to v korist otroka.

V Sloveniji je na žalost otrok, ki so primerni za posvojitve, iz leta v leto manj, tako da je čakalna doba bodočih posvojiteljev več let. Pari čakajo od enega (kar je zelo redko), najpogosteje pa od treh do petih let. Večina zakoncev, kandidatov bi želela posvojiti dojenčka, starejši pari pa se odločajo za večjega otroka, ki ponavadi prihaja iz rejniške družine in so podani pogoji za posvojitve (vir: internet).

Zato mnogo parov išče pomoč v tujini – predvsem v državah bivše Jugoslavije – z namenom mednarodne posvojitve, saj v njej vidijo edino pot, po kateri bi prišli do otroka (Klun 2009: 35). Slovenija je leta 1999 ratificirala t.i. haaško konvencijo, konvencijo o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, a je kljub temu število mednarodnih posvojitve majhno. Glavna vzroka za to sta najverjetneje slaba osveščenost ljudi ter nestrokovnost in neznanje strokovnih delavcev. Pri tem pa se pojavljajo še finančna vprašanja, saj so cene za pridobitev otroka precej visoke. Na ta način pa je diskriminiranih mnogo staršev, ki si zaradi finančnih težav ne morejo ustvariti družine.

4.2. Razširjene družine

4.2.1. Modificirane oz. razpršene

Razširjena družina je družina, ki jo sestavljajo tri generacije, včasih celo štiri. Dandanes si težko predstavljamo družino brez tretje generacije – to je staršev in starih staršev določenega zakonskega para. Vse te generacije so na določen način povezane in druga na drugo vplivajo. (Satir 1995: 238).

Družina je v življenju starega človeka pomembna postavka, saj mu daje primarno varnost, ki pozitivno vpliva na njegovo funkcioniranje in psihično počutje. Medgeneracijski odnosi tako temeljijo na vzajemni pomoči, ki je lahko v recipročnem ravnovesju ali pa se nagiba v smer ene ali druge generacije, odvisno od življenjske situacije. Pomoč ni nikoli enosmerna, ampak poteka v obe smeri med generacijami (Hojnik Zupanc, v Renner et al. 1995: 139-141).

Schutze in Hollstein ugotavljata dve obliki tovrstne pomoči, in sicer:

- instrumentalno pomoč (npr. pomoč v gospodinjstvu, prinašanje stvari iz trgovine, pospravljanje) ter
- emocionalno pomoč (pogovor o osebnih problemih, spodbujanje v stresnih situacijah) (Schutze, Hollstein, v Hojnik Zupanc, v Renner et al. 1995: 141).

V času pozne moderne naj bi se začele krčiti tradicionalne primarne vezi, predvsem vezi sorodstva in sosedstva, ki postajajo vedno bolj ohlapne in neosebne. Razloge za to nekateri vidijo v porastu državnih storitev, ki predstavljajo alternativne vire socialne opore (Dremelj, v Novak et al. 2004: 76). V zahodnih družbah pa se podobno kot pri enostarševskih družinah pojavlja pojav parastarševanja, ki naj bi ga nekateri strokovnjaki umeščali tudi v kontekst modificiranih razširjenih družin. Tu naj bi šlo predvsem za vračanje ljudi v sorodniške sisteme, ki naj bi bili funkcionalni predvsem zato, ker nudijo največ prednosti in najmanj konfliktov ter fleksibilnosti odnosov (Švab 2001: 61).

Gabi Čačinovič Vogrinčič vidi tri pomembne družinske teme, ki pomagajo pri tem, da ubesedimo staranje za lažje razumevanje vseh družinskih članov ter prispevek k kvalitetnejšim medgeneracijskim odnosom. Slednje pa so:

1. drama ločitve med starši in otroki oz. prispodoba popkovnice (Vsaka družina delegira svojega otroka – delegirati pomeni predati poslanstvo, biti delegiran pa prevzeti poslanstvo. Otrok je delegiran, ko dobi spodbudo in dovoljenje, da se osamosvoji. Vendar odide le pogojno – kot delegat svojih staršev mora oditi in ostati hkrati, »dolga vrstica delegiranosti« tako pomeni, da vse življenje ostajamo povezani s starši in da te vrvice ni mogoče pretrgati),
2. ohranitev medgeneracijskih razlik (Posebna naloga družine je, da razloči odvisnost staršev od otrok od pomoči na način ravnanja s starši, kot da so otroci, saj le na ta način ohranjamo spoštovanje in dostojanstvo staršev),

3. družina kot delovna skupina (Pomembno je raziskovanje prispevka vsakega izmed družinskih članov družine v vsakdanjem življenju, saj odpira pot za spreminjanje vlog, nova pravila, drugačno organiziranost) (Čačinovič Vogrinčič 2006: 75-78).

Slovenija spada med t.i. stare družbe. Raziskava, izvedena 2006, temu pritrjuje, saj je število otrok, starih od 0-14 let od leta 1986 upadlo kar za 34,8%. Prebivalstvo, staro 40 let ali več pa je v preteklih letih naraslo v vseh petih starostnih skupinah. Med njimi je najmanj naraslo število prebivalcev, starih od 60-64 let, največ (skoraj za štirikrat) pa v skupini prebivalcev, starih sto let in več (Statistični urad RS).

5. ZNANJE O DRUŽINI KOT ZNANJE ZA RAVNANJE V SOCIALNEM DELU

V delovnem odnosu z družino socialni delavec vzporedno vodi dva procesa. Prvi je stabilizacija za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje dobrih izidov, drugi pa proces raziskovanja, samoraziskovanja, soraziskovanja družine in z družino. V slednjem namreč družina postane razvidna, saj pogovor o pravilih, ciljih in družinskih vlogah prinaša nove izkušnje. Soustvarjanje takšnih sprememb pa sodi v proces sodelovanja, saj uspešno reševanje problemov zahteva v družini spremembe, ki omogočajo rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2006: 28).

Zato je pomembno, da ima socialni delavec znanje o družini, ki ga v delovnem odnosu ubesedi in s tem poda družini novo izkušnjo, ki je v preteklosti ni imela. Poznavanje družbenih razmer, pluralnosti družinskih oblik in značilnosti sodobnih družin, zakonodaje, institucionalnih oblik ter psihologije družine je zato v socialnem delu izrednega pomena.

Virginia Satir pravi, da pomoč družini vključuje raziskovanje štirih značilnosti, ki jih poimenuje raven samovrednotenja v družini, komunikacija, družinski sistem pravil in povezanost s socialnim okoljem. Uspešne družine opiše visoka stopnja samovrednotenja, neposredna, jasna in določna komunikacija, prilagodljiva pravila in odprta ter zaupljiva povezava z družbo (Satir 1995: 11-12).

Tudi Robin Skyner je na podlagi izkušenj formuliral značilnosti zdrave družine. Slednje pa so:

- temeljna pozitivna prijateljska naravnost,
- člani družine zmorejo stopnjo čustvene neodvisnosti, ki jim omogoči intimnost (povezanost) kot tudi ločenost (samosvojost) in ki olajša prehajanje med njima,
- starša sta v močni in enakopravni koaliciji, pripravljena odločiti sama, če je treba, vendar se prej vedno temeljito posvetujeta z otroki,
- komunikacije so zelo svobodne in odkrite, otrok ve, da ni nesprejemljivih ter prepovedanih čustev, kar ustvarja občutek svobode, veselja in dobre volje,
- sposobnost članov, da svet zaznajo zelo jasno, ki temelji na tem, da smejo sprejeti svoja čustva in jih zato ni treba projicirati na druge ljudi,

- člani družine zmorejo spremembe, ki bi nas ostale spodnesle, ker imajo izredno čustveno oporo, ki temelji na transcendentnem vrednostnem sistemu (Skyner, v Čačinovič Vogrinčič 2006: 48).

Mertens pravi, da je ena pomembnih sposobnosti, ki se jih moramo naučiti v družini v času socializacije, *sposobnost za konflikt*. Slednje opiše kot kompetenco »osveščenosti o problemih«, ki so globlji od vsakdanjih, običajnih, dostopnih skrbi. Gre za sposobnost posameznika, da v interakciji in komunikaciji zazna konfliktno vsebino in jih metakomunicira – se z njimi sooči in bodisi začne reševati bodisi začne živeti z njim (Mertens, v Čačinovič Vogrinčič 1998: 228).

Ravno znanje družine, kako ravnati s konflikti, omogoči uspešno soustvarjanje rešitve. Družine, ki ne znajo ravnati s konflikti, se morajo zato tega naučiti v delovnem odnosu s pomočjo socialnega delavca, ki ubesedi nov izid in poda sogovornikom možnost uvida ter udeležnosti v izvedbi nove izkušnje.

Socialni delavec mora imeti vrsto znanj s področja družinske psihologije. V socialnodelovni projekt lahko vključimo elemente družine kot male skupine. Virginia Satir poudarja, da je pot k razvidnosti lahko *koncept nekongruentnih vzorcev komunikacije in raziskovanje kongruentnosti* – da prepoznamo in spregovorimo o novo odkritem na način, da v pogovoru vsi izgubijo in hkrati pridobijo nekaj novega.

V novih družinskih oblikah pa moramo poznati in vzpostaviti tudi dva Lidzova koncepta, in sicer *zavezništvo med staršema in ohranitev generacijskih razlik*. Prvi predpostavlja v družini enotnost in povezanost med starši, kar pomeni, da starša podpirata drug drugega in povečujeta občutke varnosti ter gotovosti. Njuni vlogi staršev in zakoncev se dopolnjujeta in ne izključujeta. Koncept ohranitve generacijskih razlik pa pomeni, da starši v zadovoljevanju svojih potreb ne smejo postati odvisni od svojih otrok. Otrok namreč potrebuje svojo odvisnost od staršev, da bi se počutil varnega in sposobnega za lastni razvoj (Lidz, v Čačinovič Vogrinčič 1998: 54).

O čustvih in občutkih se ni mogoče pogajati, lahko le delamo na tem, da čustva sprejmemo in jim dodamo nova. O delu in sodelovanju pa lahko razpravljamo in s tem odkrivamo nove vire moči in možne spremembe. Raziskovanje prispevka posameznih članov družine v vsakdanjem

življenju namreč odpira pot za spreminjanje vlog, za sprejemanje novih pravil in novo organiziranost. V podporo raziskovanja Bionovega *koncepta družine kot delovne skupine* lahko uporabimo *vprašanja o vsakdanjih družinskih nalogah*, ki sta jih izdelala Harwey in Wexler. Vprašanja sta razdelila v štiri sklope:

1. naloge, ki jih je treba opraviti za vsakdanje življenje: nabava in priprava hrane; čiščenje, popravila, prispevek k imetju družine, skrb za otroke in vzgoja, skrb za bolne in stare člane družine,
2. vodenje v družini: usmerjanje družinskega razvoja, hierarhija odločanja, trajna ali fleksibilna delitev moči,
3. skrb za povezanost družine: razvoj družinskih ritualov in tradicije, razvijanje zgodb, ki povezujejo, razvijanje pravil in načinov premagovanja kriz,
4. razvijanje družinskega sistema vrednot: oblikovanje pričakovanj od družinskih članov in razvijanje hierarhije vrednot (Harwey, Wexler, v Goldenberg, v Čačinovič Vogrinčič 2006: 45).

Za vsakega družinskega člana so pomembne izkušnje srečanja in konfrontacije za zadovoljevanje dveh temeljnih potreb, *potrebe po povezanosti in potrebe po avtonomiji*. Vsak človek potrebuje oboje, avtonomijo v odkrivanju svoje edinstvenosti, svojih potencialov in povezanost, izkušnjo, da smo drugim pomembni, da nas drugi potrebujejo, da skrbimo, da imamo radi, da nas imajo radi. Že v procesu socializacije se začne človek učiti o tem, kar je človek zase ter v skrbi zase in med njegovo skrbjo za druge, tistim, kar bi moral biti, da bi bil sprejet, vključen, spoštovan (Čačinovič Vogrinčič 1998: 152-153).

Zato se mora v delovnem odnosu pogovor pričiti s prepoznavanjem družinskega življenja, da bi bilo mogoče v nadaljnjem procesu soustvariti nove razmere, ki bi bile dobre za vse udeležene v rešitvi.

V podporo varovanju dobrih pogojev za življenje otroka je mogoče uporabiti tudi *znanje o »opremljenosti« otroka*. Otroku namreč v družini potrebuje dovolj dobrih izkušenj, da razvije temeljni občutek lastne vrednosti, samovrednotenje. Naloga socialnega delavca je, da pokaže, kako pomembno je, da otrok dobi temeljno izkušnjo, da je »v redu«. Vsak otrok potrebuje visoko stopnjo samovrednotenja in zato potrebuje v družini odrasle, ki mu to omogočajo. Kajti le skupaj se lahko naučijo, kako vzajemno soustvariti pogoje, da bo otrok dobil dovolj

dobrih, pozitivnih izkušenj o sebi. Samovrednotenje je odločilni dejavnik pri tem, kaj se dogaja v človeku samem kot tudi v odnosih z drugimi (Satir 1995: 24).

E. von Braunmuhl, *koncept »pravice otrok do resničnosti«* uvršča med temeljne psihološke pravice otroka. Po njegovem mnenju je temeljna pravica otroka, da se ga vidi in sliši, pravica otroka, da misli, kar misli, skratka pravica otroka do vseh svojih čustev. Tudi sam meni, da otrok potrebuje dobre izkušnje o tem, da bi se lahko naučil razumeti in obvladati svojo resničnost, da bi jo mogel ubesediti, da v sebi ne bi ostal brez besed. Predvsem pa, da bi razvil občutek lastne vrednosti (Braunmuhl, v Čačinovič Vogrinčič 2006: 46).

Sposobnosti, ki jih otrok potrebuje, družina pa je tista prva socialna mreža, ki mu to omogoča, sta po L'Abbateju še *sposobnost za ljubezen in sposobnost za pogajanje*. Pravi, da se sposobnosti za ljubezen človek uči iz enega od štirih možnih položajev samovrednotenja oziroma samospoštovanja. Možni položaji otroka v družini so:

»Jaz sem pomemben, ti si pomemben, oba potrebujeva zmago, dokler sva skupaj.«

»Jaz sem pomemben, ti nisi; jaz zmagam, ti izgubiš.«

»Jaz nisem pomemben, ti si pomembnejši od mene; ti zmagaš, jaz izgubim.«

»Ker nihče od naju ni pomemben, oba izgubiva.«

Ljubezen drugega potrebujemo zato, da jo sploh prepoznamo v intimni izkušnji, kako z njo ravnati, kako jo z drugim deliti, kako ravnati spoštljivo, pomagati, sočustvovati – vse to se mora otrok, človek naučiti od sočloveka.

Prav sposobnost za pogajanje pa omogoči vsakemu članu družine dovolj avtonomije in dovolj povezanosti. Pogajanje namreč ustvarja možnosti za samosvojost, prostor za soočenje, prostor za dogovor. Pogajanje pomeni, da ima vsak član družine možnost, da se izrazi, pove, kdo je in česa si želi, da lahko k temu povabi drugega in šele nato sledi raziskovanje ter odločanje (L'Abate, v Čačinovič Vogrinčič 2006: 46-47).

Morda se zdi, da sem znanje o družini izpostavila predvsem za nuklearno družino, vendar to ni bil moj namen. Splošne izraze, kot so družina, starš in otrok sem izbrala zgolj zaradi lažjega interpretiranja teorije. V nadaljevanju bi zato rada pojasnila omenjene izraze v povezavi z različnimi tipi družine.

V poimenovanju družine sem imela v mislih vse prej omenjene tipe družin – dvostarševske, enostarševske, dopolnjene družine, družine istospolnih partnerjev, rejniške družine, družine s posvojenim otrokom in razširjene družine.

Družino predstavljajo njeni člani. V dvostarševski družini sta to odrasla, biološka starša in njun otrok, v enostarševski družini pa eden izmed bioloških staršev (mati ali oče) ter njen/njegov otrok. Za razliko od predhodnih dveh pa dopolnjeno družino sestavljata odrasla – roditelj in otrok z novim partnerjem (in njegovim oziroma skupnim otrokom). Člani družine v družini istospolnih partnerjev sta odrasla (moška ali ženski) in otrok, pri čemer je eden izmed partnerjev starš tega otroka. Tudi rejniško družino sestavljata odrasla in otrok, le da se za njih uporabljata izraza rejnik (ena izmed odraslih oseb) in rejenec (otrok, ki je iz matične nameščen v rejniško družino). Drug primer, kjer se za člane družine v zakonodaji uporabljajo specifični izrazi, pa je družina s posvojenim otrokom. Odrasla sta poimenovana kot nebiološka starša oziroma posvojitelja, otrok pa kot posvojenec.

Pojme, s katerimi bi lahko poimenovali starša, so naslednji: odrasla oseba, biološki starš – roditelj, nebiološki starš, rejnik in posvojitelj. Pojme, s katerimi bi poimenovali otroka, pa poleg tega še rejenec in posvojenec.

Ne glede na različnost izrazov in poimenovanja se mi zdi bistvenega pomena omeniti zgolj to, da je namen (katerekoli omenjenega tipa) družin popolnoma enak – zagotoviti socializacijo otrok in osebnostno stabilnost odraslih (zadovoljevanje čustvenih potreb, občutka varnosti).

V socialnem delu smo morali že na samem začetku razvoja stroke razviti družinska psihološka znanja, saj smo jih potrebovali v praksi. Če želimo uspešno delati z družino, moramo poznati zgoraj omenjene temeljne družinskopsihološke koncepte in nabor veščin, ki nam pri prepoznavanju in uvidenju članom družine, lahko pomagajo. Družino mora socialni delavec oskrbeti z znanjem, ki ga ima in ubesediti družinsko dinamiko. Pri tem pa se mora tudi odzvati na to, kako člani družine ravnaajo drug z drugim, kakšne so njihove vloge, kakšen je komunikacijski vzorec, kakšna so njihova pravila. Tukaj se namreč prično odpirati razlike med vlogami, različna videnja ciljev. Odpirajo se možnosti za raziskovanje komplementarnega, da vsak soudeleženec v rešitvi dopolni lastno izkušnjo, željo, pogled. Uspešno reševanje problemov na »drugi ravni« zahteva v družini spremembe, ki omogočajo ustvarjanje dobrih izidov na »prvi ravni«. V središču socialnega dela, v procesu delovnega odnosa, je tako prisotna »notranja in zunanja pomoč« oziroma t.i. delo na »dveh tirih«. Samo s celostnim pogledom na problem, s katerim se je družina obrnila po pomoč, lahko v procesu

soustvarjanja na sporazumevanju, dogovarjanju in sooblikovanju rešitve, udeleženi v problemu postanejo udeleženi v rešitvi.

II. EMPIRIČNI DEL

6. PROBLEM

Kar je včasih vodilo življenjsko pot posameznika, se zdi danes skorajda nemogoče. Če je bilo še v prejšnjem stoletju jasno in pričakovano od ljudi, da si čim prej poiščejo življenjskega partnerja, se z njim poročijo in ustvarijo družino, dom in skupno prihodnost, je danes temu drugače. Vse manj je takšnega tradicionalnega načina partnerskega sobivanja. Postmoderna družba je prepletena z različnimi življenjskimi stili in oblikami, ki vplivajo na to, da imamo mladi veliko možnost izbire ter da vedno znova sprejemamo nove odločitve.

Ravno zato je bil namen moje empirične raziskave, ugotoviti, kakšno je mnenje mladih. V raziskavi me je zanimalo stališče mladih do ustvarjanja lastne družine – pregled poglavitnih mejnikov življenja in kdaj vstopiti vanje, splošna vprašanja o otrocih ter njihovo subjektivno mnenje o tem, ali jih želijo imeti ter koliko, stališča do poroke ter v kakšnem stanju se vidijo v prihodnje, nenazadnje pa me je zanimala tudi delitev dela med spoloma, in sicer v njihovi ter bodoči družini.

Osredotočila sem se na starostno skupino od 20 do 30 let, kateri pripadam tudi sama, in mi je s tega stališča najbližje. Povod za to je bilo moje subjektivno mnenje, da se ravno v tem obdobju zastavlja največ dilem v zvezi s prihajajočo prihodnostjo, saj je za večino mladih v postmoderne družbi ravno to starostno obdobje prehod iz obdobja mladosti v obdobje odraslosti.

Na podlagi prebrane literature in lastnih izkušenj sem tako oblikovala naslednje delovne in ničelno hipotezo:

- vprašanja o različnih področjih življenja – mejniki:

H1: Družina je pri mladih še vedno največja vrednota.

- vprašanja o družinskih spremembah in delitvi dela:

H2: Narava družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odrasčal.

H3: Izmed vseh strukturnih sprememb se je, po mnenju anketirancev, najbolj spremenilo otroštvo.

H4: Današnji očetje so bolj prisotni v družinskem življenju, kot so bili v preteklosti njihovi starši.

H5: V družini anketirancev je mati skrbela za gospodinjstvo in družinsko življenje, oče pa je skrbel za finančno stanje družine.

H6: Mladi si želijo enakovredno in enakomerno porazdeljeno delo na področju gospodinjstva in družine ter enakovredni prispevek k finančnemu stanju.

H7: Sinovi in hčere pri delitvi dela, na vseh treh področjih, ne želijo prispevati v tolikšni meri kot njihovi starši.

- Pogled na poroko:

H8: Mladi se največkrat poročajo zaradi ljubezni in najmanjkrat zaradi želje in pričakovanj s strani staršev.

H9: Mladi odobravajo ločitev ter ponovno poroko po njej.

H10: Mladi menijo, da zakonska zveza izgublja svoj pomen.

H11: Večina mladih si še vedno želi poroke.

- Vprašanja o otrocih:

H12: Mladi so sprejemljivi do parov, ki nimajo otrok oziroma se za njih ne odločijo.

H13: Mladi si želijo v prihodnosti imeti otroke.

- Vprašanja bivanja:

H14: Večina mladih si želi v prihodnosti živeti v lastnem stanovanju.

H15: Večina mladih še vedno prebiva pri starših.

H16: Mladi še vedno živijo pri starših zaradi ekonomskih razlogov.

7. METODOLOGIJA

7.1. Vrste raziskave

Raziskava temelji na kvantitativni analizi – anketni vprašalnik. Opredelimo pa jo lahko tudi kot deskriptivno, ker označuje osnovne značilnosti proučevanega pojava.

Neodvisne spremenljivke v raziskavi so:

- spol: moški, ženski
- starost: - od 20 do 24 let
 - od 25 do 30 let
- izobrazba: - osnovna šola
 - srednja poklicna šola (3 let)
 - srednja šola (4 leta)
 - visoka šola ali univerza
 - magisterij ali doktorat
- zaposlenost: - zaposlen
 - nezaposlen
 - študent
- stan: - samski
 - v zvezi
 - poročen
 - v izvenzakonski skupnosti
 - ločen

Odvisne spremenljivke pa so:

- mejniki življenja
- strukturne spremembe družinskega življenja: - otroštvo
 - materinstvo
 - očetovstvo
 - delitev dela med spoloma
- družinski prispevek matere in očeta v gospodinjstvu, družini in službi/karieri
- razlogi za poroko

- odobravanje možnosti ločitve ter ponovne poroke po njej
- izgubljanje pomena zakonske zveze
- razlogi za izgubljanje pomena zakonske zveze
- odločitev za/proti poroki
- razlogi za/proti poroki
- stan v prihodnosti
- sprejemljivost do parov, ki nimajo otrok oz. se zanje ne odločijo
- razlogi za odločitev za prvega otroka
- razlogi za odločitev za drugega otroka
- število otrok
- starost ob rojstvu prvega otroka
- stan in bivališče v prihodnosti
- razlogi za bivanje pri starših

7.2. Merski instrument ter viri podatkov

Raziskavo sem opravila s pomočjo standardiziranega vprašalnika, ki je obsegal 26 vprašanj, od tega 8 odprtih in 18 zaprtih. Vprašalnik so mladi reševali tako, da so obkrožili le eno črko ali številko pred odgovorom, ki jim je najbolj ustrezal.

Vprašalnik sem razdelila na 6 tematskih sklopov:

- prvo temo so zajemala vprašanja o različnih področjih življenja – mejnikov (1. in 2. vprašanje),
- sledila so vprašanja o družinskih spremembah in delitvi dela (od 3. do 6. vprašanja),
- v tretjem sklopu vprašanj sem spraševala o pogledu na poroko (od 7. do 11.),
- temu so sledila vprašanja o otrocih (od 12. do 18. vprašanja),
- predzadnja tema so zajemala vprašanja bivanja (od 19. do 21. vprašanja),
- čisto na koncu pa so me zanimala še splošna vprašanja anketirancev (od 22. do 26. vprašanja).

Vprašalnik je bil anonimen.

7.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo v raziskavi predstavljajo mladi, stari od 20 do 30 let, s področja Dolenjske in Bele Krajine, osrednje Slovenije ter Posavja. V priročen vzorec sem zajela 80 mladih, od tega 20 moških in 20 žensk, starih od 20 do 24 let ter 20 moških in 20 žensk, starih od 25 do 30 let.

Tabela 7.3.1. Struktura vzorca glede na spol

Spol	Starost	f	f%
Moški	20-24	20	25,00
	25-30	20	25,00
Ženske	20-24	20	25,00
	25-30	20	25,00
Skupaj		80	100,00

Tabela 7.3.2. Struktura vzorca zaposlenosti glede na spol in starost

Spol	Starost	Zaposlen		Nezaposlen		Študent		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Moški	20-24	11	13,75	1	1,25	8	10,00	20	25,00
	25-30	13	16,25	2	2,50	5	6,25	20	25,00
Ženske	20-24	1	1,25	0	0,00	19	23,75	20	25,00
	25-30	16	20,00	1	1,25	3	3,75	20	25,00
Skupaj		41	51,25	4	5,00	35	43,75	80	100,00

Večji del moških, kar 24 anketirancev, je zaposlenih, medtem ko je med njimi le 13 študentov. Nezaposleni so le trije vprašani. Ženske se v večji meri izobražujejo, kar 22 med njimi je študentk, medtem ko jih je v sferi dela 17. Nezaposlena je le ena anketiranka.

Tabela 7.3.3. Struktura vzorca glede na izobrazbo

Spol	Starost	Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Vis.š ali Uni.		Mag. ali Dr.		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Moški	20-24	1	1,25	4	5,00	15	18,75	0	0,00	0	0,00	20	25,00
	25-30	1	1,25	3	3,75	9	11,25	7	8,75	0	0,00	20	25,00
Ženske	20-24	0	0,00	1	1,25	9	11,25	1	1,25	0	0,00	20	25,00
	25-30	0	0,00	3	3,75	18	22,50	8	10,00	0	0,00	20	25,00
Skupaj		2	2,50	11	13,75	51	63,75	16	20,00	0	0,00	80	100,00

Med moškimi, zajetimi v anketiranje, jih ima v prvi starostni skupini največ srednješolsko (4-letno) izobrazbo 18,75%, poklicno (3-letno) izobrazbo 5%, osnovnošolsko pa 1,25%. Med njimi ni nobenega s končano visoko šolo oziroma univerzo in ravno tako nobenega z magisterijem ali doktoratom.

V drugi starostni skupini je ravno tako največ tistih, ki so končali srednjo (4-letno) šolo (11,25%), kar 8,75% pa jih je z dokončano visoko šolo ali univerzo. Srednješolsko poklicno (3-letno) izobrazbo ima 3,75%, osnovnošolsko pa 1,25%. Tudi med njimi ni nobenega z dokončanim magisterijem ali doktoratom.

Med ženskami pa jih ima v prvi starostni skupini največ srednješolsko (4-letno) izobrazbo, kar 11,25%, tej sledi poklicna (3-letna) in visokošolska oziroma univerzitetna izobrazba z 1,25%. Med njimi ni nobene z osnovnošolsko izobrazbo in magisterijem ali doktoratom.

V drugi starostni skupini ima največ žensk srednješolsko (4-letno) izobrazbo (22,5%), 10% pa visokošolsko ali univerzitetno. Poklicno (3-letno) izobrazbo ima 3,75%, medtem ko tudi v tej starostni skupini ni nobene ženske z osnovnošolsko izobrazbo, magisterijem ali doktoratom.

Tabela 7.3.4. Struktura vzorca glede na stan

Spol	Starost	Samski stan		V zvezi		Poročen		V izvenzakon. skupnosti.		Ločen		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Moški	20-24	11	13,75	8	10,00	0	0,00	1	1,25	0	0,00	20	25,00
	25-30	8	10,00	7	8,75	2	2,50	3	3,75	0	0,00	20	25,00
Ženske	20-24	5	6,25	6	7,50	6	7,50	3	3,75	0	0,00	20	25,00
	25-30	7	8,75	11	13,75	1	12,50	1	1,25	0	0,00	20	25,00
Skupaj		31	38,75	32	40,00	9	11,25	8	10,00	0	0,00	80	100,00

40% mladih je v zvezi, skoraj toliko, natančneje 38,75%, pa samskih. Poročenih je 11,25% anketirancev, 10% se jih je opredelilo, da živi v izvenzakonski skupnosti, nihče od vprašanih pa ni ločen.

V mlajši starostni skupini je največ samskih moških (13,75%), medtem ko je žensk 6,25%. V zvezi je 10% moških in 7,5% deklet. Med moškimi, starimi od 20 do 24 let, ni še nihče poročen, medtem ko je v isti starostni skupini poročenih že 7,5% vprašanih žensk. V izvenzakonski skupnosti biva 1,25% moških in 3,75% žensk.

Tudi v drugi starostni skupini, od 25 do 30 let, je med moškimi največ samskih (10%), medtem ko je žensk 8,75%. 8,75% moških je opredelil svoj stan »v zvezi«, medtem ko je to storilo 13,75% žensk. V izvenzakonski skupnosti biva 3,25% moških in 1,25% žensk. Poročenih pa je 2,5% moških in kar 12,5 % žensk

Tabela 7.3.5. Struktura vzorca glede na tip družine anketiranca

Tip družine:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Dvostarševska družina	29	36,25	34	42,5	63	78,75
Enostarševska družina	5	6,25	2	2,50	7	8,75
Rejniška družina	0	0,00	1	1,25	1	1,25
Dopolnjena družina	0	0,00	1	1,25	1	1,25
Družina posvojiteljev	1	1,25	0	0,00	1	1,25
Razširjena družina	5	6,25	2	2,50	7	8,75
Družina istospolnih partnerjev	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Največ anketirancev biva v dvostarševski družini (78,75%), od tega 36,25% moških in 42,5% žensk. Drugi najpogostejši tip družine sta enostarševska in razširjena družina, v kakršni biva 8,75% vprašanih – pri tem je nekoliko več moških (6,25%) kot žensk (2,5%). Manj pogoste družinske oblike so rejniška, na novo vzpostavljena družina ter družina posvojiteljev. Število mladih, ki biva v teh treh oblikah družin, znaša 1,25%, pri čemer v rejniški in na novo vzpostavljeni družini prevladujejo ženske (1,25%), v družini posvojiteljev pa moški (1,25%). Nihče od vprašanih ne živi v družini istospolnih partnerjev.

7.4. Zbiranje podatkov

Vprašalnike sem s pomočjo drugih oseb (s posredovanjem naprej), razdelila med ljudi, ki živijo v moji ožji in širši bližini. V glavnem so bili to mladi, stari od 20 do 30 let. Tako sem razdelila približno 120 vprašalnikov, nazaj pa sem jih prejemale postopoma. Skupno sem tako dobila 100 vprašalnikov. Od tega sem 20 vprašalnikov upoštevala kot osip, saj so nazaj prišli kot nepopolni ali prazni.

Zbiranje podatkov je potekalo od aprila do junija 2009.

Zbrane podatke sem obdelala in analizirala kvantitativno. Z izrazom »kvantitativna raziskava« se razume raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo podatki, dobljeni s standardiziranimi merskimi postopki. Ti podatki, ki jih je mogoče izraziti kot števila, pa so potem tudi analizirani s pomočjo matematičnih in statističnih metod (Mesec, 1997: 11).

7.5. Obdelava in analiza podatkov

Podatke, ki sem jih dobila s pomočjo anketnega vprašalnika, sem obdelala ročno in v računalniškem programu Microsoft Excel. Za vsako vprašanje sem izdelala tabelo in vanjo vnesla rezultate vsakega anketiranca posebej. Sledil je izračun frekvenčne porazdelitve. Takšen način analize odgovorov mi je bil v največjo pomoč, saj mi je podal največ odgovorov na zastavljene hipoteze.

Statistično pomembnost sem preverjala s pomočjo Hi-kvadrat, preizkusa enake verjetnosti. Tako sem izračunala vrednost p in jo primerjala z izračunano vrednostjo iz tabele. Povezanosti med neodvisnimi spremenljivkami – spol, starost, izobrazba, zaposlenost in stan – sem primerjala z odvisnimi, in sicer pri vrednosti $p = 0,05$ oziroma pri 5% tveganju. Če je vrednost manjša ali enaka vrednosti iz tabele $p = 0,05$ potem sta spremenljivki med seboj nepovezani, če pa je vrednost iz tabele $p = 0,05$ večja od izračunane vrednosti, potem sta spremenljivki med seboj povezani.

Razlike med skupinama (moški/ženske) sem iskala s pomočjo izračuna t-testa. Izračunano vrednost $|t|$ sem primerjala z izračunano kritično vrednostjo t-porazdelitve pri $df = n_1 + n_2 - 2$ stopinjah prostosti in α stopnji tveganja. Dani rezultat je pokazal, ali je odvisna spremenljivka statistično značilna za določeno neodvisno spremenljivko (spol).

Dobljene rezultate sem prikazala v tabeli ter s pomočjo grafov, jih besedno opisala ter razložila. Na tak način sem posamezno hipotezo v odnosu do neodvisne spremenljivke potrdila ali ovrgla. K vsaki hipotezi oziroma dobljenemu rezultatu pa sem podala še lastni komentar, ki temelji na strokovnih ugotovitvah.

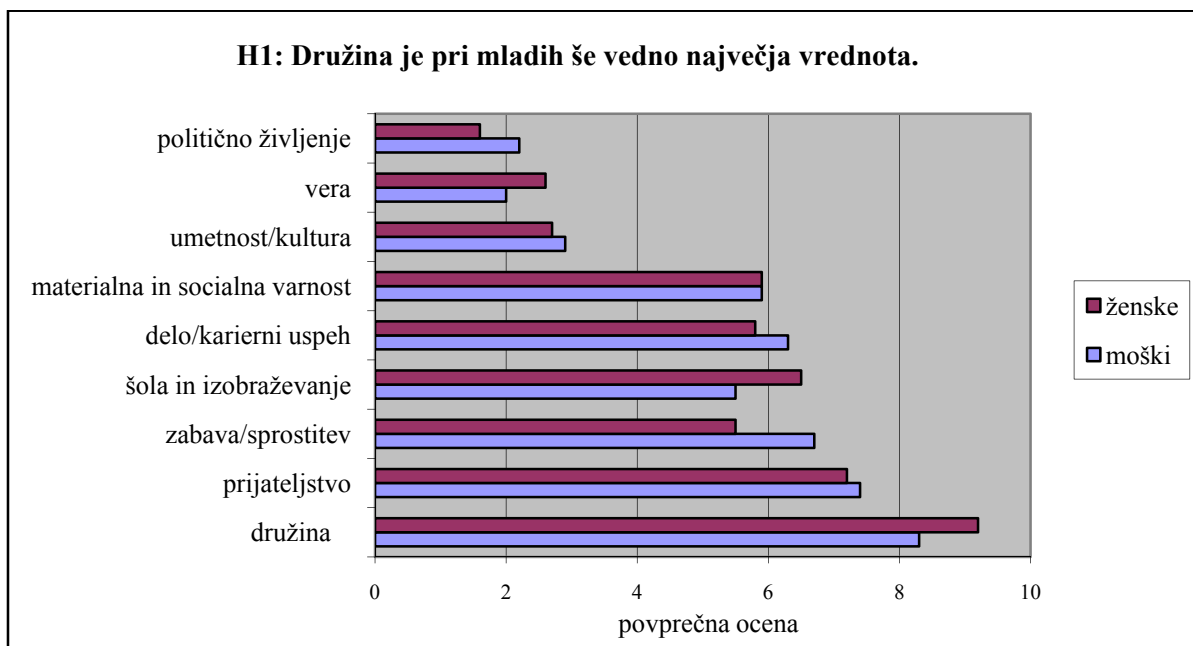
Pri interpretaciji dobljenih rezultatov sem upoštevala opažanja, da so dekleta bolj izobražena in manj zaposlena (več jih je v sferi izobraževanja), medtem ko so fantje nižje izobraženi, število zaposlenih pa je zato tudi precej višje kot pri dekletih. Posledica tega je tudi dejstvo, da se dekleta bolj usmerjajo v izobraževanje, fantje pa več časa posvetijo prostemu času in sprostitvi.

8. REZULTATI IN RAZPRAVA

8.1. Vprašanja o različnih področjih življenja - mejniki

8.1.1. Hipoteza 1: Družina je pri mladih še vedno največja vrednota.

Graf 8.1.1. Pomembnost izbranih področij življenja

Mladi so z ocenami od 1 do 10, pri čemer število 1 pomeni področje, ki se jim trenutno zdi najmanj pomembno in s številom 10 področje, ki se jim zdi najbolj pomembno, s povprečno oceno 8,7 ocenili, da je največja vrednota še vedno družina – povprečna ocena moških je bila 8,3, žensk pa nekoliko višja, in sicer 9,2. Kot drugo najpomembnejše področje mladi opisujejo prijateljstvo s povprečno oceno 7,3 – pri čemer so moški podali višjo oceno (7,4) kot ženske (7,2). S povprečno oceno 6,1 sledi zabava in sprostitvev – ponovno so višjo oceno podali moški (6,7) kot ženske (5,5). Na četrtem mestu je šola in izobraževanje s povprečno oceno 6,0 – tudi tokrat so moški podali nižjo oceno (5,5) kot ženske (6,5). Sledi delo in karierni uspeh s povprečno oceno 6,0 – pri čemer so moški tokrat podali nekoliko višjo povprečno oceno (6,3) kot ženske (5,8). Materialna in socialna varnost je, s povprečno oceno 5,9, pri obeh spolih na šestem mestu. Na sedmem mestu sledi umetnost in kultura s povprečno oceno 2,8 – z isto oceno so ta mejnik ocenili moški, medtem ko so dekleta podala nižjo oceno (2,7). Na predzadnjem mestu je s povprečno oceno 2,3 vera – pri čemer so moški podali

povprečno oceno 2,0, ženske pa 2,6. Politično življenje pa je tisto področje, ki ga mladi s povprečno oceno 1,9 ocenjujejo kot najmanj pomembno – pri tem so moški podali nekoliko višjo oceno (2,2) kot ženske (1,6).

Družina, šola in izobraževanje ter vera so tisti mejniki v življenju žensk, ki jih same ocenjujejo kot bolj pomembne kot moški. Prijatelji, sprostitev in zabava, delo in kariera, umetnost in kultura ter politično življenje pa so tisti mejniki, ki so moškim bolj pomembne kot ženskam.

Da med spoloma obstajajo statistično pomembne razlike, sem potrdila še z izračunom Hi-kvadrata.

$$X^2 = 38,25 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 9) = 16,92$$

Rezultat je sicer odraz trenutnega stanja anketirancev. Naj poudarim, da je večina deklet še vedno v sferi izobraževanja, medtem ko je večina moških zaposlenih, kar bo prikazano tudi v nadaljevanju. S tem razlogom nastajajo razlike med spoloma v pripisovanju pomembnosti določenim področjem v življenju.

Kljub temu pa se vidi, da ženske še vedno dajejo prednost in večjo pomembnost družini in zasebnemu, moški pa družabnemu življenju. Slednje pa je predpostavka tradicionalnemu modelu spolne socializacije – moški so dajali prednost delu in karieri, ženske pa družini, materinstvu in gospodinjstvu. Tisto, kar se je spremenilo, je to, da so danes dekleta bistveno bolj spodbujena k izobraževanju kot v preteklosti, ko so bili tega deležni le fantje. Ženske imajo danes veliko možnosti, da delajo kariero (Ule, Kuhar 2003: 64-65). Slednje pa se ponovno izraža tudi pri vprašanih anketirankah saj je večina še vedno v fazi izobraževanja in doseganja čim višje izobrazbe ter posledično poklicne kariere.

8.1.2. Starost, pri kateri naj bi se zgodil posamezen mejnik odraščanja

Tabela 8.1.1 Mejniki življenja

Življenjski mejniki	Povprečna starost	
	Moški	Ženske
končati šolanje	24,08	24,1
prva redna zaposlitev	24,89	25,2
samostojno življenje v lastnem domu	27,96	27,61
zaživeti s partnerjem	27,56	26,8
prvič postati starš	29,01	27,65

Mladi menijo, da bi tako ženske kot moški morali zaključiti šolanje pri 24. letih. Moški naj bi v povprečju zaključili šolanje pri 24,08 letih, ženske pa pri 24,10 letih.

Po mnenju mladih bi se morali prvič redno zaposliti moški pri 24,89 letih, ženske pa pri 25,2 letih.

Tako končano šolanje kot tudi prva redna zaposlitev je najverjetneje vezana na izobrazbo in zaposlitev anketirancev. Ženske so bolj izobražene, a jih je manj zaposlenih kot moških, ki so nižje izobraženi, a jih je več v sferi zaposlovanja.

Moški naj bi samostojno zaživel v lastnem domu pri 27,9 letih, ženske pa pri 27,6 letih. Življenje s partnerjem pa naj bi sicer nastopilo malo prej, pri moških pri starosti 27,6 letih, pri ženskah pa pri 26,8 letih.

V preteklosti je bila ta starostna meja precej nižja, saj je odločitev za lastno stanovanje ali gradnjo lastne hiše povezana s finančnim stanjem. Glede na to, da se mladi v današnjem času izobražujejo bistveno dlje kot nekoč, se tudi veliko kasneje pojavijo na področju zaposlovanja. Kar pomeni, da nekateri do svoje prve plače pridejo izjemoma pozno, šele pri npr. 25., 26. letih. Posledično je tudi starost mladih, ko naj bi samostojno zaživel, vse višja, česar se zavedajo tudi mladi sami. Zato se pogostokrat poslužujejo bivanja pri starših (če je to par, se eden preseli k drugemu) oziroma bivajo v najemniškem stanovanju (sami ali s partnerjem), kar bom prikazala tudi v nadaljevanju.

Jasne razlike med mladimi se pojavijo šele pri vprašanju starševstva. Moški naj bi po pričakovanjih postal oče pri 29,0 letih, medtem ko naj bi ženska nastopila materinstvo že pri 27,7 letih.

Starostna meja, ko mladi prvič postanejo starši, hitro narašča. Dejstvo, da je starostna meja anketirancev sicer nižja, kot je dejansko stanje v Sloveniji, še ne pove dosti. Kajti to so njihovi ideali, želje, ki se v realnem svetu odražajo nekoliko drugače.

V tradicionalnem življenjskem poteku klasične moderne večine ljudi so se sinhrono izmenjevala obdobja zgodnjega otroštva, izobraževanja, vstop v delo in oblikovanje družine. V vsakem obdobju so veljala ustaljena pravila. Življenjski potek je bil standardiziran, posameznik je sledil svoji generaciji. Pri tem je vedel, s kakšnimi težavami se bo srečeval ob prehodih ter kdaj se bo predvidoma končalo določeno življenjsko obdobje. Ravno ta stabilnost je omogočala načrtovanje prihodnosti. Danes pa to ni več tako. Morda se zdi, da si življenjska obdobja še vedno sledijo v enakem zaporedju, a je prav v zadnjih desetletjih prišlo do ključnih sprememb. Prehodi se vse bolj odmikajo od tradicionalnih pričakovanj in niso več predvidljivi (Nastran Ule, Kuhar 2003: 19).

8.1.3. Hipoteza 2: »Narava« družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odraščal

Tabela 8.1.2. »Narava« družine in družinskih odnosov se je spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odraščal

Trditev	Povprečna ocena		
	Moški	Ženske	Skupaj
»Narava« družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino v kateri je anketiranec odraščal	3,85	3,6	3,7
Hi-kvadrat = 2,8	SD=0,79	SD=0,97	

S pojmom »narava« družine in družinskih odnosov sem anketirance spraševala po spremembah, ki so jih ti zaznali iz pripovedovanj ali lastnih izkušenj bivanja v razširjeni družini. Po spremembah otroštva (načrtovanje otrok, spodbujanje k izobraževanju), materinstva (načrtovanje in nadzorovanje reprodukcije, manjše število otrok, kasnejša odločitev zanje), očetovstva (sodelovanje in pomoč pri gospodinjstvu ter vzgoji in izobraževanju otrok) ter delitvi dela (v gospodinjstvu - pri pranju, likanju, čiščenju, kuhanju, pri skrbi za družino – skrbi za otroke, ohranjanju družinskih stikov in službi ter karieri – varčevanje, plačevanje računov).

Anketiranci so dani trditvi pripisali oceno od 1 do 5 pri čemer je število 1 pomenilo sploh se ne strinjam, število 5 pa popolnoma se strinjam.

Mladi, ne glede na spol, se strinjajo s trditvijo, da se je »narava« družine in družinskih odnosov spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odraščal. Njihova povprečna ocena je znašala 3,7. Pri tem so ženske trditev ocenile z nekoliko nižjimi ocenami kot moški. Povprečna ocena žensk je znašala 3,6, moških pa 3,85.

Razliko med ocenami moških in žensk sem preverila tudi z izračunom Hi-kvadrata.

$$X^2 = 2,8 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 4) = 9,49$$

Med spoloma in višino ocene ni statistično pomembnih razlik.

Hipotezo sem potrdila.

Dejstvo je, da se v teoriji kot tudi v praksi opažajo pomembne spremembe družinskega življenja. Intenzivno spreminjanje je poglavitna značilnost postmodernih družinskih oblik. Temeljna družbena institucija, družina, se spreminja po spolni kot starostni strukturi, spreminjajo se družinske vloge in delitev družinskega dela. Občutne spremembe pomenijo uveljavljanje spreminjanja raznolikosti kot temeljnega načela delovanja družine. Namen družine pa ostaja, kot v preteklosti, še vedno enak – družina ostaja nosilka socializacije otrok in psihične stabilizacije odraslih posameznikov (Švab et al. 2006: 63-64).

8.1.4. Hipoteza 3: Izmed vseh strukturnih sprememb se je, po mnenju anketirancev, najbolj spremenilo otroštvo.

Tabela 8.1.3 Strukturne spremembe

Spol:	Strukturna sprememba:							
	Otroštvo		Materinstvo		Očetovstvo		Delitev dela	
	Povprečna ocena	S _x	Povprečna ocena	S _x	Povprečna ocena	S _x	Povprečna ocena	S _x
Moški	2,9	0,169	1,8	0,180	2,6	0,168	2,1	0,179
Ženske	2,8	0,167	2,4	0,164	2,2	0,144	1,4	0,159
t-test	t = 2,568; df=70		t = 1,236; df=70		t = 1,538; df=70		t = 0,989; df=70	

Mladim sem za boljše razumevanje in verodostojnost podatkov opredelila vse štiri strukturne spremembe - otroštvo (otroci so načrtovani, spodbujeni k izobraževanju, dlje časa ostajajo doma), materinstvo (matere načrtujejo rojstvo, nadzorujejo reprodukcijo, imajo manj otrok, zanje se odločajo kasneje), očetovstvo (sodelujejo z materami pri vzgoji in izobraževanju otrok, pri gospodinjstvu) in delitev dela (družinsko delo je enakomerno razporejeno med obema spoloma).

Tako so s številom 1 označili področje, ki se je najmanj spremenilo in s številom 4 področje, ki se je najbolj, pri čemer so vsako število uporabili le enkrat.

Moški so mnenja, da se je najbolj spremenilo otroštvo – povprečna ocena je znašala 2,9. Kot drugo najbolj spremenjeno strukturo so s povprečno oceno 2,6 opredelili očetovstvo. Na tretjem mestu je delitev dela s povprečno oceno 2,1. Kot najmanj spremenjeno strukturo so opredelili materinstvo – povprečna ocena je znašala 1,8.

Tudi ženske so mnenja, da se je najbolj spremenilo otroštvo – njihova povprečna ocena je znašala 2,8. Kot drugo najbolj spremenjeno strukturo pa so s povprečno oceno 2,4 opredelile materinstvo. Na tretje mesto so uvrstile očetovstvo (povprečna ocena 2,2), nazadnje pa delitev dela (povprečna ocena je znašala 1,4).

Razlike sem testirala tudi s pomočjo iskanja razlik med skupinama. Izračuni so pokazali, da med skupinama na področju materinstva, očetovstva in delitve dela ne obstajajo statistično pomembne razlike. Sprememba otroštva pa je tisto področje, kjer so razlike statistično značilne.

Vprašanje materinstva, očetovstva in delitve dela je po mojem mnenju odraz precej spolno subjektivnega mnenja. Zato so moški podali toliko večji poudarek otroštvu in očetovstvu, ženske pa otroštvu in materinstvu.

Največje spremembe so v raziskavah, tudi v moji, kot tudi v teoriji zaznane ravno pri vprašanju otroštva. Danes je namreč otrok skrbno načrtovan. Opazovan je že pred rojstvom, v maternici, s pomočjo ultrazvoka. Takoj po rojstvu starša pričneta spodbujati njegove sposobnosti in prikriti oziroma celo popraviti njegove pomanjkljivosti, v času šolanja pa spodbujen, da si pridobi čim višjo izobrazbo. Manj opazne, a nič manj pomembne spremembe, se kažejo tudi pri vlogah očetovstva (predvsem aktivnejše vključevanje pri skrbi

za otroka) in materinstva (prelaganje materinstva, načrtovana nosečnost, možnost nadzorovanja nosečnosti s kontracepcijo) ter delitvi družinskega dela (gospodinjstvo še vedno ostaja v domeni žensk, vendar se je spremenilo subjektivno mišljenje o tem – večina parov v raziskavah izraža željo po enakomernejši delitvi dela) (Švab et al. 2006: 72-86).

8.1.5. Hipoteza 4 : Današnji očetje so bolj prisotni v družinskem življenju kot so bili v preteklosti njihovi starši.

Mladi, tako moški kot ženske, so to trditev ocenili z ocenami od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni sploh se ne strinjam, 5 pa popolnoma se strinjam. Končni rezultat - povprečna ocena - pa je, ne glede na spol, znašala 3,8. Slednje pa pomeni, da se mladi strinjajo, da so današnji očetje v družinskem življenju (pri gospodinjskih opravilih in skrbi za otroke) bolj prisotni, kot so bili v preteklosti njihovi starši.

Izračun Hi-kvadrat je pokazal, da med spoloma ni statistično pomembnih razlik.

$$X^2 = 2,00 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 4) = 9,49$$

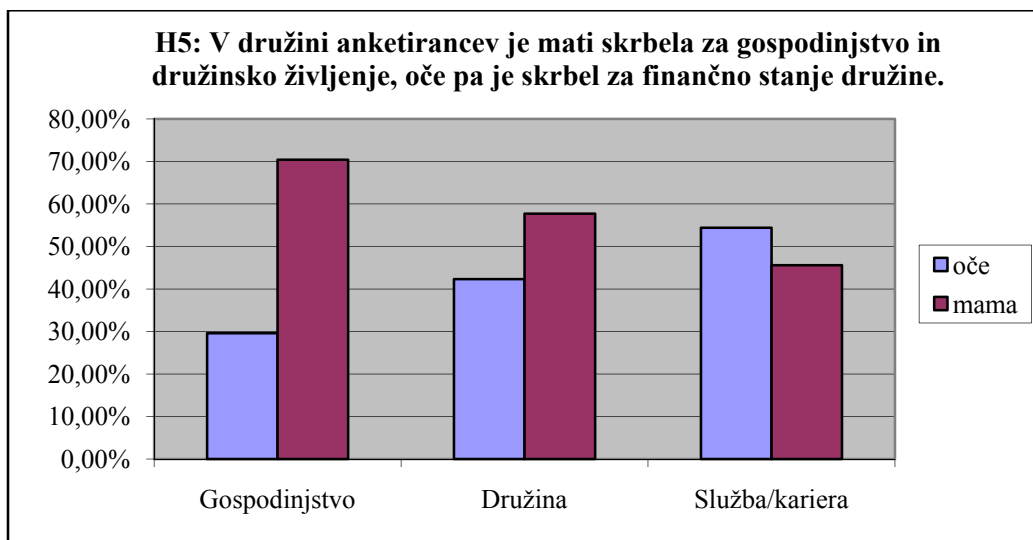
Glede na višino povprečne ocene anketirancev sem hipotezo potrdila.

Tudi tokrat sem predvidela takšen rezultat na podlagi teorije o novem očetovstvu. Novi oče je namreč v nasprotju z modernim očetom. V postmodernosti zaznavamo vedno večjo vpletenost očetov v različnih segmentih družinskega življenja. Na podlagi tega bi lahko trdili, da je očetovska identiteta vse prej kot homogena in monolitna. Postmoderni obrat vključuje tudi bistveno, družbeno legitimno novost – neprisotnost očetovstva. Sodobni oče ima manj družinske patriarhalne avtoritete ter predvsem večjo vpletenost v (nova) razmerja z otroki. Njihov način participacije vključuje prijetnejša, manj rutinska, nezavezujoča opravila, medtem so vsa ostala skrb in opravila še vedno prepuščena partnerkam (Švab 2001: 123-124).

8.2. Vprašanja o družinskih spremembah in delitvi dela

8.2.1. Hipoteza 5: V družini anketirancev je mati skrbela za gospodinjstvo in družinsko življenje, oče pa je skrbel za finančno stanje družine.

Graf 8.2.1. Prispevek matere in očeta v družini anketirancev

Posamezne segmente družinskih sprememb sem opredelila kot gospodinjstvo (pranje, likanje, čiščenje, nakupovanje, pomivanje posode, zunanja opravila), družino (skrb za vzgojo otrok, ohranjanje družinskih stikov) ter službo/kariero (skrb za denarne zadeve – varčevanje, plačevanje računov).

Iz grafa lahko razberemo, da velja v družini anketirancev, ne glede na spol, med staršema precejšnja spolna delitev dela.

Tako moški kot ženske so ocenili, da večji del gospodinjkega dela opravi mati (70,4%), medtem ko oče opravi manjši del (29,6).

Pri skrbi za družino je večji del ponovno pripadal materam, kar 57,7%, medtem ko je po mnenju anketirancev isto delo opravljalo le 42,3% očetov.

Skrb za službo, kariero in denarne zadeve je tisti del področja družine, pri katerem so si matere in očetje anketirancev enakovredni. Za to področje skrbi 54,4% moških, preostalih 45,6% pa jih dopolnjujejo matere.

Tudi tokrat lahko hipotezo potrdim, saj so vsi trije dobljeni rezultati presegli mejo 50%.

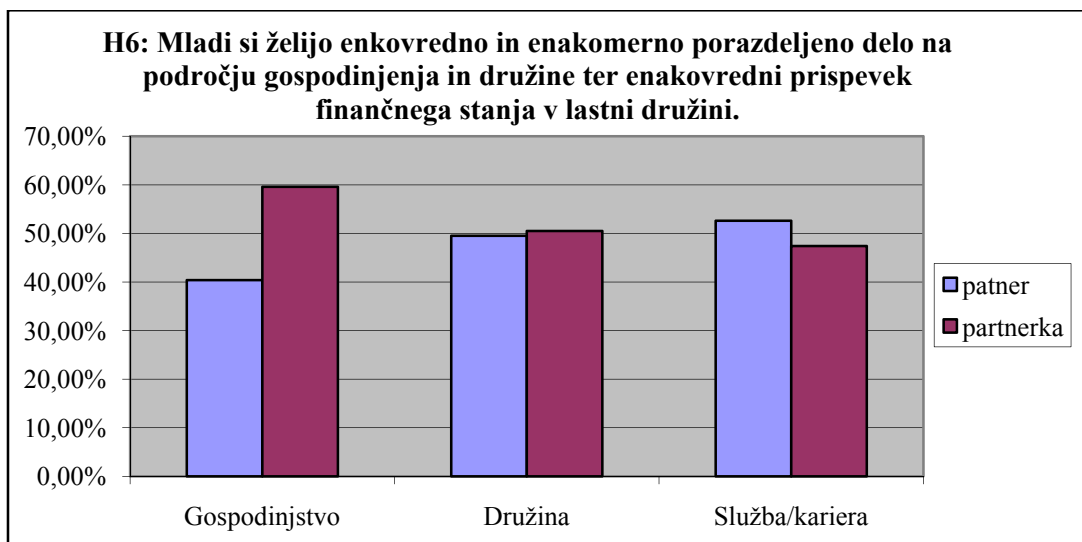
Razlog za moja predvidevanja je koncept delitve dela med spoloma. V preteklosti je bilo moško in žensko delo strogo ločeno in segregirano – ženska je skrbela za intimno življenje, moški za družbeno.

Pleck loči štiri obdobja oziroma kulture očetovstva – prvo obdobje (18. in zgodnje 19. stoletje) ima oče moralno in versko vlogo pedagoga, v drugem obdobju (druga polovica 19. in sredina 20. stoletja) je oče distancirani preskrbovalec družine, v tretjem (od 1940 do 1965) je vzor za ponotranjeno spolno vlogo, v zadnjem obdobju (od poznih 1960-ih do danes) pa neguje in skrbi za otroke ter je hkrati zaposlen. Družinska vloga očeta je v prvem obdobju predstavljala nevprašljivo avtoriteto za vse družinske člane (klasična patriarhalna vloga), v drugem obdobju, v času razcveta moderne, pa se je njegova vloga osredotočala na materialno preskrbo družine (bread-winner) in na reprezentacijo družine navzven, v javnost. V tretjem obdobju pa se vloga očeta pojmuje z vzgojno vlogo (Pleck, v Švab 2001: 121).

Vzorci modernega očeta so pri starših anketirancev močno prisotni še danes.

8.2.2. Hipoteza 6: Mladi si želijo bolj enakovredne in enakomerne porazdelitve dela na področju gospodinjstva in družine ter bolj enakovreden prispevek k finančnemu stanju v lastni družini.

Graf 8.2.2. Prispevek partnerke in partnerja v družini v prihodnosti

Tudi pri tem vprašanju sem segmente družinskega dela anketirancem opredelila kot gospodinjstvo (pranje, likanje, čiščenje, nakupovanje, pomivanje posode, zunanja opravila),

družino (skrb za vzgojo otrok, ohranjanje družinskih stikov) ter službo/kariero (skrb za denarne zadeve – varčevanje, plačevanje računov).

Vidimo lahko, da bi si mladi, ne glede na spol, v lastni družini v prihodnosti želeli bolj enakomerne porazdelitve dela, vendar razlike še vedno obstajajo.

Moški bi manj časa želeli prebiti pri gospodinjskih delih (40,4%) medtem ko to področje s 59,6% še vedno ostaja domena žensk.

Skrb za družino bi si mladi želeli enovredno razdeljeno, kljub temu pa naj bi ženske opravile 50,5% dela, moški pa 49,5%.

Pri skrbi za službo, kariero in finančne zadeve naj bi moški prispevali 52,6%, ženske pa 47,4%.

Hipotezo lahko potrdimo.

Asimetrija spolne delitve dela sicer še vedno obstaja zaradi močno prisotnega tradicionalnega pogleda in ravnanja v družini. Mlajši rodovi pa so vseeno uspeli spremeniti subjektivni način mišljenja in delujejo bliže načelu enakopravnosti med spoloma – v sodobnih raziskavah večina parov izraža željo po enakomernejši delitvi družinskega dela in so hkrati prepričani, da to tudi počno. Gre za proces, ki ga Hochschild imenuje »zavlačevalna revolucija« (Hochschild, v Švab et al 2006: 83). Najverjetneje imajo pri tem bistven pomen tudi nove vrednote in drugačen način življenja (npr. v enostarševskih ali istospolnih družinah mora partner ali partnerica opraviti tudi dela nasprotnega spola).

Kljub temu pa podatki o delitvi neformalnega dela med spoloma v Sloveniji kažejo drugačno sliko. Gospodinjenje še vedno ostaja žensko področje – večino opravil opravijo partnerke same ali pa si delo razdelijo s partnerjem, vendar je ta delitev navadno preferenčna (partnerji opravljajo prijetnejša, manj rutinska dela, medtem ko je organizatorska vloga v ženski domeni) (Švab et al 2006: 83).

8.2.3. Hipoteza 7: Sinovi in hčere pri delitvi dela, na vseh treh področjih, ne želijo prispevati v tolikšni meri kot njihovi starši.

Prispevek matere in očeta v družini anketirancev sem tokrat primerjala z željami po prispevku sina (partnerja) in hčerke (partnerke) v družini v prihodnosti.

Tudi tokrat je obseg dela pri gospodinjstvu, skrbi za družino in kariero/sluzbo ostal enak.

Partnerke od svojim partnerjev v prihodnosti želijo za 11,13% večjo pomoč v gospodinjstvu v primerjavi s prispevkom, ki so ga na področju gospodinjstva opravljali njihovi očetje. Za razliko od partnerk pa njihovi partnerji menijo, da bi se njihov prispevek v gospodinjstvu moral povečati le za 10,35% v primerjavi z njihovimi očeti.

V družinsko življenje, bi se po mnenju partnerk morali vključevati njihovi partnerji za 6,38% bolj kot njihovi očetje v preteklosti. Partnerji pa menijo, da bi sami morali prispevati 8,38% več, kot so prispevali njihovi očetje.

Partnerke si želijo, da bi njihovi partnerji za 3,63% manj prispevali k finančnemu stanju družine kot so v preteklosti k temu prispevali njihovi očetje. Po mnenju partnerjev pa naj bi se ta odstotek (v primerjavi z njihovimi očeti) znižal le za 0,18% .

Partnerji menijo, da bi njihove partnerke morale v primerjavi z njihovimi materami, opraviti manj gospodinjkega dela (10,35%). Mnenje partnerk je podobno, le da same menijo, da naj bi se njihov obseg del v primerjavi z delom, ki so ga opravljale njihove mame, zmanjšal za 11,13%.

Skrb za družinsko življenje bi po mnenju partnerjev morale partnerke, v primerjavi z njihovimi materami, opustiti za 8,38%. Medtem partnerke same menijo, da bi se njihov prispevek pri skrbi za družino, v primerjavi z njihovimi materami, moral znižati le za 6,38%.

Partnerji si želijo, da bi njihove partnerke za 0,18% več prispevale k finančnemu stanju družine, kot so v preteklosti k temu prispevale njihove matere. Po mnenju partnerk pa bi se ta delež (v primerjavi z njihovimi materami) moral zvišati kar za 3,63%.

Glede na dane rezultate hipotezo obdržim. Rezultat ni presenetljiv, saj na podlagi preteklih dveh rezultatov in teoretičnega diskurza o spolni delitvi dela lahko ponovno pritrdim, dejstvu, da razlike obstajajo, a jih je čedalje manj. Partnerji si želijo večjega prispevka in sodelovanja v družinskem življenju, kot tudi, čeprav malo manj, v gospodinjstvu. Skrb za finančno stanje

ni več njihova domena, ampak želijo to bolj ali manj enakovredno porazdeliti tudi na svojo partnerko. Za razliko od njih pa partnerke želijo umik oziroma pomoč pri gospodinjskih opravilih ter skrbi za družinsko življenje. Več pa bi rade prispevale k finančnemu stanju družine.

Tudi raziskava mladih v letu 2000 je pokazala podobne rezultate. Slednji nakazujejo, da sodobni moški opravljajo več dela v gospodinjstvu in pri skrbi za otroka. Tudi moški, ki še ne delijo gospodinjstva s partnerko, so se načelma strinjali, da bodo prevzeli del domačih opravil in skrbi za otroka (Nastran Ule, Kuhar 2003: 107-108).

8.3. Pogled na poroko

8.3.1. Hipoteza 8: Mladi se največkrat poročajo zaradi ljubezni in najmanjkrat zaradi želje in pričakovanj s strani staršev.

Tabela 8.3.1. Razlogi za poroko

Trditve:	Povprečna ocena		
	Moški	Ženske	Skupaj
Ljudje se največkrat poročajo zaradi ljubezni.	4,3	4,2	4,2
Ljudje se največkrat poročajo zaradi materialnega interesa.	3,5	2,8	3,1
Ljudje se največkrat poročajo zato, ker pričakujejo otroka.	3,5	3,5	3,5
Ljudje se največkrat poročajo zaradi želje in pričakovanj s strani staršev.	2,3	2,4	2,8

Iz grafa je razvidno, da se po mnenju mladih ljudje največkrat poročajo zaradi ljubezni (povprečna ocena 4,2), drugi poglobitni razlog je pričakovanje otroka (povprečna ocena 3,5), temu sledi poroka zaradi materialnega interesa (povprečna ocena 3,1) ter nenazadnje poroka zaradi želje in pričakovanj s strani staršev (povprečna ocena 2,8).

Rezultati kažejo razlike med spoloma. Moški so v povprečju ocenili, da se ljudje poročajo zaradi ljubezni, s povprečno oceno 4,3, medtem ko so ženske podale nižjo oceno, in sicer 4,2. Da se ljudje poročajo zato, ker pričakujejo otroka, so moški v povprečju ocenili z oceno 3,5, ženske pa z oceno 3,5. Največje razlike v mnenju med spoloma so bile pri drugem razlogu. Moški menijo, da se ljudje poročajo zaradi materialnega interesa s povprečno oceno 3,5, ženske pa z oceno 2,8. Tako moški kot ženske pa so ocenili, da želje in pričakovanja s strani staršev v tolikšni meri ne vplivajo na to, da se par poroči. Moški so to trditev ocenili s povprečno oceno 2,3, ženske pa z 2,4.

Izračun Hi-kvadrat pa je pokazal, da statistično pomembnih razlik med spoloma glede razlogov za poroko ni.

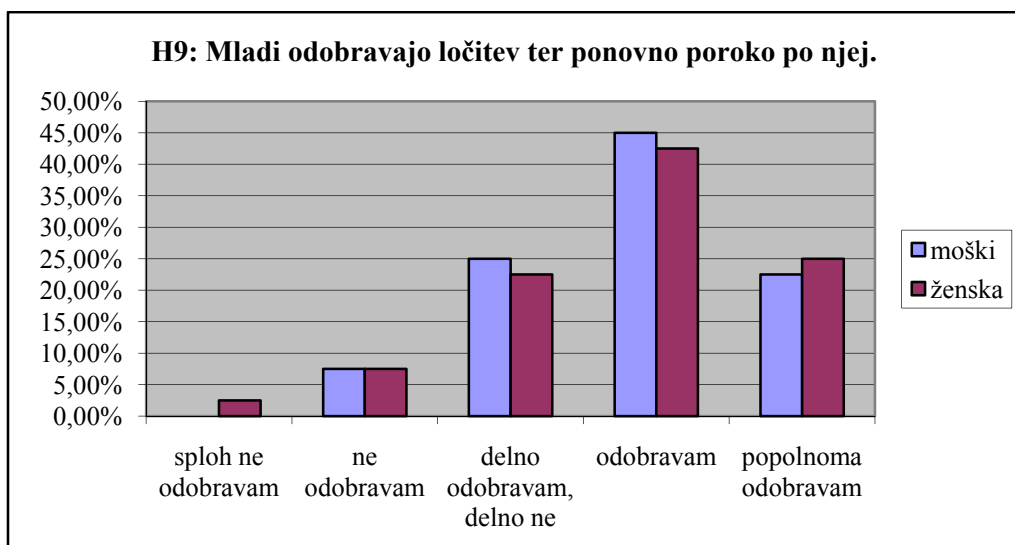
$$X^2 = 1,06 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 3) = 7,82$$

Na podlagi odgovorov lahko tudi to hipotezo potrdim. Takšen rezultat sem predvidevala predvsem zaradi novih smernic, ki veljajo za poroko. Giddens pojasnjuje, da je bila večina zakonskih zvez v predmodernej Evropi sklenjena na podlagi pogodb na temelju ekonomskih okoliščin (Giddens 2000: 45). Za razliko od današnjih časov, ko je poroka sklenjena na podlagi medsebojne spolne privlačnosti in idealov sotočne ljubezni, ki predpostavlja enakost pri čustvenem dajanju in prejemanju (Giddens 2000: 69).

Tolikšne razlike med spoloma pri drugi trditvi, ki pravi, da se ljudje največkrat poročajo zaradi materialnega interesa, pa nisem ravno pričakovala. Razloge za tovrstno odločitev moških lahko iščemo v mitu, da ženske privlači denar, bogastvo, ki na nek način zagotavlja varnost. Ne glede na prakso pa je še vedno tudi prisotno mišljenje, da je žensko delo v gospodinjstvu, moški pa mora služiti denar. Iz česar lahko sklepam, da so moški s tem obremenjeni in zato vidijo poroko z »gospodinjo« kot poroko zaradi materialnega interesa. Razlog je možno iskati tudi v času, ko so se ljudje dejansko poročali zaradi bogastva (npr. dogovorjene poroke).

8.3.2. Hipoteza 9: Mladi odobravajo ločitev ter ponovno poroko po njej.

Graf 8.3.1. Odobranje možnosti ločitve ter ponovne poroke po njej

Mladi so z ocenami od 1 do 5, pri čemer je število 1 pomenilo sploh ne odobravam, število 5 pa popolnoma odobravam, podali oceno dane trditve.

Na splošno mladi odobravajo možnost ločitve in ponovno poroko po njej. Takega mnenja je 91,25%, medtem ko je tistih, ki ločitve in ponovne poroke ne odobravajo, le 8,75%.

Žensk, ki popolnoma odobravajo možnost ločitve ter nato ponovne poroke, je 25%, medtem ko je takih moških 22,5%. Ponovno poroko odobrava 42,5% žensk in 45% moških. Žensk, ki delno odobravajo, delno ne odobravajo ločitev ter ponovno poroko, je 22,5%, moških pa 25%. Žensk, ki sploh ne odobravajo ločitve in ponovne poroke, je 2,5%, moških, ki so istega mnenja, pa sploh ni.

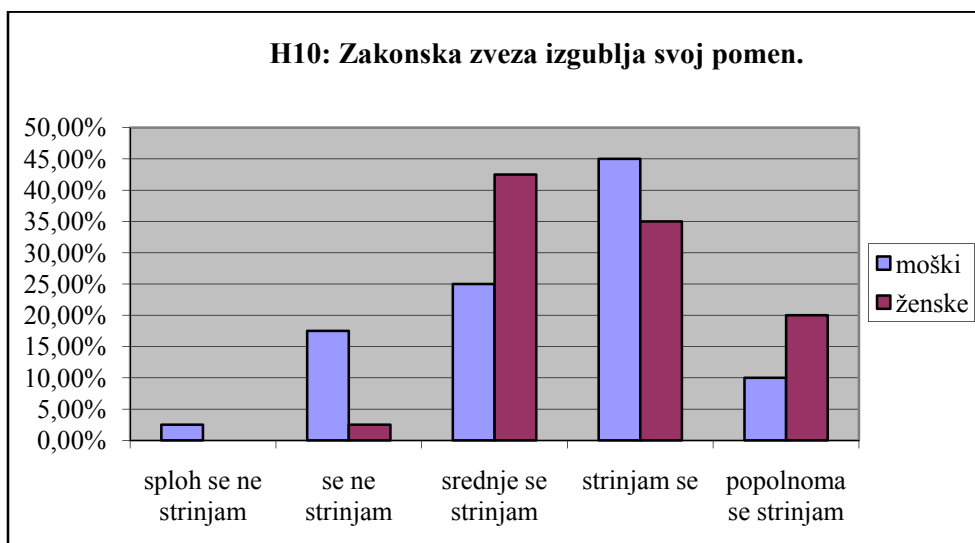
Tudi tokrat lahko rezultate posplošimo za oba spola, saj izračun Hi-kvadrat ni pokazal statistično pomembnih razlik med spoloma.

$$X^2 = 0,1 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 4) = 9,49$$

Izmed celotne populacije je več kot 50% mladih, ki dopuščajo možnost ločitve in nato ponovno poroke, zato lahko to hipotezo potrdim. Hipotezo sem predpostavila, na podlagi dejstva, da mladi razmišljajo bolj svobodno, da lažje sprejemajo in podpirajo »drugačnost«. Mladi se zavedajo, da število razvez narašča in da poroka ne pomeni skupnosti s partnerjem do konca življenja, kot je to veljalo v preteklosti. Razveze danes niso več stigmatizirane, ampak so postale običajen del družinskega poteka. Največ se jih zgodi mlajšim odraslim parom z majhnimi otroki, ki se razvežejo že v prvih letih zakona. Razvezam, posebej če se zgodijo zgodaj v življenjskem poteku, sledi reorganiziranje družin in precejšen delež otrok doživi ponovno poroko enega, če ne že obeh staršev (Švab et al 2006: 66). Mladi pa se zavedajo tudi tega, da dandanes niso prisiljeni vztrajati v zvezi, ki jih ne osrečuje. Ideal neuravnovešene romantične ljubezni je zamenjal ideal sotočne ljubezni, ki predpostavlja enakost pri čustvenem dajanju in prejemanju (Giddens 2000: 67). Mladi se namreč zavedajo, da obstaja verjetnost, da bodo po ločitvi lahko srečni z nekom drugim.

8.3.3. Hipoteza 10: Mladi menijo, da zakonska zveza izgublja svoj pomen.

Graf 8.3.2. Zakonska zveza izgublja svoj pomen

Tudi to vprašanje so anketiranci/ke z ocenami od 1 do 5, pri čemer je število 1 pomenilo sploh se ne strinjam, število 5 pa popolnoma se strinjam, podali oceno dane trditve.

Tako kar 88,75% vseh mladih anketirancev in anketirank meni, da zakonska zveza izgublja svoj pomen, medtem ko jih temu nasprotuje 11,25%.

S trditvijo se popolnoma strinja 20% žensk in 10% moških. Da zakonska zveza izgublja svoj pomen, se strinja 35% žensk in 45% moških. 42,5% žensk se srednje strinja s to trditvijo, moških, ki menijo isto, je 25%. S trditvijo se ne strinja 2,5% žensk in kar 17,5% moških. Moških, ki se sploh ne strinja s tem, da zakonska zveza izgublja svoj pomen, je 2,5%, medtem ko žensk z istim mnenjem sploh ni.

Rezultati so potrdili moja pričakovanja, saj je odstotek vseh mladih, ki menijo, da zakonska zveza izgublja na svojem pomenu, presegel 50%. Hipotezo potrdim.

Da bi preverila, ali med spoloma zares obstaja iz grafa vidna razlika, sem izračunala še Hi-kvadrat.

$$X^2 = 9,16 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 4) = 9,49$$

Med spoloma in višino ocene dane trditve so bile sprva opazne razlike. Da pa te razlike niso statistično pomembne, je pokazal tudi izračun Hi-kvadrat.

Ne glede na spol imajo v raziskavi že dokazane vrednote ljubezen, partnerstvo in družina za mlade še vedno velik pomen. Vendar teh vrednot ne povezujejo več z institucijo poroke.

Proces deinstitutionaliziranja družine v sodobnih družbah razumemo kot proces zmanjševanja pomena zakona in družine kot institucije, nikakor pa ne kot izginjanje družine. Ravno ta proces pomeni izgubo izključnega monopolnega položaja zakona in družine, s tem pa se odpre nov prostor za alternative. Skupaj z upadom institucije tradicionalne jedrne družine je upadla tudi motivacija ljudi zanjo. Pretekla visoka stopnja motivacije ljudi za oblikovanje »popolne družine« je slonela na tem, da sta bila vstop v zakon in lastna družina socialno in individualno privlačna življenjska cilja. Od šestdesetih let prejšnjega stoletja, zlasti pa še od osemdesetih let dalje, ko se temu pojavu prične prilagajati tudi pravna praksa in zakonske podlage, pa ni več tako (Nastran Ule, Kuhar 2003: 53-55).

8.3.4. Razlogi za izgubo pomena zakonske zveze

Tabela 8.3.2. Razlogi za izgubo pomena zakonske zvez

Razlogi	Povprečna ocena		
	Moški	Ženske	Skupaj
pravna izenačitev zakonske in zunajzakonske skupnosti	2,88	3,73	3,30
drugačen način življenja	3,55	3,68	3,61
spremenjene vrednote	3,93	3,93	3,93
enakopravnost med spoloma	3,20	3,70	3,45

Mladi so z ocenami od 1 do 5, pri čemer je število 1 pomenilo najmanj pomemben, število 5 pa najbolj pomemben, podali oceno posameznemu razlogu za upadanje pomena zakonske zveze.

Tako so, ne glede na spol, ocenili, da zakonska zveza izgublja pomen predvsem zaradi spremenjenih vrednot – povprečna ocena vseh odgovorov je bila 3,9. Kot drugi najpomembnejši razlog so s povprečno oceno 3,6 navedli, da je danes drugačen način življenja. Menijo, da gre razlog iskati tudi v vse večji enakopravnosti med spoloma – slednje so ocenili s povprečno oceno 3,5. Kot zadnji, a vseeno pomemben razlog, pa so s povprečno oceno 3,3 navedli pravno izenačitev med zakonsko in zunajzakonsko skupnostjo.

Razlike med spoloma so pokazale, da so kot poglavitni razlog (zaradi spremenjenih vrednot) tako moški kot ženske ocenili s povprečno oceno 3,9. Opazne razlike so bile pri odgovoru, da je za izgubo zakonske zveze kriv drugačen način življenja – povprečna ocena moških pri tem odgovoru je bila 3,6, žensk pa 3,7. S povprečno oceno 3,2 pri moških in 3,7 pri ženskah je

bila razlika opaznejša pri zadnji trditvi (enakopravnost med spoloma). Do največjih razhajanj je prišlo pri mnenju, da je za upadanje zakonskih zvez kriva zakonska izenačitev zakonske in zunajzakonske skupnosti – moški so namreč ocenili to trditev s povprečno oceno 2,8, ženske pa kar s 3,7.

Da bi preverila, ali med spoloma obstaja statistično pomembna razlika, sem izračunala še Hi-kvadrat.

$$X^2 = 2,9 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 3) = 7,82$$

Izračun je pokazal, da je razlika med razlogi za izgubljanje pomena zakonske zveze in spolom statistično nepomembna.

Po mojem mnenju so vsi razlogi ključnega pomena za odločitev za alternativno obliko skupnosti s partnerjem.

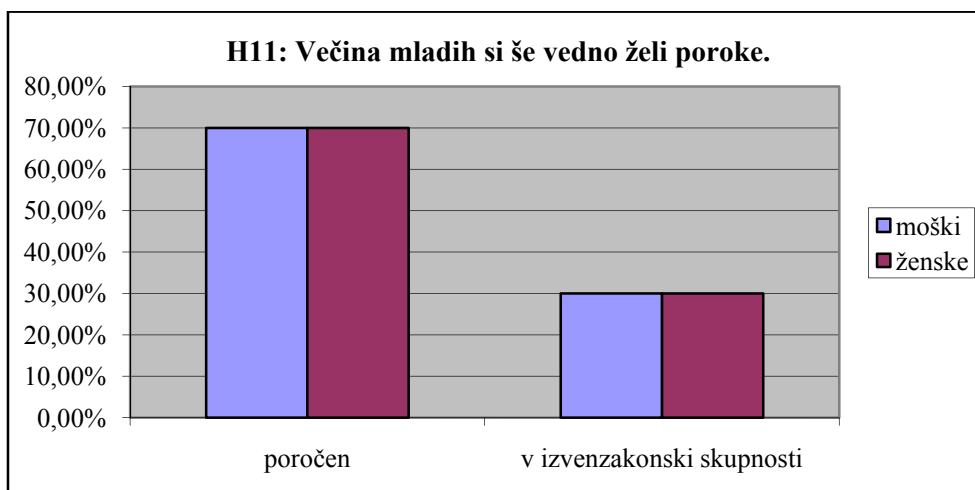
Sprememba zakonodaje v 12. členu ZZZDR-ja pravi, da ima dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, zanju enake pravne posledice, kot če bi sklenila zakonsko zvezo ter s tem izenači zunajzakonsko skupnost z zakonsko zvezo. Tudi drugačen način življenja, npr. moderne oblike bivanja družin na različnih krajih, regijah zaradi zaposlitve partnerjev, vplivajo na alternativne oblike bivanja in odločanja o obliki družine.

Vrednota romantične ljubezni je npr. zamenjala sotočna in s tem lastnost čistega razmerja – kar pomeni, da partnerja vztrajata v odnosu, vse dokler od njega dobivata oba, dokler oba prejmeta in dobivata. Razmerje ima možnost, da traja, le če se mu zavežeta oba partnerja. Konča pa ga lahko katerikoli izmed njiju tako rekoč kadar koli (Giddens 2000: 141).

Pri tem pa je pomembna tudi vse večja enakopravnost med spoloma na vseh področjih družbenega delovanja (tako npr. ženska zaradi finančne stabilnosti v današnjem času lažje zapusti moškega, kot tega nikakor ni mogla storiti moderna ženska, ki je bil odvisna od moža – oskrbovalca družine).

8.3.5. Hipoteza 11: Večina mladih si še vedno želi poroke.

Graf 8.3.3. Stan v prihodnosti

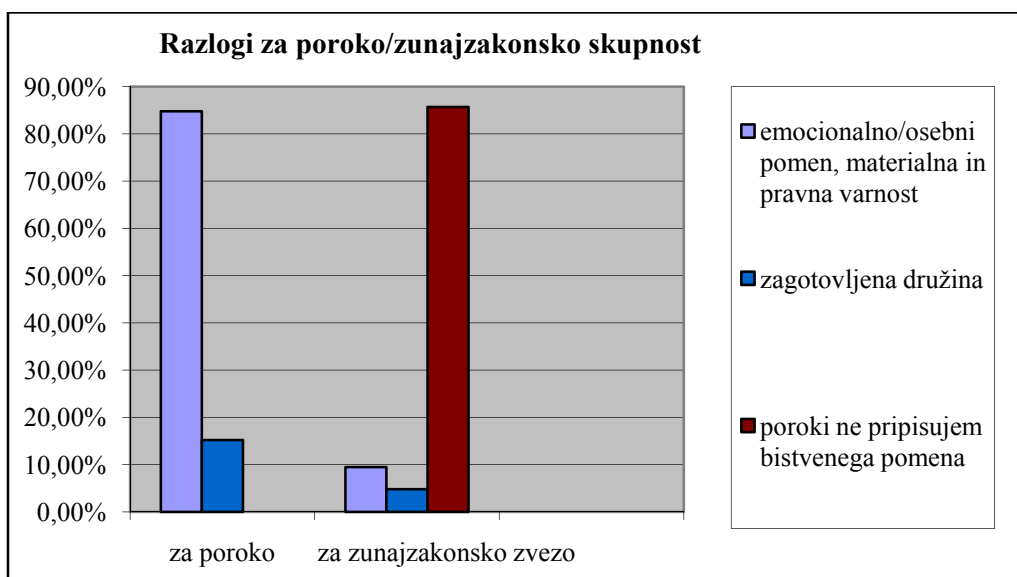
Večina mladih (ne glede na spol), kar 70%, si v prihodnosti želi biti poročenih, medtem ko si jih v izvenzakonski skupnosti želi biti 25%.

Razlike med spoloma ni.

Spreminjanje maritalnega vedenja najbolj zaznamujeta deformalizacija partnerskih razmerij oziroma pojav »silovitega vzpona neformalnih zvez«, ki pomeni zmanjševanje socialnega pomena zakonske zveze na račun vedno popularnejših kohabitacij (Beck, Beck-Gernsheim v Švab et al 2006: 65). Klub temu pa mladi v raziskavi poroki, tako kot v preteklosti, še vedno pripisujejo velik pomen v partnerskem odnosu. Odraz tega je tudi jasno izražena želja med mladimi po poroki v prihodnosti.

Proces socializacije v pozni moderni je zamenjan s procesom individualizacije – življenjski poteki, med njimi tudi partnerstvo in poroka, so postali odvisni od osebnih odločitev vsakega posameznika, kar pa povečuje različnost individualnih življenjskih načrtov. Individualizacija poteka v razmerah, ki vse bolj onemogočajo trajnostno vodenje življenja. Posameznik je sicer osvobojen od tradicionalnih vezi družine, vendar je zato bolj izpostavljen omejitvam sekundarne avtoritete in institucije, ki oblikujejo življenje posameznika, ga delajo odvisnega, ga spreminjajo v igrišče modnih smernic, trendov in stilov (Nastran Ule, Kuhar, 2003: 22-26).

Graf 8.3.4. Razlogi za poroko/zunajzakonsko skupnost

Mladi (ne glede na spol), ki si želijo v prihodnosti poroko, so kot poglavitni razlog navedli dejstvo, da poroka prinaša emocionalno/osebni pomen (zaupanje) ter materialno (stabilnost) in pravno varnost (možnost dedovanja) (84,8%), kot drugega pa, da prinaša zagotovljeno družino (otroke) (15,2%).

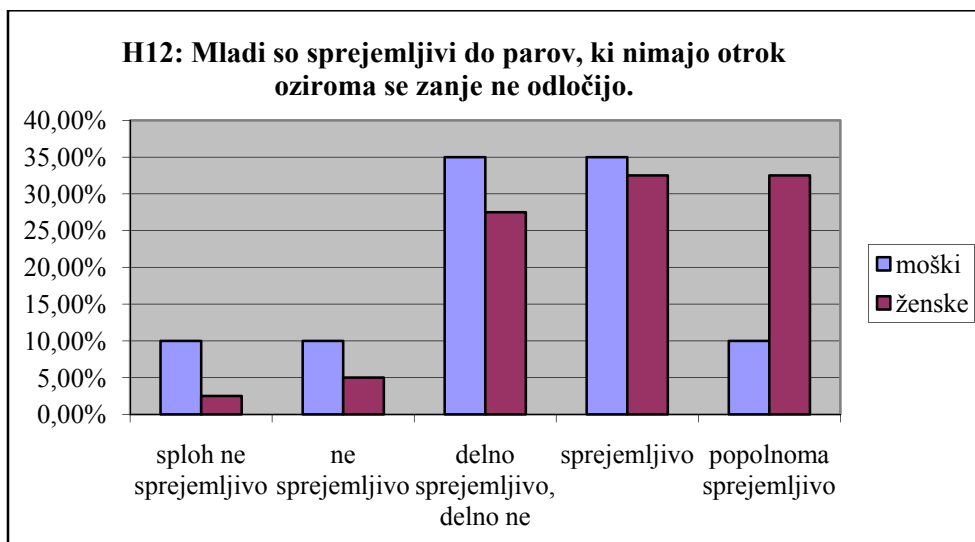
Tisti, ki v prihodnosti ne načrtujejo poroke, pa to utemeljijo z razlogom, da poroki ne pripisujejo bistvenega pomena (85,7%). Daleč na drugem mestu je z 9,5% odgovor, da poroka ne prinaša emocionalno/osebne pomena ter materialne in pravne varnosti, na zadnjem pa s 4,8% odgovor, da tudi ne prinaša zagotovljene družine.

Podobne odgovore so pokazali tudi rezultati kvalitativne raziskave mladih v letu 2000, ki kaže, da se zdi partnerska zveza mladim zelo pomembna, ker v njej najdejo emocionalno bližino, stabilnost in varnost. Raziskava je pokazala, da partnersko življenje prinaša prednosti socialne integracije, socialne in emocionalne podpore, pa tudi boljši ekonomski položaj. Najpogostejše našteje prednosti so bile: imeti družbo, imeti nekoga, s komer si delimo življenje, občutek varnosti in zaupanja. Ohranjanje harmoničnega odnosa je zato bistvenega pomena. Slednje pa zahteva »odnosno delo« - veliko medsebojne komunikacije in naklonjenosti, ki sčasoma lahko postane naporno in časovno potratno. Partnerstvo danes pomeni, da imata oba partnerja enake možnosti slediti lastnim interesom. Precej mladih pa upa, da se bo (trenutni) odnos razvil v partnersko zvezo za »vse življenje« (Nastran Ule, Kuhar 2003: 104).

8.4. Vprašanja o otrocih

8.4.1. Hipoteza 12: Mladi so sprejemljivi do parov, ki nimajo otrok oziroma se zanje ne odločijo.

Graf 8.4.1. Sprejemljivost do parov brez otrok

Anketiranci/ke so z ocenami od 1 do 5, pri čemer je število 1 pomenilo sploh ne sprejemljivo, število 5 pa popolnoma sprejemljivo, podali oceno dane trditve.

Na splošno mladi (ne glede na spol) ne obsojajo parov, ki nimajo otrok oziroma se zanje ne odločijo – takih je kar 86,25%. Nasprotnega mnenja je le 13,75% anketirancev.

Sploh nesprejemljivo, da se par ne odloči za otroka, se zdi 10% moškim in le 2,5% ženskam. Da je to nesprejemljivo, meni 10% moških in 5% žensk. 35% moških in 27,5% žensk meni, da je to delno sprejemljivo, delno ne. Sprejemljivost para brez otrok podpira 35% in 32,5% žensk. Popolnoma pa starše brez otrok sprejema 10% moških in 32,5% žensk.

Zaradi lažje interpretacije podatkov sem tokrat oceni sploh ne sprejemljivo in nesprejemljivo združila. Kljub temu da navidez (iz grafa) morda obstaja razlika med spoloma, pa statistično pomembnih razlik z izračunom nisem uspela dokazati.

$$X^2 = 7,44 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 3) = 7,82$$

Več kot polovica vprašanih je na to vprašanje odgovorila pritrdilno. Na podlagi rezultatov hipotezo potrdim. Tovrstna odločitev mladih najverjetneje izvira iz manjših pritiskov družbe

po tradicionalni obliki družine. Pari, ki se ne odločajo za nuklearno obliko družine, niso več stigmatizirani, temveč »osvobojeni« pritiskov. Odločitev za otroka je v današnjem času namreč osebna pravica vsakega posameznika.

Dejstvo je, da je čedalje več parov, ki nimajo otrok ali se zanje iz takšnih ali drugačnih razlogov ne odločijo. Tovrstni razlog gre najverjetneje iskati v dajanju prednosti poklicni karieri – dostikrat se namreč poklicno in družinsko življenje ne da enostavno uskladiti, še posebej, ker se mladim zdi starševstvo zelo zahtevna naloga. Združljivost poklica in družine je večina mladih v raziskavi iz leta 2000 pripisala odpoved ene izmed njiju. In v mlajšem obdobju je to najpogostejše ravno družinsko življenje. Tudi javni prostor zaposlitvene sfere je tisti, ki partnerjema onemogoča vzpostavitev družine. Tržni sistem nagrajuje uspešne, neuspešne (mlado družino) pa kaznuje z izgubo dohodka in odvzemom privilegijev (v tem primeru mlado mater, ki je za kratek čas izstopila iz sfere zaposlovanja) (Nastran Ule, Kuhar 2003: 110). Slednje pa je dovolj močan argument, da se mlada partnerja raje posvetita karieri in odlašata nosečnost na kasnejša leta. To pa največkrat vpliva tudi na biološkost človeka in njegovo zmanjšano (ne)možnost imeti otroka.

8.4.2. Razlogi za odločitev za prvega in drugega (nadaljnega) otroka

Tabela 8.4.1. Razlogi za prvega otroka

Razlogi:	Povprečna ocena za prvega otroka	
	Moški	Ženske
Stabilen partnerski odnos	4,5	4,5
Želja po otroku in pripravljenost na odgovorno starševstvo	4,8	4,7
Materialni položaj (stalna služba in stanovanje)	4,2	4,1

Mladi bi se za prvega otroka odločili zaradi želje po otroku in pripravljenosti na odgovorno starševstvo – moški so to trditev ocenili s povprečno oceno 4,8, ženske pa s 4,7. Pri tem je izrednega pomena tudi stabilen partnerski odnos – oba spola sta na lestvici od 1 do 5, ta razlog ocenila s povprečno oceno 4,5. Pri odločitvi za prvega otroka je najmanjši razlog pri moških (povprečna ocena 4,2) kot pri ženskah (4,1) materialni položaj.

Statistično pomembne razlike med spoloma ni.

$$X^2 = 0,02 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 2) = 5,99$$

Tabela 8.4.2. Razlogi za drugega otroka

Razlogi:	Povprečna ocena za drugega otroka	
	Moški	Ženske
Stabilen partnerski odnos	4,3	4,5
Želja po otroku in pripravljenost na odgovorno starševstvo	4,3	4,4
Materialni položaj (stalna služba in stanovanje)	4,3	4,4

Število družinskih članov bi anketirani povečali v primeru stabilnega partnerskega odnosa – povprečna ocena te trditve pri moških je 4,3, pri ženskah pa 4,5. Kot druga dva pomembna razloga pa sta želja po otroku in pripravljenost na odgovorno starševstvo ter materialni položaj – moški so pri obeh trditvah ponovno podali povprečno oceno 4,3, ženske pa nekoliko nižjo, in sicer 4,4.

Tudi tokrat med spoloma ni statistično pomembnih razlik.

$$X^2 = 0,04 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 2) = 5,99$$

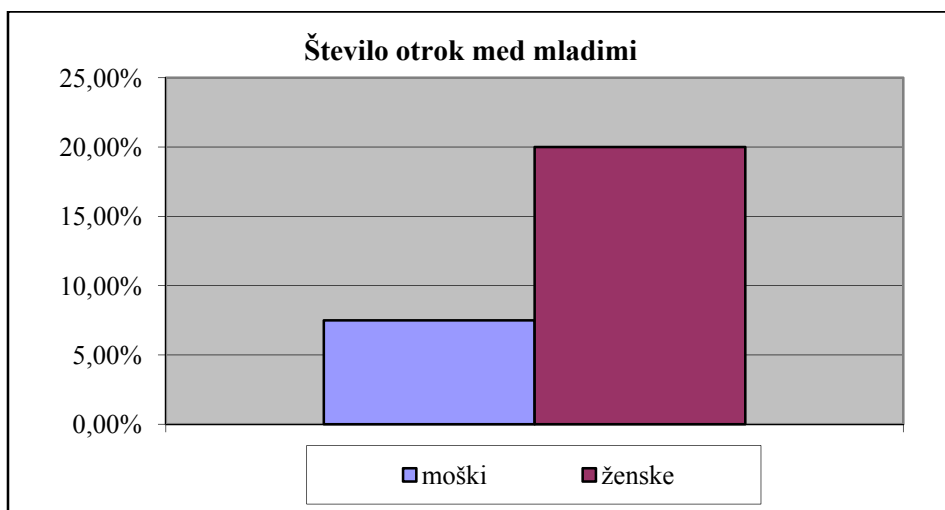
Kot najpomembnejši razlog za prvega otroka oziroma za povečanje števila družinskih članov, mladi niso podali v tolikšni meri materialni položaj kot subjektivno mnenje (stabilen partnerski odnos ter željo in pripravljenost na odgovorno starševstvo). Odločitev za otroka pri moških kot pri ženskah je v današnjem času vezana na uresničitev drugih ciljev – dokončanje študija in zaposlitev. V tem obdobju odločitev celo pogojujejo.

Samouresničevanje je postalo v sodobni družbi kategorični imperativ. »Delati na sebi« je med mladimi odraslimi zelo zveneča besedna zveza in pomeni zanašanje nase, osebni uspeh, ekonomsko in psihološko avtonomijo in neodvisno odločanje. Ideal mladih je, da bi imeli vse možnosti, da naredijo iz svojih življenj čim več. Skrbi za otroka pa večinoma ne dojemajo kot možnost za samouresničitev in osebno rast, temveč kot oviro pri samouresničevanju. Načrtovanje družine je povezano z zavedanjem odgovornosti – od staršev se namreč pričakuje, da se odločijo za otroka samo, če so sposobni, da otroke ustrezno psihično in fizično preskrbijo ter vzgajajo. Ustvarjanje lastne družine je zato postal vse bolj skrbno načrtovan, zahteven in odgovoren »projekt«. Ne glede na to pa je ugodje, ki ga prinašajo otroci, sestavljeno iz dimenzij psihološke narave – otrok prinaša status biti starš, biti družina, imeti potomca, ki bo nadaljeval družinsko ime, izpolniti pričakovanja drugih. Otroci zadovoljijo tudi potrebo po varnosti in neomejeni naklonjenosti – življenju dajejo strukturo in

obliko. Največkrat je odločitev za več kot enega otroka povezana tudi s prepričanjem, da mora otrok imeti vsaj enega brata ali sestro (Nastran Ule, Kuhar 2003: 112-116).

8.4.3. Število otrok anketirancev ter leto starosti ob rojstvu prvega otroka

Graf 8.4.2. Število otrok med mladimi anketiranci/kami

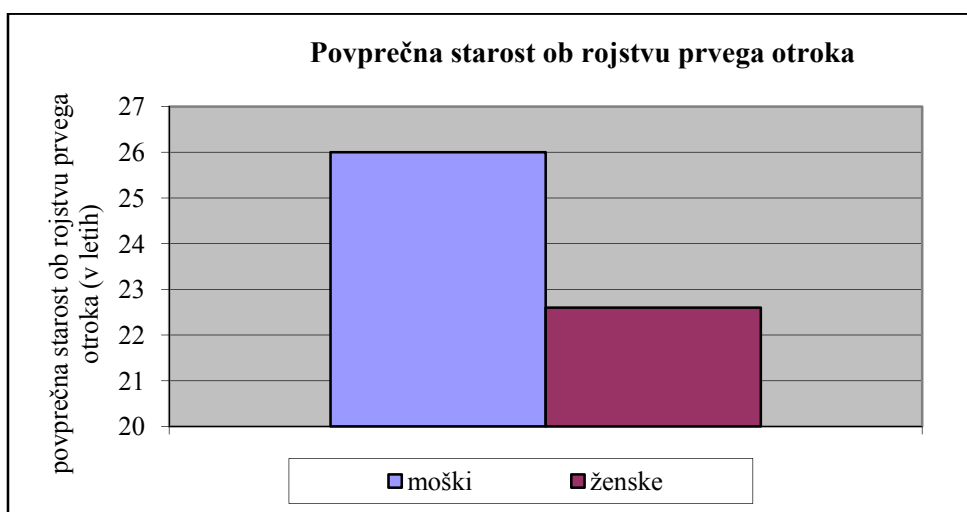

13,75% vseh anketirancev ima otroka.

Število žensk, ki ima otroka, je pri tem nekoliko višje, in sicer 20%, medtem ko je le 7,5% moških očetov. Razlika med spoloma ni statistično pomembna.

$$X^2 = 2,64 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 1) = 3,8$$

Graf 8.4.3. Leto starosti ob rojstvu prvega otroka

Povprečna starost mladih ob rojstvu prvega otroka, je bila 23,5 let.

Moški so bili v povprečju stari 26, ženske pa 22,6 let.

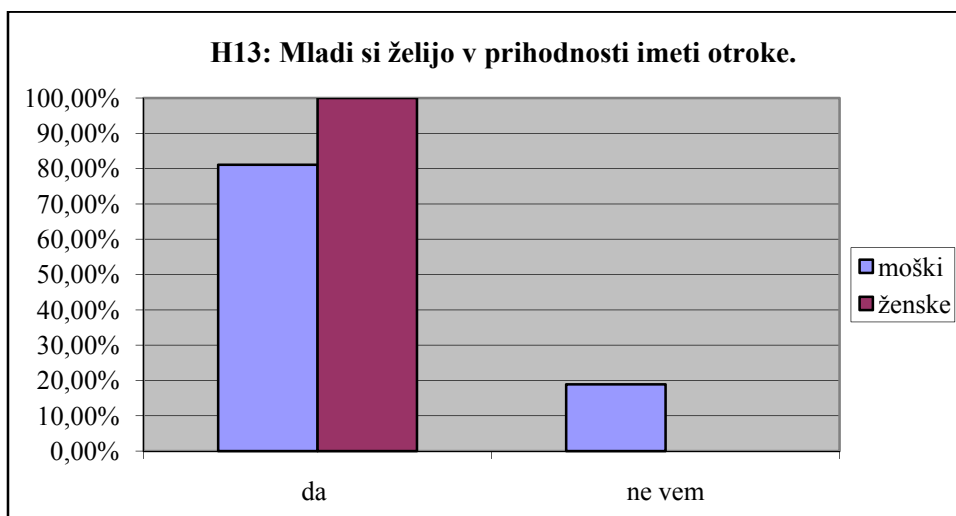
Odločitev, kdaj in koliko otrok imeti, je odvisna od več dejavnikov, ki vplivajo drug na drugega (npr. družbene vloge, spolni stereotipi, starostne norme, družinski zgledi). Tu pa je pomembno izpostaviti zaposlitveno sfero, kajti procesi odločanja o ustanovitvi družine potekajo pri mladih hkrati s prehodom v zaposlitveno sfero. Posamezniki tehtajo, kakšen pomen ima v njihovem življenju zasebno področje in kakšnega poklic ter ustvarjajo specifičen odnos med njima. Tako načrtujejo različne kombinacije, ki jih Nastran Uletova in Kuharjeva razvrščata med pet možnih tipov družinskih načrtov:

- zgodnja odločitev za družino (želja po družini se razvije zelo zgodaj na podlagi stabilne partnerske zveze, vseeno pa želje počakajo, vse dokler ne dobijo partnerja stabilne zaposlitve),
- dolgoročno prelaganje načrtovanja družine (prednost ima poklicna uveljavitev, osnovanje družine je šele dolgoročen načrt),
- nenadno osnovanje družine (tu ni sistematičnega usklajevanja družinskih in poklicnih načrtov – zaradi razvoja partnerske zveze v kombinaciji z osebnim razvojem pride do nenadnega osnovanja družine),
- nenačrtovano osnovanje družine (do tega pride pri tistih, ki nimajo družinskih načrtov temveč le abstraktne predstave – nenačrtovana nosečnost),
- nenačrtovana odpoved osnovanju družine (mladi prelagajo osnovanje družine zaradi ekonomskih razlogov, ločitve ipd. Kasneje sicer pride do želja, a jih zaradi različnih razlogov ne morejo uresničiti) (Nastran Ule, Kuhar 2003: 119).

Bodoči starši želijo podaljšati obdobje pred odločitvijo za otroka, kar je vidno predvsem pri moških, ki so postali očetje pozno, a glede na postmoderen način življenja hkrati tudi hitro. Presenetljiva se mi zdi predvsem nizka povprečna starost žensk, ki so postale matere. Leta 2004 je bila tako povprečna starost mater ob rojstvu prvega otroka 27,5 let, povprečna starost matere ob kateremkoli rojstvu pa v letu 2005 kar 29,4 leta. Ta številka pa iz leta v leto narašča (Statistični urad).

8.4.4. Hipoteza 13: Mladi si želijo v prihodnosti imeti otroke.

Graf 8.4.4. Želja po otrocih v prihodnosti ter njihovo število

Med anketiranimi, ki nimajo otrok, je 81,1% moških in 100% žensk, ki si v prihodnosti želijo imeti otroka. Nihče ni podal odgovora, da ne želi imeti otroka. 18,9% moških pa je odgovorilo, da še ne vedo, ali si želijo imeti otroka.

Med spoloma obstajajo navidez prikrite, a statistično pomembne razlike.

$$\chi^2 = 6,6 > \chi^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 2) = 5,99$$

Slednje namreč pomeni, da si ženske v primerjavi z moškimi v prihodnosti bolj želijo otroke.

Tabela 8.4.3. Povprečno število otrok anketirancev

Povprečno število otrok	Moški	Ženske	Skupaj
	2,5	2,2	2,3

V povprečju si mladi, ki nimajo še otrok, želijo imeti 2,3 otroka.

Moški se vidijo v prihodnosti z 2,5, ženske pa 2,2 otrok v povprečju.

Rezultat, da med spoloma in željami po otroku obstajajo razlike, me je presenetil, saj ga resnično nisem pričakovala. Bila sem namreč prepričana, da si oba spola v enaki meri želita imeti otroke.

Še bolj pa me je presenetilo povprečno število otrok. Dejstvo je namreč, da število rojstev in s tem tudi otrok iz leta v leto upada. Povprečno število članov družine v zadnjem popisu je znašalo 3,4 člana, vendar to število ni popolnoma primerljiva s preteklimi, saj so v ta podatek vključene le družine z otroki (Statistični urad). Iz česar lahko sklepam, da so želje mladih iz

moje raziskave precej, skoraj za enega člana, višje. Kljub temu pa bo šele praksa čez čas pokazala dejansko stanje pri ustvarjanju družine mojih anketirancev in anketirank. Morda bi bila želja lažje dosegljiva, če bi temu nasproti pristopila celotna družba – od politike zaposlovanja, šolstva, oskrbe s stanovanji, varstva otrok ipd. Družinska politika, ki ima dejansko moč pri ustvarjanju družine, se mora odzvati na potrebe v družbi (Nastran Ule, Kuhar 2003: 121).

8.5. Vprašanja bivanja

8.5.1. Hipoteza 14: Večina mladih si želi v prihodnosti živeti v lastnem stanovanju.

Tabela 8.5.1. Želje bivanja v prihodnosti

Želje po bivanju v prihodnosti:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
sam v lastnem stanovanju/hiši	0	0,00	0	0,00	0	0,00
s partnerjem v lastnem stanovanju/hiši	37	46,25	40	50,00	77	96,25
pri starših	0	0,00	0	0,00	0	0,00
s partnerjem pri enem izmed staršev	2	2,50	0	0,00	2	2,50
sam v najemniškem stanovanju	0	0,00	0	0,00	0	0,00
s partnerjem v najemniškem stanovanju	1	1,25	0	0,00	1	1,25
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Kar 96,25% mladih si v prihodnosti želi živeti v svojem lastnem stanovanju. Preostalih 2,5% pa s partnerjem pri enem izmed staršev oziroma v najemniškem stanovanju (1,25%).

Vse (100%) ženske si želijo živeti na svojem, medtem ko je takega mnenja 92,5% moških. Slednji imajo željo, živeti s partnerjem tudi pri enem izmed staršev (2,5) oziroma v najemniškem stanovanju (1,25%). Nihče od anketirancev ne želi prebivati sam v lastnem, najemniškem stanovanju ali pri starših.

Bistvene razlike med spoloma ni, kar je pokazal tudi izračun Hi-kvadrat:

$$X^2 = 3,2 < X^2(p = 0,05 \text{ in } df = 5) = 11,07$$

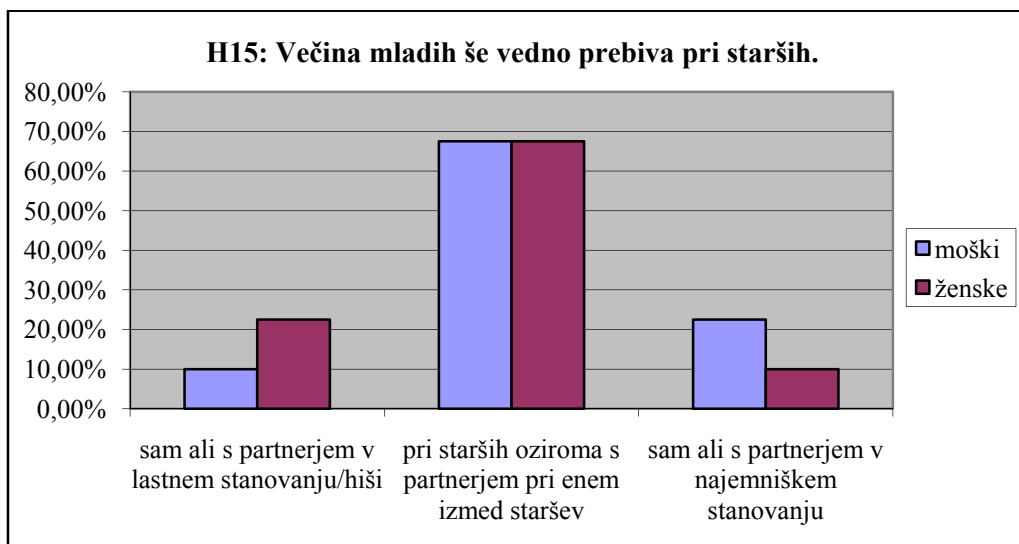
Hipotezo potrdim.

Ker tudi sama pripadam populaciji mladih anketirancev, vem, da je želja po bivanju na svojem eden večjih odrazov osamosvojitve od staršev. Slednje se mi zdi pri mladih izjemen, a

težko dosegljiv cilj. Ravno zato je uspeh bivanja v lastnem stanovanju/hiši v današnjem času toliko »slajši«. Dviganje osebnega razvoja in samozavesti je pri vseh ljudeh nujno potrebno, uresničitev težje dosegljivih ciljev pa odlično pripomore k temu.

8.5.2. Hipoteza 15: Večina mladih še vedno prebiva pri starših.

Graf 8.5.1. Trenutno prebivališče mladih

Največ mladih, kar 67,5%, še vedno živi pri starših, pri čemer med spoloma ni razlike. 16,25% anketirancev živi samih ali s partnerji v lastnem stanovanju/hiši – od tega 10% moških in 22,5% žensk. Samih oziroma s partnerjem v najemniškem stanovanju pa živi 16,25% mladih – 22,5% moških in 10% žensk.

Obdobje novega načina poldružinskega življenja se je prijela oznaka »generacijski LAT« (»living apart together), živeti skupaj in narazen. LAT-faza je vmesna, intermediarna faza med družinsko odvisnostjo in od izvirne družine docela neodvisnim življenjem. Zanj je značilna ekonomska odvisnost ali polodvisnost od staršev ob hkratni socialni neodvisnosti (Rener et al. 2006: 97). V LAT fazi mladi živijo pri starših, časovno trajanje tega obdobja pa se podaljšuje sorazmerno s podaljševanjem časa šolanja oziroma študija. Tudi po končanem šolanju in ob prvi zaposlitvi vedno več mladih ostaja doma pri starših, mnogi pa bivanje doma kombinirajo z občasnim bivanjem drugje (npr. študentski dom). Pomembna značilnost LAT faze je tudi, da mladi, če se že odselijo od staršev, z njimi še vedno ohranjajo tesne stike – jih obiskujejo in uporabljajo njihove usluge ter storitve (Švab 2001: 169).

Tabela 8.5.2. Bivanje mladih pri starših glede na starost in zaposlitev

Spol	Starost	Zaposlen		Nezaposlen		Študent		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Moški	20-24	9	18,40	1	2,10	6	12,20	16	32,70
	25-30	3	6,10	1	2,10	4	8,10	8	16,30
Ženske	20-24	1	2,10	0	0,00	16	32,70	17	34,70
	25-30	6	12,20	0	0,00	2	4,10	8	16,30
Skupaj		19	38,80	2	4,10	28	57,10	49	100,00

Pri starših živi 67,4% mladih, starih od 20 do 24 let in kar 32,6% mladih, starih od 25 do 30 let. Od tega jih je zaposlenih 38,8%, 4,1% je nezaposlenih, 57,1 pa jih še študira.

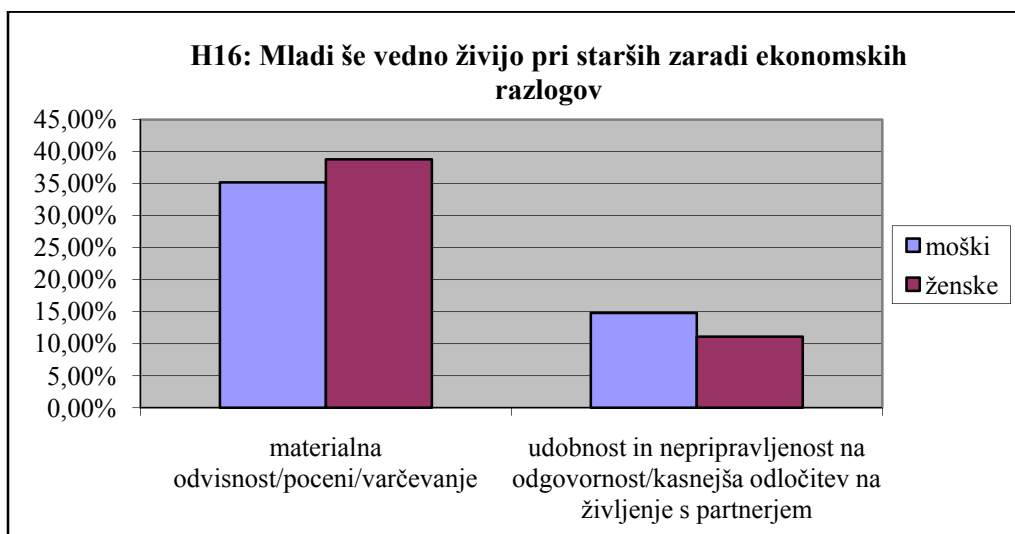
Največ mlajših moških, ki bivajo pri starših, je zaposlenih (18,4%). Študentov iste starosti in spola je 12,2%, nezaposlenih pa 2,1%. Starejši moški, ki še vedno bivajo pri starših, pa imajo status študenta (8,1%), 6,1% je zaposlenih, 2,1% pa nezaposlenih.

Mlajše ženske, ki bivajo pri starših, so v večini še študentke, in sicer kar 32,7%, medtem ko jih je nezaposlenih le 2,1%. Nobena ni nezaposlena in ne biva pri starših. Starejše ženske, ki bivajo pri starših, so v večini zaposlene (12,2%), 4,1 % pa je nezaposlenih. Tudi v tej generacijski skupini ni nobene zaposlene, ki biva pri starših.

V Sloveniji sta širjenje in podaljševanje izobraževanja ter poklicnega usposabljanja skupaj z erozijo državnih podpor podaljšali obdobje odvisnosti ali polodvisnosti mladih odraslih od njihovih družin. Ne samo mladi, ki se še izobražujejo, temveč tudi mladi, ki hitro končajo šolo in se prebijejo do lastnega dohodka, vedno ne pospešijo iskanje neodvisnega prebivališča in odlašajo z oblikovanjem lastne družine. Posledica tega je, da je izvorna družina postala ključni element pri podpori mladim (Nastran Ule, Kuhar 2003:68).

8.5.3. Hipoteza 16: Mladi še vedno živijo pri starših zaradi ekonomskih razlogov.

Graf 8.5.2. Razlog za bivanje pri starših

Največ mladih, kar 74,1%, živi pri starših zaradi ekonomskih razlogov (materialne odvisnosti, ker je to poceni oziroma z namenom varčevanja), 25,9% pa zaradi neekonomskih razlogov (ker je to bolj udobno in sami niso še pripravljeni ali z namenom kasnejše odločitve za bivanje s partnerjem).

Zaradi ekonomskih razlogov pri starših še vedno živi 35,2% moških in nekoliko več, 38,8% žensk. Zaradi neekonomskih razlogov pa pri starših živi 14,8% moških in 11,1% žensk.

Razlika med spoloma statistično ni pomembna.

$$X^2 = 0,2 < X^2 (p = 0,05 \text{ in } df = 1) = 3,84$$

Tudi tokrat hipotezo potrdim.

Tipična lastnost podaljšane mladosti je ekonomska odvisnost in socialna neodvisnost mladih od njihovih staršev (Dumon, v Švab 2001: 170). Mladi zaradi podaljševanja obdobja šolanja (ki je postalo nujna izbira) vstopajo v delovno razmerje vedno pozneje in tako nimajo možnosti akumuliranja finančnih sredstev za nakup stanovanja, mnogi niti za samostojno zadovoljevanje osnovnih potreb. Njihov ekonomski kapital je v mladosti precej šibak (Švab 2001: 170).

9. SKLEPI

- Različna področja življenja – mejniki:

Družina je pri mladih še vedno največja vrednota.

- Družinske spremembe in delitev dela:

»Narava« družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odraščal, in sicer najbolj otroštvo. Velja, da so »novi« očetje bolj prisotni v družinskem življenju, kot so bili v preteklosti njihovi očetje. V družini anketirancev je tudi močno prisotna spolna delitev dela, in sicer za gospodinjstvo in družinsko življenje je odgovorna mati, oče pa skrbi za finančno stanje družine. Mladi si v prihodnosti želijo enakovredno in enakomerno porazdeljeno delo na področju gospodinjstva in družine ter enakovreden prispevek k finančnemu stanju v lastni družini. Zatorej sinovi želijo v višji meri prispevati pomoč pri gospodinjstvu in skrbi za družino, manj pa za finančno stanje družine v primerjavi z njihovimi očeti, hčere pa, v primerjavi z njihovimi materami, želijo manjši umik iz sfere gospodinjstva in družine ter večji prispevek k finančnemu stanju.

- Pogled na poroko:

Mladi se največkrat poročajo zaradi ljubezni in najmanjkrat zaradi želje in pričakovanj s strani staršev. Odobravajo ločitev ter ponovno poroko po njej. Menijo, da zakonska zveza izgublja svoj pomen. Večina mladih si še vedno želi poroko.

- Vprašanja o otrocih:

Mladi so sprejemljivi do parov, ki nimajo otrok oziroma se zanje ne odločijo. V prihodnosti pa si večina anketirancev želi imeti otroke.

- Vprašanja bivanja:

Večina mladih si želi v prihodnosti živeti v lastnem stanovanju. Kljub temu jih večina še vedno, zaradi ekonomskih razlogov, prebiva pri starših.

10. PREDLOGI

Glede na ugotovljene rezultate - razlike v odnosih do ustvarjanja in preoblikovanja družine v postmodernem času – lahko govorim ne le o razlikah, temveč tudi o drugačnih interpretacijah vrednot, ki jih imajo mladi danes. Gre za drugačno kulturo vedenja, ki ga pogojujejo številne okoliščine, ki so bolj ali manj pomembne mladim pri izbiri družinskega življenja.

Različne družinske oblike so danes bolj ali manj sprejete, saj nas praktično spremljajo na vsakem koraku. Kljub temu da nuklearna družina ostaja osrednja vrednota, je potrebno spregovoriti in promovirati tudi postmoderne oblike družin. V sodobni družbi namreč kljub zavedanju o različnih družinskih tipih včasih raje spregledamo, kadar spregovorimo o manj pogostih oblikah, npr. pri istospolnih družinskih skupnostih. Zato je pomembno, da skupaj ustvarimo enakovreden prostor nastajajočim, ljudem vse bolj pomembnim oblikam družinskega življenja. Pri čemer se vsaka novodobna oblika postavi ob in ne za tradicionalno nuklearno obliko.

Večina opaža spremembe, ki jih doživlja, ravno zato je pomembno, da se o družini govori in piše. Pomembno pa se mi zdi tudi to, da se v to pisanje in pogovor vključijo vse generacije, od otrok pa vse do starejših ljudi. Menim, da bi le tako skupaj raziskali družinske oblike, jih bolje poznali, razumeli ter bili opremljeni za izbiro ene oblike družine.

Izbira mladih za ustvarjanje lastne družine, kot smo videli, sloni vedno v ozadju, za izbirami, ki so ravno tako pogojene v tem obdobju – v prvi vrsti izobraževanje in prva zaposlitev. Ravno zato se mi zdi pomembno, da se mladim omogoči in zagotovi dosego socialne varnosti. Stabilna zaposlitev je pri tem ključnega pomena. Dejstvo je namreč, da je zaposlitev v današnjem času družbeni problem – vse manj je zaposlitev za nedoločen čas in vse več za določenega. Kar pa ne zagotavlja trajne gotovosti in finančne stabilnosti, saj po preteku pogodbenega roka delavec izgubi delovno mesto, s tem pa tudi trajni pritok denarja. Problem današnje družbe vidim tudi v načinu zaposlovanja – glavno vlogo imajo pri tem delodajalci. Država bi jim morala to moč odvzeti in jo pravičneje porazdeliti med ljudi, da bi imeli pri izbire zaposlitve zares vsi enake možnosti.

Država je tista, ki bi k zaposlovanju morala bolj vzpodbujati tudi matere po izteku starševskega dopusta ter starše, ki imajo zaradi večjega števila manjših otrok skrajšan delovni čas. Slednje bi lahko npr. združevali z vse bolj aktualnim delom na domu.

Iz rezultatov raziskave je videna potreba po spremembi spolno skonstruirane delitve dela. Tudi to ostaja tema, ki tako kot različne družinske oblike potrebuje glasno promocijo v smeri izboljšanja. Poudarjati je treba enakovredno udeleževanje in medsebojno pomoč mladih pri vseh sklopih družinskega dela, ne glede na spol.

11. VIRI IN LITERATURA

Baber, K.M., Allen, K.R. *Women and Families: Feminist Reconstructions*. New York – London: The Guilford press, 1992.

Beck, U., Beck-Gernsheim, E. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press, 1999.

Braunmuhl, E. Von. *Zeit fur Kinder*. Frankfurt am. Main: Fischer. 1979.

Brown, K. *An Introduction to Sociology*. Cambridge: Blackwell Publishers, 1992.

Cseh-SzombathY, L. *Structures and Typologies of Families. V:Family: Forms and Functions*, Vienna: Occasional Paper Series, 1992.

Čačinovič Vogrinčič, G. *Psihologija družine : prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1998.

Čačinovič Vogrinčič, G. *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2006.

Davies, M., Barton, R. *The blackwell encyclopaedia of social work*. Oxford: Blackwell Publishers Inc, 2000.

Dumon, W. *National Family Policies in EC-Countries in 1991*. Brussels: Commission of the European Communities, European Observatory on National Family Policies, 1993.

Giddens, A. *Preobrazba intimnosti : spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf., 2000.

Gilbert, L.A. *Two Careers/One family*. London: Sage, 1993.

Goldberg, I., Goldberg H. *Family therapy: An overview*. Pacific Grove, California: Books/Cole, 1999.

- Haralambos, M. *Sociologija : teme in pogled*. Ljubljana: DZS, 2001.
- Hochschild, A. *The Second Shift*. New York: Avon Books, 1997.
- James, A., Jenks, C., Prout, A. *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press, 1998.
- Keilman, N. *Demographic and social implications of low fertility for family structures in Europe*. Population studies. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003.
- Kobe, Z., Pribac, I. *Prava poroka? : 12 razmišljanj o zakonski zvezi*. Ljubljana: Krtina, 2006.
- L'Abate, L. *Family Evaluation*. Thousand Oaks, California: Sage, 1994.
- Lamb, M.E., *The Developement of Father-Infant Relationships*. V: M.E.Lamb (ed.), *The Role of the Father in Child Developement*. New York idr.: John Wiley and Sons, 1997.
- Lidz, T. *Familie und psychosoziale Entwicklung*. Frankfurt am Main: Fischer, 1971.
- Lupton, D., Barclay, L. *Constructing Fatherhood: Discourses and experiences*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, 1997.
- Mertens, W. *Erziehung zur Konfliktfähigkeit*. Munchen: Ehrenwirt, 1974.
- Nastran Ule, M. *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1993.
- Nastran Ule, M., Kuhar, M. *Mladi, družina, starševstvo : Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo, 2003.
- Novak, M. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana : Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, 2004.

Nowotny, H., Fux, B., Pinnelli, A. Fecondita e nuove forme di unione in Europa. Milano: Sapere, 2004.

Renner, T. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2006.

Renner, T. *Družine : različne – enakopravne*. Ljubljana : Vitrum, 1995.

Satir, V. *Družina za naš čas*. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1995.

Seider Reinhard. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia Humanitatis, 1998.

Statistični urad Republike Slovenije. Dostop preko <http://stat.si/> (09.01.2009 in 10.01.2009)

Švab, A. *Družina : od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 2001.

Švab, A., Kuhar, R. *Neznosno udobje zasebnosti : vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana : Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2005.

Ule, M. et al. *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej, 2002.

Zavrl, N. *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1999.

Ziehe, T. *Zeitvergleiche. Jugend in kulturellen Modernisierungen*. Weinheim, Munchen: Juventa, 1991.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Ur.l. RS, št. 69/2004.

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS). Ur.l. RS, št. 65/2005.

Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB)

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Ur.l. RS, št. 56/2006.

<http://www.csd-lj-siska.si/dejavnosti/rejnistvoPosvojitve.asp> (zadnji datum ogleda 16.04.2009)

<http://csd-ptuj.si/ng/sl/Posvojitve> (zadnji datum ogleda 16.04.2009)

Revija socialno delo, letnik 48 – februar-junij 2009 – št. 1-3. Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.

12. POVZETEK

Z diplomsko nalogo, Nuklearna družina - kmalu pozabljena institucija, sem želela pregledati postmoderne družinske spremembe ter preučiti odnose do družine in družinskega življenja mladih, starih od 20 do 30 let.

Teoretični del diplomske naloge tako predstavljajo sodobne teorije o družini.

Na prvi pogled se zdi, da vsi vemo, kaj je družina. Po drugi strani pa se strokovnjaki, ki delajo na področju družine, ves čas srečujejo s težavo pri definiciji pojma. Tako različne stroke definirajo družino na različne načine, odvisno od problema, ki ga raziskujejo. Nastalo je kar nekaj različnih a dopolnjujočih razlag o tem kaj družina je, kaj nudi posamezniku in kako jo obravnavati na makro ravni celotne družbe, kar povzamem v prvem delu teoretičnega dela.

Sledi definiranje pojma družinske pluralizacije kot pluralizacijo družinskih oblik (upad števila zakonski zvez ter povečanje števila kohabitacij, razvez in otrok, rojenih izven zakonske skupnosti), življenjskih stilov in potekov (ti vplivajo na raznolikost družinskih in partnerskih zvez), spreminjanja družinskih vrednot in življenjskega sveta družine (legitimnost in družbeno sprejetje npr. enostarševskih, reorganiziranih družin ter družin brez otrok) ter intradružinska diferenciacija (pluralizacija družinskih vlog).

V nadaljevanju opišem ključne družinske spremembe. Glavni pokazatelji sprememb, s katerimi bi lahko spremljali družinsko življenje, so spremembe oblik in kompozicije družine (zmanjševanje števila nuklearnih družin in naraščanje enostarševskih, reorganiziranih ter istospolnih družin), maritalne oziroma poročne spremembe (zmanjševanje števila porok, zviševanje starosti ob poroki, večanje kohabitacij ter števila ponovnih porok in razvez), rodnostne spremembe (nizka stopnja naravnega prirastka in rodnosti, visoka povprečna starost ob rojstvu prvega otroka, naraščanje števila otrok v izvenzakonski skupnosti) in širše družbene ter demografske spremembe (trg delovne sile in z njim povezano zaposlovanje žensk ter staranje populacije). Strukturne spremembe družinskega življenja, ki se pri tem pojavljajo, pa so materinstvo (vstop žensk v zaposlitveno sfero, izguba ideologije obveznega materinstva, možnost odločanja za materinstvo), novo očetovstvo (promocija aktivnega očetovanja pri skrbi za družino), pojav protektivnega otroštva (otrok je načrtovan, otroštvo je nadzorovano in strukturirano, proces socializacije je zamenjal proces individualizacije) ter spolna konstrukcija družinskega dela (skrb za gospodinjstvo, družino in finančno stanje družine naj bi bila še vedno segrerirana, spremembe so opazne, a počasne).

Na podlagi najnovejše tipologije družine v nadaljevanju sledi predstavitev 8 najpogostejših postmodernih oblik družine. Kot jedrne družine opredeljujem dvostarševske in enostarševske družine, poročene ali neporočene pare brez otrok, dopolnjene oziroma sestavljeno dopolnjene družine (skupnost roditelja in otrok z novim partnerjem in njegovimi otroki), družine istospolnih partnerjev ter socialne družine, kamor sodijo rejniške družine in družine s posvojenimi otroki. Kot razširjene družine opredeljujem modificirano oziroma razpršeno družino (družina s tremi, štirimi generacijami).

Raziskavo opredelim kot deskriptivno, ker označuje osnovne značilnosti proučevanega pojava in temelji na kvantitativni analizi – anketnemu vprašalniku, ki zajema 26 vprašanj, ki so razdeljena na 6 sklopov. V prvi sklop sodi tema o različnih področjih življenja – mejnikov (1. in 2. vprašanje), druga tema so vprašanja o družinskih spremembah in delitvi dela (od 3. do 6. vprašanja), v tretjem sklopu vprašanj sem spraševala o pogledu na poroko (od 7. do 11. vprašanja), temu so sledila vprašanja o otrocih (od 12. do 18. vprašanja), predzadnja tema je zajemala vprašanja bivanja (od 19. do 21. vprašanja), čisto na koncu pa so me zanimala še splošna vprašanja anketirancev (od 22. do 26. vprašanja).

Neodvisne spremenljivke v raziskavi so bile spol (moški, ženski), starost (od 20 do 24 ter od 25 do 30 let), izobrazba (osnovna šola, srednja poklicna šola (3 leta), srednja šola (4 leta), visoka šola ali univerza ter magisterij ali doktorat), zaposlenost (zaposlen, nezaposlen, študent) ter stan (samski, v zvezi, poročen, v izvenzakonski skupnosti, ločen).

Odvisne spremenljivke pa so mejniki življenja, strukturne spremembe družinskega življenja (otročstvo, materinstvo, očetovstvo in delitev dela med spoloma), družinski prispevek matere in očeta v gospodinjstvu, družini in službi/karieri, razlogi za poroko, odobravanje možnosti ločitve ter ponovne poroke po njej, izgubljanje pomena zakonske zveze in razlogi za to, odločitev za/proti poroki ter razlogi, stan v prihodnosti, sprejemljivost do parov, ki nimajo otrok oz. se zanje ne odločijo, razlogi za upadanje rodnosti, razlogi za odločitev za prvega in drugega otroka, število otrok, starost ob rojstvu prvega otroka, stan in bivališče v prihodnosti ter razlogi za bivanje pri starših.

Namen moje empirične raziskave je bil ugotoviti, kakšno je stališče mladih, starih od 20 do 30 let, do ustvarjanja lastne družine – pregled poglavitnih mejnikov življenja in kdaj vstopiti vanje, splošna vprašanja o otrocih ter njihovo subjektivno mnenje o tem, ali jih želijo imeti ter

koliko, stališča do poroke ter v kakšnem stanu se vidijo v prihodnje, nenazadnje pa me je zanimala tudi delitev dela med spoloma, in sicer v njihovi ter v bodoči družini.

Raziskava je pokazala, da je družina pri mladih še vedno največja vrednota. Narava družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino, v kateri je anketiranec odraščal, najbolj otroštvo. Velja, da so »novi« očetje bolj prisotni v družinskem življenju, kot so bili v preteklosti njihovi očetje. V družini anketirancev je tudi močno prisotna spolna delitev dela, in sicer za gospodinjstvo in družinsko življenje je odgovorna mama, oče pa skrbi za finančno stanje družine. Mladi si v prihodnosti želijo enakovredno in enakomerno porazdeljeno delo na področju gospodinjstva in družine ter enakovredni prispevek k finančnemu stanju v lastni družini.

Anketiranci menijo, da se poroke največkrat dogajajo zaradi ljubezni in najmanjkrat zaradi želje in pričakovanj s strani staršev. Odobravajo ločitev ter ponovno poroko po njej. Menijo, da zakonska zveza izgublja svoj pomen. Večina mladih pa si še vedno želi poroko.

Mladi so sprejemljivi do parov, ki nimajo otrok oziroma se zanje ne odločijo. V prihodnosti pa si jih večina želi imeti otroke.

Večina mladih si želi v prihodnosti živeti v lastnem stanovanju. Kljub temu pa jih večina, zaradi ekonomskih razlogov, še vedno prebiva pri starših.

V sodobni družbi, kljub večji strpnosti in zavedanju o različnih družinskih tipih, včasih raje spregledamo, kadar spregovorimo o manj pogostih družinskih oblikah, npr. istospolnih družinskih skupnostih. Zato je pomembno, da skupaj ustvarimo enakovreden prostor nastajajočim oblikam družinskega življenja. Pomembno je, da se o družini govori in piše in da se pri tem vključijo vse generacije, od otrok pa do starejših ljudi. Menim, da bi le tako skupaj raziskali družinske oblike, jih bolje poznali, razumeli ter bili opremljeni za izbiro ene oblike družine.

Izbira mladih za ustvarjanje lastne družine, sloni v ozadju, za izbirami, ki so ravno tako pogojene v tem obdobju – v prvi vrsti izobraževanje in prva zaposlitev. Ravno zato se mi zdi ključnega pomena, da se mladim omogoči in zagotovi dosego socialne varnosti. Stabilna zaposlitev je pri tem bistvenega pomena. Dejstvo je, da je zaposlitev v današnjem času družbeni problem – vse manj je zaposlitev za nedoločen čas in vse več za določenega. Kar pa ne zagotavlja trajne gotovosti in finančne stabilnosti, saj po preteku pogodbenega roka delavec izgubi delovno mesto, s tem pa tudi trajni pritok denarja. Problem današnje družbe

vidim tudi v načinu zaposlovanja – glavno vlogo imajo pri tem delodajalci. Država bi jim morala to moč odvzeti in jo pravičnejše porazdeliti med ljudi, da bi imeli pri izbire zaposlitve zares vsi enake možnosti.

Država je tista, ki bi k zaposlovanju morala bolj vzpodbujati tudi matere po izteku starševskega dopusta ter starše, ki imajo zaradi večjega števila manjših otrok skrajšan delovni čas. Slednje bi lahko npr. združevali z vse bolj aktualnim delom na domu.

Dejstvo je, da mladi pozno zapuščajo domove svojih staršev. Odhod se bo pospešil, ko bodo slednji dobili pogoje za stabilno zaposlitev in s tem socialno ter finančno varnost.

Iz rezultatov raziskave je videna potreba po spremembi spolno skonstruirane delitve dela. Tudi to ostaja tema, ki tako kot različne družinske oblike potrebuje glasno promocijo v smeri izboljšanja. Poudarjati je treba enakovredno udeleževanje in medsebojno pomoč mladih pri vseh sklopih družinskega dela, ne glede na spol.

13. PRILOGE

13.1. Anketni vprašalnik

Spoštovani,

Sem absolventka Fakultete za socialno delo in v okviru diplomske naloge z naslovom Nuklearna družina – kmalu pozabljen institucija, raziskujem stališče mladih do ustvarjanja lastne družine. Prosim vas, da mi pri tem pomagata in si vzamete nekaj časa ter odgovorite na spodnja vprašanja.

Za sodelovanje in prijaznost se vam najlepše zahvaljujem in vas lepo pozdravljam.

Erika Erpe

➤ PODROČJA ŽIVLJENJA – MEJNIKI

1. Pripisite pomembnost spodaj naštetim področjem življenja, ki so po vašem mnenju manj oz. bolj pomembna, pri čemer s številko 1 označite področje, ki se vam trenutno zdi najmanj pomembno in s številom 10 področje, ki se vam zdi najbolj pomembno (vsako številko uporabite le enkrat).

- a) družina _____
- b) intimnost (partnerski odnos) _____
- c) prijateljstvo _____
- d) zabava/sprostitev _____
- e) delo/karierni uspeh _____
- f) šola in izobraževanje _____
- g) umetnost/kultura _____
- h) politično življenje _____
- i) vera _____
- j) materialna in socialna varnost _____

2. Določite, pri kateri starosti naj bi se, po vaše mnenju, zgodili posamezni, spodaj našteti mejniki odraščanja (starost pripisite za oba spola):

	moški:		ženska:	
a) končati šolanje	_____	let	_____	let
b) se prvič redno zaposliti	_____	let	_____	let
c) samostojno zaživeti v lastnem domu	_____	let	_____	let
d) zaživeti s partnerjem	_____	let	_____	let
e) prvič postati starš	_____	let	_____	let

➤ DRUŽINSKE SPREMEMBE IN DELITEV DELA:

3. Narava družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino, v kateri sem odraščal/a. (obkrožite eno številko)

Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Srednje se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
1	2	3	4	5

3.1. Kaj se je po vašem mnenju najbolj spremenilo? (Odgovarjajte le tisti, ki ste na 3. vprašanje odgovorili pritrdilno (obkrožili ste št. 3, 4 ali 5), in sicer tako, da s številko 1 označite področje, ki se je najmanj spremenilo in s številom 4 področje, ki se je najbolj, pri čemer vsako število uporabite le enkrat).

a) otroštvo (otroci so načrtovani, spodbujeni k izobraževanju, dlje časa ostajajo doma) _____

b) materinstvo (matere načrtujejo rojstvo, nadzorujejo reprodukcijo, imajo manj otrok, zanje se odločajo kasneje) _____

c) očetovstvo (sodelujejo z materami pri vzgoji in izobraževanju otrok, pri gospodinjstvu) _____

d) delitev dela (družinsko delo je enakomerno razporejeno med spoloma) _____

4. Današnji očetje so bolj prisotni v družinskem življenju, kot so bili v preteklosti njihovi očetje. (obkrožite eno številko)

Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Srednje se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
1	2	3	4	5

5. S procenti ocenite, kolikšen prispevek ima v družini vaš oče in mati pri skrbi za:

	oče	mati
Gospodinjstvo (pranje, likanje, čiščenje, nakupovanje, pomivanje posode, zunanja opravila).		
Družina (skrb za vzgojo otrok, ohranjanje družinskih stikov).		
Službi/karieri (skrb za denarne zadeve – varčevanje, plačevanje računov).		

6. S procenti ocenite, kolikšen prispevek boste imeli vi in vaš partner pri skrbi za:

	oče	mati
Gospodinjstvo (pranje likanje, čiščenje, nakupovanje, pomivanje posode, zunanja opravila).		
Družina (skrb za vzgojo otrok, ohranjanje družinskih stikov).		
Službi/karieri (skrb za denarne zadeve – varčevanje, plačevanje računov).		

➤ POROKA:

7. V kakšni meri se strinjate s spodaj navedenimi trditvami o razlogih za poroko (obkrožite eno številko pri vsaki trditvi)

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Srednje se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
a) Ljudje se največkrat poročajo zaradi ljubezni.	1	2	3	4	5
b) Ljudje se največkrat poročajo zaradi materialnega interesa.	1	2	3	4	5
c) Ljudje se največkrat poročajo zato, ker pričakujejo otroka.	1	2	3	4	5
d) Ljudje se največkrat poročajo zaradi želje in pričakovanj s strani staršev.	1	2	3	4	5

8. Odobravate možnost ločitve ter ponovne poroke po njej? (obkrožite eno številko)

Sploh ne odobravam	Ne odobravam	Delno odobravam, delno ne	Odobravam	Popolnoma odobravam
1	2	3	4	5

9. Menim, da zakonska zveza izgublja svoj pomen. (obkrožite eno številko)

Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Srednje se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
1	2	3	4	5

Odgovarjajte le, če ste na 9. vprašanje odgovorili pritrdilno (obkrožili ste številko 3, 4 ali 5). Če menite, da zakonska zveza ne izgublja pomena, na vprašanje ne odgovarjajte.

9.1. Kateri razlog je po vašem mnenju pri tem najpomembnejši? Ocenite izjave z eno izmed ocen.

	Najmanj pomemben	Nepomemben	Srednje pomemben	Pomemben	Najbolj pomemben
a) pravna izenačitev zakonske in zunajzakonske skupnosti	1	2	3	4	5
b) drugačen način življenja	1	2	3	4	5
c) spremenjene vrednote	1	2	3	4	5
d) enakopravnost med spoloma	1	2	3	4	5

10. Odgovorite na eno izmed spodnjih vprašanj (10.1 ali 10.2) glede na vašo osebno odločitev glede poroke.

10.1 Mislim, da se bom odločil za poroko, ker (možen je en odgovor):

- a) poroka prinaša materialno varnost
- b) poroka prinaša emocionalni/osebni pomen
- c) poroka prinaša pravno varnost (dedovanje)
- d) poroka prinaša zagotovljeno družino (otroci)
- e) je »bolje biti poročen kot samski«

10.2 Mislim, da se ne bom odločil za poroko, ker (možen je en odgovor):

- a) poroka ni pogoj za materialno varnost
- b) poroka ni pogoj za emocionalni/osebni pomen
- c) poroka ni pogoj za pravno varnost (dedovanje)
- d) poroka ni pogoj za zagotovljeno družino (otroci)
- e) je »bolje je biti samski kot poročen«
- f) poroki ne pripisujem bistvenega pomena

11. Kakšen stan bi želeli čez 10 let?

- a) samski
- b) v zvezi
- c) poročen
- d) v izvenzakonski skupnosti
- e) ločen

➤ OTROCI:

12. Ali se vam zdi sprejemljivo, da par nima otrok oz. se zanje ne odloči? (obkrožite eno številko)

Sploh ne sprejemljivo	Ne sprejemljivo	Delno sprejemljivo, delno ne	Sprejemljivo	Popolnoma sprejemljivo
1	2	3	4	5

13. Kaj menite, da je poglavitni razlog za tovrstno odločitev? (obkrožite eno številko pri vsaki trditvi):

	Najmanj pomemben	Nepomemben	Srednje pomemben	Pomemben	Najbolj pomemben
a) dajanje prednosti poklicni karieri	1	2	3	4	5
b) odlašanje in posledično nezmožnost imeti otroka v poznejših letih	1	2	3	4	5
c) starševstvo postaja vse bolj težka in odgovorna naloga	1	2	3	4	5
d) drugo	1	2	3	4	5

14. Kateri dejavnik vpliva na to, da bi se (oz ste se) s partnerjem odločili za prvega otroka? (obkrožite eno številko pri vsaki trditvi):

	Najmanj pomemben	Nepomemben	Srednje pomemben	Pomemben	Najbolj pomemben
a) stabilen partnerski odnos	1	2	3	4	5
b) želja po otroku in pripravljenost na odgovorno starševstvo	1	2	3	4	5
c) materialni položaj (stalna služba in stanovanje)	1	2	3	4	5
Drugo	1	2	3	4	5

15. Kateri so pglavitni dejavniki, ki vplivajo na to, da bi se s partnerjem odločili, da bi povečali število družinskih članov? (obkrožite eno številko pri vsaki trditvi)

	Najmanj pomemben	Nepomemben	Srednje pomemben	Pomemben	Najbolj pomemben
a) stabilen partnerski odnos	1	2	3	4	5
b) želja po otroku in pripravljenost na odgovorno starševstvo	1	2	3	4	5
c) materialni položaj (stalna služba in stanovanje)	1	2	3	4	5
Drugo	1	2	3	4	5

16. Ali imate otroke?

a) da b) ne

Če ste na 16. vprašanje odgovorili z da, odgovorite še na 2 podvprašanji (če z ne, pa na ti vprašanji ne odgovarjajte).

16.1 Koliko otrok imate? (vpišite na črto)

16.2 Pri katerih letih ste postali starš? (vpišite na črto)

17. Če še nimate otrok, ali bi si jih želeli imeti? (Če imate otroke, na to vprašanje ne odgovarjajte).

a) da b) ne

18. Koliko otrok bi si v prihodnosti želeli imeti?

➤ VPRAŠANJE BIVANJA:

19. Kje bi želeli bivati čez 10 let?

- a) sam v lastnem stanovanju/hiši
- b) s partnerjem v lastnem stanovanju/hiši
- c) pri starših
- d) s partnerjem pri enem izmed staršev
- e) sam v najemniškem stanovanju
- f) s partnerjem v najemniškem stanovanju

20. Trenutno prebivam:

- a) sam v lastnem stanovanju/hiši
- b) s partnerjem v lastnem stanovanju/hiši
- c) pri starših
- d) s partnerjem pri enem izmed staršev
- e) sam v najemniškem stanovanju
- f) s partnerjem v najemniškem stanovanju

Odgovarjajte le, če ste na 20. vprašanje odgovorili z odgovoroma c ali d še na vprašanje:

20.1 Kateri je poglavitni razlog, da še vedno živite pri starših?

- a) materialna odvisnost
- b) udobnost in nepripravljenost na odgovornost
- c) poceni
- d) kasnejša odločitev za skupno življenje s partnerjem

21. Živim v:

- a) dvostarševski družini (starša sta poročena)
- b) dvostarševski družini (starša nista poročena)
- c) enostarševski družini z mamo
- d) enostarševski družini z očetom
- e) rejniški družini
- f) dopolnjeni na novo vzpostavljeni družini (z mačeho oz. očimom)
- g) družini posvojiteljev
- h) razširjeni družini v skupnem gospodinjstvu z ožjimi sorodniki (babica/dedek)
- i) družini istospolnih partnerjev

➤ SPLOŠNA VPRAŠANJA:

22. Spol:

- a) moški
- b) ženski

23. Starost:

- a) 20-24
- b) 25-30

24. Izobrazba:

- a) osnovna šola
- b) srednja poklicna šola (3 leta)
- c) srednja šola (4 leta)
- d) visoka strokovna ali fakulteta
- e) magisterij ali doktorat

25. Zaposlitev:

- a) zaposlen
- b) nezaposlen
- c) študent

26. Stan:

- a) samski
- b) v zvezi
- c) poročen
- d) v izvenzakonski skupnosti
- e) ločen

13.2. Tabele

Pomembnost izbranih področij življenja

Življenjski mejniki	Povprečna ocena		
	Moški	Ženske	Skupaj
družina	8,3	9,2	8,7
prijateljstvo	7,4	7,2	7,3
zabava/sprostitev	6,7	5,5	6,1
šola in izobraževanje	5,5	6,5	6
delo/karierni uspeh	6,3	5,8	6
materialna in socialna varnost	5,9	5,9	5,9
umetnost/kultura	2,9	2,7	2,8
vera	2	2,6	2,3
politično življenje	2,2	1,6	1,9

"Narava" družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila v primerjavi z družino, v kateri sem odraščal.

Ocena trditve:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
sploh se ne strinjam	0	0,00	2	2,50	2	2,50
se ne strinjam	2	2,50	3	3,75	5	6,25
srednje se strinjam	10	12,50	9	11,25	19	23,75
strinjam se	20	25,00	21	26,25	41	51,25
popolnoma se strinjam	8	10,00	5	6,25	13	16,25
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Prispevek očeta in matere v družini anketirancev

Sklop dela:	Prispevek v %		
	Moški	Ženske	Skupaj
Gospodinjstvo	29,60	70,40	100,00
Družina	42,30	57,70	100,00
Služba/kariera	54,40	45,60	100,00

Prispevek partnerja in partnerke v družini

Sklop dela:	Prispevek v %		
	Moški	Ženske	Skupaj
Gospodinjstvo	40,40	59,60	100,00
Družina	49,50	50,50	100,00
Služba/kariera	52,60	47,40	100,00

Odobravanje možnost ločitve ter ponovne poroke po njej

Ocena trditve:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
sploh se ne strinjam	0	0,00	1	1,25	1	1,25
se ne strinjam	3	3,75	3	3,75	6	7,50
srednje se strinjam	10	12,50	9	11,25	19	23,75
strinjam se	18	22,50	17	21,25	35	43,75
popolnoma se strinjam	9	11,25	10	12,50	19	23,75
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Zakonska zveza izgublja svoj pomen

Ocena trditve:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
sploh se ne strinjam	1	1,25	0	0,00	1	1,25
se ne strinjam	7	8,75	1	1,25	8	10,00
srednje se strinjam	10	12,50	17	21,25	27	33,75
strinjam se	18	22,50	14	17,50	32	40,00
popolnoma se strinjam	4	5,00	8	10,00	12	15,00
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Stan v prihodnosti

Stan:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
samski	0	0,00	0	0,00	0	0,00
v zvezi	0	0,00	0	0,00	0	0,00
poročen	28	35,00	30	37,50	58	72,50
v izvenzak.skupnosti	12	15,00	10	12,50	22	27,50
ločen	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Razlogi za poroko/zunajzakonsko skupnost

Razlogi:	za						proti					
	M		Ž		Skupaj		M		Ž		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
mater. in pravna varnost, emocio/oseb. pomen	24	40,70	25	42,30	48	81,30	1	4,8,	1	4,80	2	9,50
zagotovljena družina	5	8,50	5	8,50	10	16,90	1	4,80	0	0,00	1	4,80
bolje biti »poročen /samski kot samski/poročen«	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
poroki ne pripisuje bistvenega pomena	/	/	/	/	/	/	9	42,60	9	42,90	18	85,70
Skupaj	29	49,20	30	50,80	59	100	11	52,20	10	47,70	21	100

Sprejemljivost do parov, ki nimajo otrok oz. se zanje ne odločijo

Ocena trditve:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
sploh ne sprejemljivo	4	5,00	1	1,25	5	6,25
ne sprejemljivo	4	5,00	2	2,50	6	7,50
delno sprejemljivo, delno ne	14	17,50	11	13,75	25	31,25
sprejemljivo	14	17,50	13	16,25	27	33,75
popolnoma sprejemljivo	4	5,00	13	16,25	17	21,25
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Število otrok in leto starosti ob rojstvu prvega otroka

Spremenljivki:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Število otrok	3	17,60	14	82,40	17	100,00
Leto starosti ob rojstvu prvega otroka (povprečna starost v letih)	26		22,6		23,5	

Želje po otrocih v prihodnosti

Odločitev za otroka:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
da	30	43,50	32	46,40	62	89,90
ne	0	0,00	0	0,00	0	0,00
ne vem	7	10,10	0	0,00	7	10,10
Skupaj	37	53,60	32	46,40	69	100,00

Trenutno prebivališče mladih

Trenutno prebivališče:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
sam ali s partnerjem v lastnem stanovanju/hiši	4	5,00	9	11,25	13	16,25
pri starših oziroma s partnerjem pri enem izmed staršev	27	33,75	27	33,75	54	67,50
sam ali s partnerjem v najemniškem stanovanju	9	11,25	4	5,00	13	16,25
Skupaj	40	50,00	40	50,00	80	100,00

Razlog za bivanje pri starših

Razlog:	Moški		Ženske		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
materialna odvisnost/poceni/varčevanje	19	35,20	21	38,90	40	74,00
udobnost in nepripravljenost na odgovornost, kasnejša odločitev na življenje s partnerjem	8	14,80	6	11,10	14	26,00
Skupaj	27	50,00	27	50,00	54	100,00

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a _____ vpisan/a na Fakulteto za
socialno delo v štud. letu _____ kot redni/a, izredni/a študent/ka izjavljam, da sem
diplomsko delo z naslovom _____

_____ napisal/a samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči
mentorja _____.

Datum:

Podpis: